

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE
GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

■ Martori ai evenimentelor ■ Scrisoare deschisă domnului Ion Iliescu ■ Interviuri cu Mihnea Berindei și Király Karoly ■ Text inedit de Mihai C. Botez ■ Accente ■ Intervenții, comentarii, eseuri semnate: Pavel Câmpeanu, Dan Opreșcu, Sorin Mărculescu, Alin Teodorescu ■ Procesul marionetelor ■ Agenda ■

NU PERESTROIKA!

Că Frontul este dezorientat nu mai este pentru nimeni un secret. O serie de reglementări antidemocratice, ezitățile în luarea și retragerea unor măsuri cu caracter politic, demisiile din Consiliul F.S.N. ne indică acest lucru. Care să fie cauzele rapidei scăderi de popularitate și încredere ?!

Întii: promisiunile neonorate, afirmațiile contradictorii, lipsa acută de transparență a informației. F.S.N. a luat (mai ales la început) unele măsuri de deschidere democratică și a anulat anumite legi dictatoriale care făceau viața amară oamenilor. Trebuie spus însă că orice altă forță politică rezultată din revoluție ar fi făcut la fel. Tentativa Frontului de a-și crea un capital din aceste îmbunătățiri vizibile ale vieții cotidiene este improprie. Căștigarea pe stradă a tuturor revendicărilor a făcut din prima declarație a Frontului doar un act formal, o constatare a unei situații de fapt. Aici Frontul nu are decât meritul de a fi așternut pe hirtie dorințele poporului răsculat în mijlocul cărui a și redactat sus-numita declarație.

Activitatea ulterioară a Frontului este de a gali de continuat tocmai acordul social încheiat. Neonorarea promisiunilor, tergiversarea unor decizii absolut necesare, evitarea unui dialog autentic cu poporul și organizațiile sale apărute după 22 decembrie nu ajută la crearea unei imagini „democratice” a F.S.N. Dimpotrivă!

Ne întrebăm de ce F.S.N. și-a pierdut luciditatea, siguranța din primele lui zile. Răspunsul este unul singur. Cei care constituie Consiliul F.S.N. nu sînt un grup de democrați. Sub presiunea maseilor, ei au „cedat” dar, odată dezmeticiți, mentalitatea lor de comuniști cu vechi stagii în aparatul birocratic și de partid a început să lucreze. Întii s-au chemat, s-au tras unul pe altul la pirghiile de comandă ale societății și, firuș, acești oameni au operat și operează în virtutea psihologiei lor de „cadre”. S-a vorbit despre faptul că nu ar exista alții, pricepuți, cu experiență în treburile administrative. Argument fals! Economia, industria, administrația publică se află astăzi în miinile aceluia care au dus țara la dezastru. Cu amendamentul că fuseseră puși pe linie moartă în ultima vreme de clanul ceaușesc. Asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Rămîn în spate decenii de carieră incompetentă, servilă, birocratică. Nu poți cere unui om care și-a dovedit incompetența pînă la revoluție, să devină competent bazîndu-te pe faptul că, după '80, nu mai e ministru, ci doar ambasador sau director!!! Cît despre cunoștințele în domeniul respectiv, ele erau doar de persoane, și nu informații. Sistemul promovării pe baza acestui tip de „cunoștințe” funcționează și după 22 decembrie ca și cum nimic nu s-a întimplat!

Și ajungem la fondul chestiunii. Nimic nu s-a întimplat! În România a avut loc o revoluție! amintim Consiliul F.S.N. care — după felul cum conduce în ultimele zile a uitat acest lucru — o revoluție în care poporul și-a arătat cu furie sentimentele lui anticomuniste, nu numai anticeaușiste. Cum vrea F.S.N. să ne facă să credem? Eraarea majoră a F.S.N. este că dorește să facă glasnost și perestroika în România. Și poate ar fi fost în drept s-o facă, dacă mulți dintre cei care astăzi decid pentru soarta celor mulți, ar fi luptat împotriva dictaturii, și ar fi făcut ceva să o răstoarne la vreme. Ar fi evitat multe dezastru, ar fi salvat multe vieți omenești. Această mișcare din interiorul aparatului nu s-a produs, și deci, nici trecerea „pașnică” de la dictatură la perestroika, adică la un comunism cu față umană. Și tocmai acest lucru încearcă acum să-l răstălmăcească troika din fruntea F.S.N. Deși dl. Brucan a dovedit înțelegere pentru acest fenomen, dacă ne luăm după spuzele sale din mai multe interviuri, Consiliul din care face parte nu a tras concluziile ce decurg din analiza aceasta. De ce nu a tras aceste concluzii? Pentru că vechii activiști sînt incapabili să se desprindă de vechia lor mentalitate dirijistă, care nu depășește cadrele unei așa-zise „democrații de partid”, adică a unei descentralizări (și aceasta minimă) a nivelului de decizie. Mentalitatea lor politică este un soi de paternalism mai mult sau mai puțin tolerant și condescendent, o privire care se uită la ceilalți cu îngăduință și superioritate, ca la niște neotoți și infirmi. Aceeași viziune avea și inspiratorul neobolșevicilor de astăzi, adică Ilieci Lenin, cînd era vorba de adversarii lui politici, dar și față de clasa muncitoare pe care o credea incapabilă să se conducă singură.

Și s-a văzut ce a lejit!

STELIAN TANASE

AGENDĂ

■ Un sincer „drum bun!”

Dr. Alexandru Paleologu, cu puțin timp înainte de plecarea sa în calitate de ambasador al României în Paris. Săptămânii că, deși departe, domnia sa va continua colaborarea cu revista noastră.

■ Interviu acordat Televiziunii vest-germane

Dr. Thomas Kleininger acordând un interviu Televiziunii vest-germane. Înfruntarea dintre erudiție și curiozitatea tenace a mass-mediei a fost plină de învătăminte, de ambele părți

■ O privire îngrijorată

Poeta Ana Blandiana — a cărei îngrijorare e împărtășită într-un dialog febril în redacția „22”

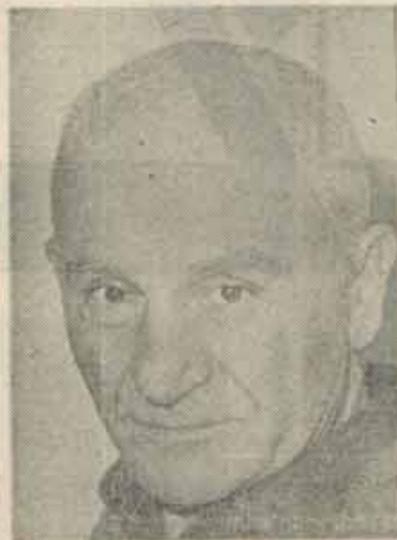
■ Tot Timișoara

Incisivul critic timișorean Vasile Popovici a fost, într-una din seriile trecute, oaspetele nostru. Sperăm ca temperatura discuțiilor l-au câștigat și că a transmis urările noastre de bine tuturor concitadinilor săi.

■ Un oaspete care ne onorează

Scriitorul, publicistul, polemistul Octavian Paler ne-a fost oaspete, recent, în redacție. A avut loc un schimb rodnic de opinii despre etica și rostul dialogului, ca mecanism de antrenare, cu osebire, folositor și necesar în aceste zile, ai minții. În scopul găsirii căilor propice pentru asanarea vieții publice. Dr. Paler a dovedit că este nu doar un profesionist impecabil al condeiului, dar și un redutabil partener de confruntare.

Comitetul Helsinki Italian

Comitetul Helsinki Italian, secția română, este pregătit să trimită ajutoare de urgență unor orfelinote, case de bătrâni, școli de handicapați și școli cu internate din România. Cererile — indicând numărul de copii, necesitățile — trebuie trimise în două exemplare, cu adresa, semnătura și ștampila unității, pe adresele: **ANDRADA CHINDRIS** (Helsinki Committee), Via Torino 163; 00184 Roma, Italia și **COSIG** Via Conca d'Oro 287; 00141 Roma, Italia.

■ Masă rotundă

În zilele de 24—26 ianuarie, o delegație a Grupului pentru dialog social (S. Tănase, A. Teodorescu) a participat la o masă rotundă organizată de Institutul de Relații Internaționale din Budapesta cu tema — **Perspectivile Europei de Est în viitorul imediat**. Masa rotundă a reunit analiști și oameni politici din Ungaria, care au prezentat puncte de vedere personale privind evoluția fostelor țări socialiste în condițiile democratizării și trecerii spre o economie eficientă. Delegația Grupului a mai fost primită de adjunctul ministrului de externe al Ungariei, de ministrul culturii, de un membru al Parlamentului și de Forumul democratic maghiar. Scurta vizită a contribuit la conturarea unor domenii în care studiul în cooperare ar putea avea efecte pozitive.

EDITURA „PRESA LIBERĂ”

CONTURI BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR
PE RELAȚIA VEST — 47.21.364.300.6
EST — 47.26.364.207.7

1000 FOND AJUTOR „ROMÂNIA”
PENTRU REDACȚIA REVISTEI „22”

Sondaje de opinii

Grupul pentru dialog social intenționează să organizeze sondaje de opinie pe întregul teritoriu al țării. Efectuarea unor astfel de sondaje presupune existența unor anchetatori voluntari pe teren. Îi rugăm pe cititorii revistei „22” care ar fi dispusi să desfășoare acest fel de activitate să ne scrie pe adresa:

Grupul pentru dialog social
Calea Victoriei No. 128 București
Pentru Sondaje

■ Unul dintre prietenii noștri

Dr. Dragoș Păslaru, actor, unul dintre prietenii noștri, pe care îl așteptăm întotdeauna cu bucurie.

■ B.B.C.-ul la „22”

Dr. Traian Ungureanu, redactor la B.B.C., se află actualmente în România și ne-a vizitat la sediu în mai multe rânduri, realizând o seamă de interviuri cu membri ai Grupului pentru dialog social.

ANUNȚ

Persoanele din țară care doresc să sprijine din punct de vedere financiar Grupul pentru dialog social pot depune sumele respective în contul nr. 45.90.302, Banca Națională a României, filiala Sectorului 1, București.

CITITORI, ABONAȚI-VĂ LA „22”!

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL este primul grup independent constituit din România, acționând programatic ca o instanță de reflexie critică asupra problemelor care frământă societatea noastră civilă, asupra înserării ei în context european. În vederea largirii ariei sale de dezbateri, grupul editează revista „22”. Vă puteți abona la revista noastră prin toate oficiile poștale din țară, contribuind astfel la susținerea publicației care nu se subordonează nici unei grupări politice și care refuză orice colaborare cu cei ce au susținut vechiul regim.

VÁCLAV HAVEL

PUTEREA CELOR FĂRĂ PUTERE

Memoriei lui Jan Patočka

VÁCLAV HAVEL, născut la Praga în 1936, de puțină vreme Președintele Republicii Cehoslovace. Cunoscut dramaturg, autor a numeroase piese de succes, unele dintre ele jucate în toată lumea și răsplătite în mai multe ocazii cu premii de prestigiu. În 1969 autoritățile cehoslovace interzic publicarea și punerea în scenă a pieselor lui Havel. Începând cu 1977 el este constant supus arestărilor, persecuțiilor și supravegherii de către autorități pentru activitățile sale în cadrul Cartei 77, a grupului pentru drepturi democratice VONS, pentru pozițiile și scrierile sale protestatatoare; acest tratament a încetat abia odată cu foarte recente transformări în viața politică din țara sa. Esul pe care îl publicăm o apărut pentru prima oară într-o colecție de eseuri cu titlul „Despre libertate și putere”, publicată în samizdat în 1979.

(Urmare din numărul trecut)

4.

Între telurile sistemului post-totalitar și cele ale vieții se caacă o prăpastie: în timp ce viața, în esența ei, se mișcă spre pluralitate, diversitate, auto-constituire independentă și auto-organizare, pe scurt spre împlinirea propriei libertăți, sistemul post-totalitar cere conformitate, uniformitate și disciplină. În timp ce viața tinde să creeze structuri noi și „improbabile”, sistemul post-totalitar caută să împingă viața către stările ei cele mai probabile. Telurile sistemului post-totalitar îi revelează caracteristica esențială ca fiind introversivă, tendința de a deveni tot mai deplin și fără fisură și însuși, ceea ce înseamnă, în același timp, ca raza influenței lui se lărgeste continuu. Acest sistem servește numai în măsura necesară pentru a asigura că poporul îl va servi. Tot ce trece dincolo de asta, tot ce poate îndemna oamenii să-și depășească rolul predeterminat, e privit de sistem ca un atac la adresa sa. Așa și este: orice împrejurare în care o astfel de transgresiune se manifestă e o autentică negare a sistemului. Se poate deci afirma că scopul intern al sistemului nu este, cum poate părea la prima vedere, simpla preservare a puterii în mâinile unei elite. Fenomenul social al auto-prezervării e subordonat, mai degrabă, unui principiu superior, unui fel de automatism orb care mișcă sistemul. Oricare ar fi poziția pe care indivizii o ocupă în ierarhia puterii, ei nu au, pentru sistem, o valoare intrinsecă, ci sînt doar lucruri destinate să alimenteze și să servească acest automatism. Din acest motiv dorința de putere a unui individ e admisibilă doar în măsura în care orientarea ei coincide cu cea a automatismului sistemului.

Edificînd o punte de justificări între sistem și individ, ideologia traversează abisul între telurile sistemului și cele ale vieții. Ea pretinde că corințele sistemului derivă din cele ale vieții. E o lume a aparențelor încercînd să treacă drept realitate. Sistemul totalitar atinge oamenii la fiecare pas, dar o face cu mînași ideologice. Iată de ce viața în sistem e atît de complet impregnată de ipocrie și minciună: o guvernare birocratică e denumită guvernare populară; clasa muncitoare este avertită în numele clasei muncitoare; totală degradare a individului e prezentată ca eliberarea sa ultimă; a interzicere accesului la informație înseamnă a o face disponibilă; utilizarea puterii pentru manipulare se numește controlul public al puterii, iar abuzul arbitrar de putere se numește a respecta codul legal; exprimarea culturii înseamnă dezvoltarea ei; expansiunea influenței imperiale e prezentată ca ajutorare a celor oprimați; interdicția liberiei expresiei devine cea mai înaltă formă a libertății; farsa alegerilor devine cea mai înaltă formă de democrație; alungarea gîndirii independente devine cea mai științifică concepție despre lume; ocupația militară devine asistența fraternală. Pentru că regimul e captivul propriilor sale minciuni, el trebuie să falsifice totul. El falsifică trecutul. El falsifică prezentul și viitorul. El falsifică statisticile. El pretinde că nu are la dispoziție un aparat politienesc omnipotent și lipsit de scrupule. El pretinde că respectă drepturile omului. El pretinde că nu se persecută pe nimeni. El pretinde că nu se teme de nimic. El pretinde că nu pretinde nimic.

5.

Nu trebuie ca indivizii să creadă toate aceste mistificări, dar ei trebuie să se comporte ca și cum le-ar crede, sau măcar să le tolereze în tăcere, sau să se înțeleagă cu cei alături de care lucrează. Din acest motiv ei trebuie, însă, să trăiască înăuntrul unei minciuni. Nu e necesar ca ei să accepte minciuna. E suficient ca ei să fi acceptat viața lor cu ea și în ea. Căci prin acest simplu fapt indivizii confirmă sistemul, împlinesc sistemul, sînt sistemul.

zaristul își declară loialitatea (și nu poate face altfel, dacă vrea ca declarația sa să fie acceptată) în singurul mod în care regimul e capabil să-l audă; anume, acceptînd ritualul prescripș, acceptînd aparențele ca realitate, acceptînd regula jocului. Dar făcînd asta el a devenit, el însuși, un participant la joc, înlesnînd astfel continuarea jocului, însăși existența lui.

Dacă ideologia era la origine o punte între sistem și individ ca individ, în momentul în care acesta pășește pe punte, ea devine în același timp o punte între sistem și individ ca o componentă a sistemului. Adică, dacă ideologia a facilitat inițial acțiunea în afară constituirea puterii, servindu-i ca justificare psihologică, din momentul în care justificarea e acceptată, ea constituie puterea din interior, devenind o componentă activă a acestei puteri. Ea începe să funcționeze ca principalul instrument al comunicării rituale în interiorul sistemului puterii.

Întreaga structură a puterii (și i-am discutat deja articularea fizică) n-ar putea exista dacă nu ar exista o anumite ordine „metafizică” unificîndu-i componentele, corindu-le și subordonîndu-le unei metode uniforme de contabilizare, furnizînd operațiile combinate ale tuturor acestor componente regulile jocului, adică anumite reglementări, limitări și legiferări. Această ordine metafizică e fundamentală pentru, și omni-prezență în, întreaga structură a puterii; ea integrează sistemul de comunicare al acesteia și face posibil schimbul intern și transferul de informații și instrucțiuni. E ceva asemănător cu o colecție de semne de circulație, dotînd procesul cu formă și structură. Această ordine metafizică garantează coerența internă a structurii totalitare a puterii. E liantul care îi asigură integritatea, principul unificator, instrumentul disciplinării ei. Fără acest liant structura ca structură totalitară ar dispărea; ea s-ar dezintegra în atomi individuali ciocnindu-se dezordonat unul de celălalt, miscîndu-se de interese și înclinații lor particulare nereglementate. Întreaga piramidă a puterii totalitare, privată de elementul care o menține integră, s-ar prăbuși ca într-un fel de implozie materială.

Ca interpretare a realității de către structura puterii, ideologia e întotdeauna subordonată, în ultimă instanță, intereselor structurii. Ea are, ca atare, o tendință naturală de a se dezangaja de realitate, de a crea o lume a aparențelor, de a deveni un ritual. În societăți în care există o competiție publică pentru putere și deci un control public al acestei puteri, există de asemenea, în mod firesc, un control public al modului în care această putere se legitimează pe sine ideologic. Există corective care împiedică ideologia să abandoneze cu totul realitatea. În totalitarism însă aceste corective dispar și nimic nu mai împiedică ideologia să se îndepărteze din ce în ce mai mult de realitate, transformîndu-se treptat în ceea ce ea a devenit, deja, în sistemul post-totalitar: o lume a aparențelor, un pur ritual, un limbaj formalizat golit de conținut semantic cu realitatea și transformat într-un sistem de semne rituale care înlocuiesc realitatea printr-o pseudo-realitate.

Dar, cum am văzut, ideologia devine în același timp o componentă tot mai importantă a puterii, un stil al ei care îi furnizează în același timp legitimitate justificativă și coerență internă. Pe măsură ce acest aspect al ei crește în importanță și ea își pierde contactul cu realitatea, ea dobîndește o forță particulară, dar foarte reală. Ea devine realitatea însăși, chiar dacă o realitate întru totul autonomă, o realitate care la anumite nivele (mai ales în interiorul structurii) poate chiar dobîndi o pondere mai mare decît realitatea ca atare. Progresiv, virtuozitatea ritualului devine mai importantă decît realitatea din spatele lui. Semnificația fenomenelor nu mai derivă din fenomenele înseși, ci din locul pe care acestea, transformate în concepte, îl ocupă în contextul ideologic. Realitatea nu modelează teoria, ci mai degrabă invers. Astfel puterea se apropie în tot mai mare măsură de teorie și devine în întregime dependentă de ea. Acest lucru duce, inevitabil, la un rezultat paradoxal: în loc ca teoria, sau mai degrabă ideologia, să servească puterea,

puterea începe să servească ideologia. E ca și cum ideologia și-a însușit puterea puterii, ca și cum ea a devenit dictatorul. Apare atunci că teoria însăși, ritualul însuși, ideologia însăși, iau decizii care afectează oamenii, și nu invers.

Dacă ideologia e garanția principală a coerenței interne a puterii, ea devine, în același timp, o tot mai importantă garanție a continuității ei. În timp ce accesul la putere în dictatura clasică e întotdeauna o problemă complicată (pretendenții, neavînd nici un mijloc de a-și legitima pretențiile, sînt siliți să recurgă la forța nudă), în sistemul post-totalitar puterea e trecută de la persoană la persoană, de la clică la clică, de la generație la generație, într-un mod esențialmente mai ordonat. La selecția pretendenților participă un nou „instaurator de regi”; e legitima marea rituală, abilitatea de a te bizui pe ritual, de a-ți împlini și de a te servi de el, de a accepta să fii, ca să spunem așa, purtat de el. Desigur, lupte pentru putere există și în sistemul post-totalitar, și ele sînt, adesea, înfînt mai brutale decît într-o societate deschisă, căci lupta nu e deschisă, purtată pe baza unor reguli democratice și supusă controlului public, și ascunsă în spațiile culiselor. (E dificil să invocăm o singură împrejurare în care primul secretar al unui partid comunist să fi fost înlocuit fără ca forțele armatei și securității să fi fost măcar în alertă.) Această luptă nu poate însă niciodată amenința așa cum o poate face în dictatura clasică esența însăși a sistemului și continuitatea lui. Ea va zgudu, cel mult, structura puterii, care se va redresa rapid, toarnă pentru că substanța liantă — ideologia — rămîne nedisturbată. Nu contesază cine înlocuiește pe cine, succesiunea nu e posibilă decît pe fundalul și în cadrul, unui ritual comun. Ea nu se potrece niciodată prin negarea acestui ritual.

Dar din pricina acestei dictaturi a ritualului puterea devine, în mod clar, anonimă. Indivizii sînt aproape dizolvați în ritual. Ei consimt să fie purtați de el și adesea ce creează impresia că doar ritualul aduce oamenii din obscuritate la lumina puterii. Nu e oare caracteristic pentru sistemul post-totalitar că la toate nivelele ierarhiei puterii indivizii sînt progresiv dați la o parte de personaje fără chip, marioneta, lăcni în uniformă al ritualurilor și rutinelor puterii?

Operația automată a unei structuri a puterii astfel dezumanizate și anonimizate e o trăsătură a fundamentalului automatism al acestui sistem. S-ar părea că tocmai dictatele acestui automatism sînt cele care selectează oameni tipici de voință individuală pentru structura puterii, că tocmai dictatul frazelor vide e cel care convoacă la putere pe cei care utilizează fraze vide, ca fiind cea mai bună garanție a faptului că automatismul sistemului post-totalitar va continua.

Sociologii occidentali exagerează frecvent rolul indivizilor în sistemul post-totalitar și neglijează faptul că figurile conducătoare nu sînt adesea, în pofida imensei puteri pe care o dețin prin structura centralizată a puterii, decît executori orbi al legilor interne ale sistemului, legi asupra cărora ei însăși nu reflectează — și nu pot să o facă — niciodată. În orice caz, experiența ne-a învățat că acest automatism e mult mai puternic decît voința oricărui individ; iar dacă cineva s-ar distinge printr-o mai pronunțată independență, ar fi nevoit s-o ascundă în spațiile unei măști ritual-anonime pentru a avea posibilitatea să pătrundă în ierarhia puterii. Și cînd un astfel de individ dobîndește, în fine, un loc în această ierarhie și încearcă să-și facă voința simțită în interiorul ei, automatismul, cu enorma sa inerție, va triumfa mai devreme sau mai tîrziu, astfel încît fie individul va fi expulzat de structura puterii ca un organism străin, fie va fi forțat să renunțe treptat la propria individualitate, conformîndu-se automatismului și devenind servitorul lui, aproape de nedistins de cei care l-au precedat sau de cei care îl vor urma. (Să ne reamintim, de pildă, evoluția lui Husák sau Gomulka.) Necesitatea unei continuități deghizări și unui permanent recurs la ritual înseamnă că pînă și membrii mai luminați ai structurii puterii sînt adesea obsedați de ideologie. Ei nu sînt niciodată capabili să plonjeze direct în adîncurile realității nede și o confundă întotdeauna, în ultimă analiză, cu pseudo-realitatea ideologică. (După părerea mea, unul din motivele pentru care echipa lui Dubček a pierdut controlul situației în 1968 a fost tocmai faptul că în situații extreme și în ceea ce privește problemele ultime, membrii săi nu au fost niciodată capabili să se elibereze deplin de lumea aparențelor.)

Se poate deci spune că ideologia, ca instrument de comunicare internă care asigură conexiunile în interiorul structurii puterii, reprezintă, în sistemul post-totalitar, ceva ce transcende aspectele fizice ale puterii, ceva ce o domină într-un înalt grad și tinde, astfel, să-și asigure în același timp continuitatea. Este unul din stilpii stabilității externe a sistemului. Acest stilp e însă înălțat pe o fundație foarte fragilă. El e construit pe minciună. El e

eficace doar cîtă vreme oamenii sînt dispuși să trăiască în minciună.

6.

De ce a fost obligat aprozariștul nostru să-și exhibe loialitatea în vitrină? Oare nu o demonstrase suficient cu prilejul a tot felui de manifestări interne sau semi-publice? La adunările de sindicat, la urma urmei, a votat întotdeauna așa cum trebuie. A luat întotdeauna parte la diversele întreceri. A votat la alegeri ca un bun cetățean. A semnat chiar și „anti-Carta”. De ce, pe lîngă toate astea, să fie obligat să-și declare loialitatea în mod public? În fond, lumea care trece prin fața vitrinei lui n-o să se oprească să citească declarația aprozariștului că după părerea lui proletarii din toate țările ar trebui să se unească. Esența problemei este că el nu citește lozincă deloc și nu poate chiar presupune că nici măcar n-o va citi. Dacă o femeie care s-a oprit în fața vitrinei ar fi întrebată ce a văzut în ea, ea ar putea, cu siguranță, spune dacă astăzi se dau sau nu roșii, dar e în cel mai înalt grad improbabil ca ea să fi observat măcar lozincă, cu atît mai puțin să fi înregistrat mesajul ei.

Pare lipsit de sens să i se ceară aprozariștului să-și declare public loialitatea. Și totuși acest lucru are sens. Oamenii îi ignoră lozincă, dar o fac pentru că astfel de lozinci se pot vedea și în alte vitrine, pe stilpii felinarilor, pe afișiere, pe ferestrele blocurilor, pe ziduri; ele sînt peste tot. Ele formează spectacolul vieții de zi cu zi. Deși ignoră detaliile, oamenii sesizează, desigur, acest spectacol în ansamblul lui. Și ce altceva e lozincă aprozariștului decît un modest element în acest amplu decor al vieții cotidiene?

Aprozariștul trebuia să pună lozincă în vitrina sa, nu în speranța că cineva ar putea s-o citească și ar putea fi convins de ea, ci pentru a contribui, alături de mil de alte lozinci, la spectacolul de care fiecare e în înalt grad conștient. Acest spectacol are, firesc, și un înțeles subliminal: el amintește oamenilor unde trăiesc și ce se așteaptă de la ei. El le spune ce fac toți ceilalți și le indică faptul că trebuie să facă la fel, dacă nu vor să fie excluși, izolați, dacă nu vor să se alieze de societate, să încalce regulile jocului, riscînd să-și piardă liniștea, și securitatea.

Femeia care nu remarcase lozincă aprozariștului poate să fi strînat una asemănătoare cu numai o oră mai devreme pe coridorul biroului în care lucrează. Ea a făcut acest lucru aproape fără să se gîndească, la fel cu aprozariștul nostru, și a putut proceda astfel pentru că o făcra pe fundalul spectacolului general și cu o vagă conștiință a existenței lui, adică pe fundalul spectacolului a căruia parte componentă este vitrina aprozariștului. Dacă aprozariștul i-ar vizita biroul, nici el n-ar remarcă lozincă, la fel cum ea n-a remarcat-o pe a lui. Cu toate acestea, lozincile lor sînt mutual dependente: ambele au fost expuse cu voga conștiință a spectacolului general și, am putea spune, sub dictatul lui. Ambele, pe de altă parte, contribuie la crearea acestui spectacol și, deci, contribuie la crearea acestui dictat. Aprozariștul și funcționara s-au adaptat ambii la condițiile în care trăiesc, dar făcînd asta ei contribuie la crearea acestor condiții. Ei fac ceea ce e de făcut, ceea ce trebuie făcut, dar în același timp — prin chiar acest fapt — ei confirmă că, într-adevăr, așa trebuie făcut. Ei se conformează unei corințe particulare și făcînd-o, o perpetuează. Metaforic vorbind, fără lozincă aprozariștului, cea a funcționarei n-ar putea exista, și invers. Fiecare din ei propune, celălalt repetarea unui gest și fiecare din ei acceptă propunerea. Indiferența fiecăruia din ei față de lozincă celălalt nu e decît o iluzie: în realitate, expunînd lozincă, fiecare îi obligă pe celălalt să accepte regulile jocului și să confirme astfel puterea care cere asemenea lozinci. Simplu spus, fiecare îi ajută pe celălalt să fie ascultător. Amîndoi sînt obiecte într-un sistem de control, dar sînt în același timp și subiecții lui. Ei sînt victimele sistemului și agenții lui.

Dacă un întreg oraș de provincie e înțesat de lozinci pe care nimeni nu le citește, acestea constituie, pe de o parte, un mesaj de la secretarul raional către secretarul regional, dar și ceva mai mult: un mic exemplu al principului auto-totalității sociale în lucru. Parte a esenței sistemului totalitar este că el atrage pe toată lumea în sfera sa de putere, nu pentru că indivizii să se realizeze ca ființe umane, ci astfel încît ei să-și poată imola identitatea umană în favoarea identității sistemului, adică astfel încît ei să poată deveni agenții automatismului general al sistemului și servitorii telurilor lui auto-determinate, astfel încît ei să poată împărtăși responsabilitatea față de el, să poată fi prinși în capcana lui, ademeniți, ca Faust de Mefistofeles. Mai mult: astfel încît ei să poată crea, prin implicarea lor, o normă generală și să exercite o presiune asupra concetățenilor lor. Și mai departe: astfel încît ei să invete să se simtă în largul lor în această implicare, să se identifice cu ea ca și cum ea ar fi ceva natural și inevitabil și, în fine, astfel încît ei să ajungă — fără îndemnuri din exterior — să trateze orice non-implicare ca pe o anomalie, un atac la adresa lor, un mod de a leși din societate. Atrăgînd toți oamenii în structura puterii sale, sistemul post-totalitar face din toți instrumentele unei totalități interdependente, auto-totalitate societății.

Traducere: ANCA OROVEANU
(Va urma)

Grupul pentru dialog social s-a întâlnit, în seara zilei de 31 ianuarie, cu dl. Brucan (la solicitarea acestuia), cu care a purtat lungi discuții legate de: evenimente petrecute în ultimul timp; perspectivele imediate ale vieții politice românești. Dl. Silviu Brucan a făcut o expunere despre: a) tăierea nodului gordian (privind separarea puterilor în stat); b) F.S.N. — ca organizație politică, programul și strategia sa; c) rolul Grupului pentru dialog social.

Punctul nostru de vedere a fost exprimat pentru început de un text redactat și prezentat de Thomas Kleininger, pe care îl reproducem. Au urmat discuții aprinse, în contradictoriu, la care au participat toți cei prezenți.

În numărul de săptămîna viitoare, care va apărea vineri, 9 februarie, vom publica largi extrase din aceste discuții.

Domnule Silviu Brucan,

În numele membrilor Grupului pentru dialog social vă mulțumesc pentru faptul că ați venit la noi deoarece în felul acesta avem posibilitatea să ne exprimăm adîncă îngrijorare față de unele evenimente din ultima vreme, evenimente ce periclitază în cel mai înalt grad eucerile Revoluției din decembrie 1989 și însăși integritatea societății românești.

În urma unor discuții aprinse purtate în interiorul grupului, în urma participării nemijlocite a membrilor Grupului la manifestațiile ce au avut loc în ultima vreme în Piața Victoriei și în urma informațiilor primite din cele mai diverse surse ale societății am ajuns la următoarele concluzii.

Înainte de a le expune permiteți-mi, vă rog, domnule Brucan, să vă reamintesc că ne considerăm o instanță de reflexie critică, că nu înțelegem să vor-

bim în numele vreunui partid și că nu aspirăm la nici un fel de putere politică. În consecință intervenția noastră nu este decît expresia unei îngrijorări profunde izvorâtă în ultimă instanță din iubirea noastră față de o țară care a fost atît de chinată de a lungul istoriei și care pare încă o dată amenințată de dezastru.

Prima concluzie care se impune este că societatea românească de azi se află într-o gravă criză. Ea este consecința mostenirii teribile pe care ne-a lăsat-o „epoca cauzescu”, dar ea este amplificată prin politica ambiguă practică de C.F.S.N. Credem că în societate există legi a căror încălcare este tot atît de periculoasă ca și neprecizarea unor legi ale fizicii, de pildă. O doză prea mare de originalitate în domeniul vieții sociale naște conflicte explozive.

Orice om de bună credință trebuie să

recunoască faptul că tensiunile au început să se acumuleze în societatea românească prin înfrîngerea cu care C.F.S.N. și-a declarat intenția participării la alegeri. Ele continuă să crească deoarece C.F.S.N. nu înțelege să tragă concluziile practice din această opțiune. El se află astfel în ilegalitate în raport cu propria sa platformă politică ce prevede separarea puterilor în stat. Fiecare zi care trece fără ca C.F.S.N. să ia măsurile ce se impun avantează Frontul în alegeri și de aceea desfigurează chipul fragiliei noastre democratice. Oamenii care simt acest lucru sînt cuprinși treptat de disperare. Vă informăm că în diferite institutii, organizații și la rîd „de bază” ale Frontului s-au autodizolvat, ceea ce nu poate să contribuie în nici un fel la buna desfășurare a activității economice, culturale și științifice. Există de asemenea riscul ca unii membri ai C.F.S.N. să părăsească această formațiune politică în măsura în care ea acumulează eroile de strategie și de tactică. Corectarea acestor erori nu mai îmbracă forma simpatică a unor reveniri asupra unor decizii abia emise ci recurge la metode ce amintesc intens de perioada pe care le sperăm de mult apuse. Rovine din ce în ce mai des încep să ne aflăm în preajma unui nou 1946. Masele sînt manipulate, exponenții unui punct de vedere divergent sînt pomeniți și amenințați, sediile partidelor politice sînt devastate, demonstrațiile pasnice sînt fie urzurate, fie radicalizate. Legislația nouă îngrădește treptat drepturile la libera exprimare a opiniei, mediile de informare sînt utilizate unilateral pentru promovarea unui singur punct de vedere politic care se erijează în detinatorul exclusiv al legitimității. Se promovează o frică animalică în rîndul maselor, xenofobia, sovietismul și o atmosferă de pogrom. Toate acestea nasc pe de o parte agresivitate care scapă de sub controlul celor care au declanșat-o și pe de alta o irepresibilă teamă învecinată cu panica. Au reînceput să amenințăm, urmărirea, supravegherea aparatelor de telefon etc.

Cel mai grav efect al deteriorării rapide a climatului politic este divizarea societății. Între muncitorii de o parte care nu și dau seama că sînt manipulați, în intelectuali de cealaltă care deplîng aproape neputințoși această situație, se

cașcă un hău din ce în ce mai adînc a cărui închidere va reclama foarte mult timp și a cărui consecințe sînt imprezvizibile. Înainte toată lumea știa că este mințită și pe baza acestei conștiințe exista un larg consens, acum societatea este divizată.

Imaginea deplorabilă pe care o oferă țara noastră democrație ne discreditază în fața străinilor.

Pentru corectarea situației catastrofale în care se află țara noastră se impune luarea rapidă a unor măsuri concrete:

a) C.F.S.N. să-și asume în cel mai scurt timp consecințele practice din opțiunea sa de participare la alegeri;

b) Frontul să-și definească mai clar platforma politică;

c) C.F.S.N. să-și declare atitudinea față de ideologia comunistă și față de tentativele de a o moderniza, existente astăzi în lume;

d) C.F.S.N. să asigure o televiziune și o presă într-adevăr libere;

e) Guvernul să-și precizeze poziția în domeniul economic (privatizare, da sau nu) cu consecințele sociale care derivă din aceste opțiuni;

f) C.F.S.N. să dezvăluie noile atribuții ale securității;

g) C.F.S.N. să abroge decretul nepopular și neviabile privind demonstrațiile și marșurile cu poliția;

h) În loc să adîncească diviziunea și chiar ostilitatea între diferite categorii sociale pe care hotărîrea lui a provocat-o, C.F.S.N. să încerce să restabilească consensul național;

i) după cum a avut curajul să-și asume greșelile din 13 ianuarie cu referendumul, C.F.S.N. să aibă curajul să-și asume succesiunea de greșeli în legătură cu participarea la alegeri.

Este imperios necesar ca C.F.S.N. să ia toate aceste măsuri pentru a reduce tensiunile existente acum în societate și pentru a eluda spectrul unui război civil. Frontul va câștiga oricum alegerile pentru că și-a creat un avans imposibil de recuperat. El trebuie să se gîndească însă bine dacă vrea să guverneze o țară adînc dezbinată, lipsită de o opoziție cit de cit articulată, o țară pe care întreaga lume ar privi-o cu suspiciune.

Euforia puterii

La 20 ianuarie, d. Ion Iliescu a refuzat să mai acționeze „sub presiunea străzii”. Și bine a făcut. Demonstrația de luni, 29 ianuarie, a dovedit fără dubii că poziția F.S.N. e sigură și apărată de o mare majoritate de oameni, oricînd mobilizabilă. Abia însă această demonstrație de forță, la care Consiliul F.S.N. nu a apelat, după cum declara d. Iliescu, decît constrins de simlura desfășurare de forțe de dîmnică, pune F.S.N. în fața adevăratelor și gravelor întrebări. Refuzînd să acționeze sub presiunea străzii, așa cum făcuse la 12 ianuarie, F.S.N. nu trebuia să uite că este — indiferent dacă echipa afiliată actualmente la conducere a fost sau nu pregătită din timp — emanata „străzii”, produsul torontului spontan și irezistibil de tinerete care a inundat Timișoara începînd din 16 decembrie, apoi Bucureștiul și alte orașe, începînd din 21 decembrie, adevărat miracol divin, dăruit poate o singură dată istoriei unui neam. Imprejurarea aceasta hotărîtoare nu trebuie uitată de nimeni și sper — cu disperare! — că nimeni nu o va uita sau nu o va manipula în propriul său folos, nici „capetele influențabile”, foemulă a d-lui Iliescu valabilă însă pentru ambele tabere care s-au înfruntat, nici „capetele roci”, care nu văd posibilă instalarea democrației în România decît peste două decenii.

Or, „miracolul” acesta evident și totuși din ce în ce mai puțin credibil, operînd ca miracol și deci scăpînd categoriilor raționalului și cantitativului, pare a deschide scurtătura spre alt timp istoric, arînd etapele și aducînd, mai repede decît am fi nădăjduit, linistea și împacarea națională. Probabil însă că „miracolele” lucrează după totul alte coordonate spațio-temporale, iar „imediatul” lor, aplicat la scară umană, poate presupune pierderea multor generații sfîșiate de incertitudine, deznădejde și bucurie, alternativ. Miracolele creștine, să ne gîndim, nu și-au încheiat acțiunea, poate nici nu și-au început-o adevărat, mulțindu-și dintr-un suflet în altul fîgăduința și lumina întorzărită. Ce putem aștepta, asadar, de la „miracolul” istoriei noastre, dintre 16 și 22 decembrie? Deocîndată ar fi fost suficientă doar o cumințire a forțelor, mai mari sau mai mici, ridicate de ei la suprafață, ca să acționeze, așa cum se pare că vor sta lucrurile, convergent, fundamental convergent, fără ca nimeni să se grăbească a-și impune punctele de vedere sau a-și consolida șansele electorale într-o atmosferă atît de sensibilizată, într-o psihosferă de „Jupuii de vii”, rezultat al celor 45 de ani de umilitate și deumanizare comuniste, greaș încercare dăruită nouă de Providență, pentru păcatele noastre.

Nici majoritatea, nici minoritatea, ori care ar fi ele și care acum, după zilele de 28 și 29 ianuarie, s-au conturat mai clar, nu au și nu pot avea dreptate absolut și imediat. Și tocmai de aceea gîndesc că abia de acum încolo începe veritabilă perioadă dificilă pentru F.S.N., acum cînd

are în mîna toate atuurile puterii, începînd cu numărul simpatizanților, după toate aparențele copleșitor. Și o întrebare extrem de gravă, pe care nu-i e permis să nu și-o pună, este dacă va izbuti să reziste ispitelor puterii pe care o detine, lînd seama că la necesitatea etalării acestei puteri s-a ajuns nu numai din imponderanța unei părți din „opoziție”, ci și, ba chiar mai ales, datorită greșelilor, neclarităților și grabii conducătorilor Frontului. S-a dovedit că „dreptul la greșală” invocat nu are doar implicații restrînse, ajustabile din mers, ci și implicații cu bătaie lungă, unul din efectele cărora este, iată, scindarea, nepermis de adîncă, a opiniei publice românești. A trecut oare chiar atît de mult timp de la miracolul din decembrie ca să-i uităm într-alta sensul pozitiv, înțit pînă și cei ce nu rezistă cu mîinile goale pe aceeași baricadă să fie astăzi divizați atît de fragil? S-a uitat oare chiar atît de repede proiectul de recuperare calitativă a întregii societăți românești, înțit să fie nevoie a se apela atît de dramatic la argumentul cantitativului, dar și asta în afara cadrului democratic pe care nici n-am început bine a ni-l imagina? Avînd în mîna acest argument, F.S.N. se întrebă oare dacă-l va putea controla și el încă și va mai putea controla fără să renunțe, fie și parțial, la frumosul program de libertăți cetățenești și drepturi ale omului cu care s-a angajat în fața națiunii, pe atunci, adică acum abia șase săptămîni, unite?

Căci argumentul cantitativ se poate întoarce foarte ușor chiar împotriva celui ce-l folosește, în măsura în care sendentele problemelor economice radicale se apropie vertiginos, lor promisiunile nerespicate, pe care o economie amenințată de colaps cu greu le susține, se pot transforma peste noapte în factori adversi pentru oricine le face fără a avea certitudinea că le poate și îndeplini. Or, o însă-năstosire a economiei, punct capital în programul oricui s-ar fi aflat la conducere, F.S.N. e astăzi cel mai îndreptățit să o întreprindă, după cum spune, dar și cel mai amenințat să-i suporte eucerile sau incertitudinile eventuale, iar aceste eucerile cred că pot fi provocate, printre altele, dar nicidecum în ultimul rînd, de clivajul social ce pare a se reinstala în prezent, de arava suspiciune sub care încep a fi puse intelectualitatea, în genere, și studentimea — tocmai unul din focurile revoluției —, adică intelectualitatea de mine a țării, în particular. E admirabilă solidaritatea muncitorilor în jurul F.S.N., e impresionantă ridicarea maselor în apărarea forței politice care le-a și satisfăcut — altfel nici nu se putea! — aștepta revendicării de moment, rămîinînd însă ca de abia acum încolo să vadă dacă și cum le va putea satisface pe cele de sistem și de durată. Dar dacă această urlăș mobilizare socială (din care lipsește, pare, marea absent al ultimilor 45 de ani, țărănimea) va duce, după cum multe semne foarte îngrijorătoare par a o arăta, la marginalizarea, în-

ce o dată, a unor contingente de tineri și de intelectuali de înaltă calificare sau cel puțin la descurajarea lor, efectele vor fi atît de dezastruoase, înțit nici un ucenic vrăjitor nu va mai găsi butonul cu care să oprească activitatea frenetică a măturii diluviale.

Să ne amintim în aceste momente critice de bătrîna și cunoscută legendă a lui Menenius Agrippa, despre disputa dintre stomac și celelalte mădulare, foarte actuală pentru noi, mai ales dacă schimbăm termenii fabulei cu cei impuși de era cibepetică în care vom fi silți să intrăm, și vom vorbi despre dezbinarea dintre creier și celelalte mădulare. Nici un element al organismului social, oricît de însemnat cantitativ, nu poate exista fără inteligența ordonatoare și prospectivă, după cum nici aceasta nu se poate manifesta și nu-și poate răspîdi binefacerile, dacă nu se bucură de concursul armonios al întregului trup. Și cu atît mai puțin poate ronta pe o activitate coerentă a acestuia cînd principii învîrjibili face ravagii și la nivelul fiecărui organ în parte. Nici muncitorimea, nici intelectualitatea, nici studentimea, nici țărănimea nu par a mai fi astăzi la fel de unilate în scopuri ca acum șase săptămîni, fără însă ca societatea românească să fi găsit sau să i se fi lăsat timp să gîndească formula autentic democratică a unității în diversitate. Întrebarea este dacă avem astăzi un Menenius Agrippa priuitor noi, care să aducă, prin inteligența și cumpănirea sa, linistea atît de dorită întregului organism social, evitînd a fiata fără acoperire unul sau altul dintre mădulare, capabil însă a găsi termenul mediu corect care să aducă pacea și buna învoire între noi.

Concluziile (și întrebările) la care am ajuns, fără nici o pretenție de monopol al adevărului, mi se par evidente:

Frontul, prin declanșarea copleșitoare manifestării de simpatie și aderență a oamenilor muncii (iată formula neînștăoa-

re, dar inevitabilă) e mai dator ca oricînd să-și clarifice poziția politică și să continue dialogul politic real și, mai ales necondensent, cu toate grupările de opoziție, deoarece, așa cum stau lucrurile acum, tare mă tem că un segment nu neglijabil al acestei opoziții va fi silțit să intre într-o perioadă de semiclandestinitate, în așteptarea resemnată a rezultatelor unui scrutin cu deznodămîni de pe acum previzibili.

F.S.N. este mai mult ca oricînd obligat să reflecteze asupra hotărîrilor și decretelor emise, pentru a nu fi silțit să se legitimizeze, strălucit, desigur, dar încălcîndu-și ei însuși propriul decret privitor la organizarea manifestațiilor publice, deoarece cum oare l-ar fi putut sustine admirabilele revărsări de muncitori din toată țara, dacă ar fi fost să se comporte mai legal decît opoziția și să manifesteze numai în parcurile prescrise?

F.S.N. este dator să contribuie cel dintîi, ca detinator al atitor mijloace, la educarea spiritului democratic al maselor; în acest sens, de pildă, ca să „disipeze” (termen favorit al d-lui Roman) orice echivoc, de ce oare nu ar edita Frontul însuși un organ de presă propriu, în care să-și expună programul politic și să clarifice opțiunile sau modul de acțiune, uneori cam contondent, ale propriilor susținători? (De bună seamă că aceeași obligație le incumbă și celorlalte partide, cite și cum sînt, dacă vor învia și vor fi lăsate s-o facă.)

Și, mai ales, F.S.N. să nu se lase cuprinsă de euforia puterii, ale cărei efecte negative le-ar simți prinși același frecvenți susținători, deoarece, parafrazîndu-l pe d. Iliescu, putea necontrolată și euforică duce la haos, iar haosul direct la dictatură. Și dictatura abia am scuturat-o, Doamne, și cu ce pret! Și n-are vrea să mai aud niciodată și pe nimeni în țara asta spunînd: „Păcat de simle văsat!”

SORIN MĂRCULESCU

Am văzut cu ochii mei

Lucrurile despre care vreau să vă vorbesc le-am văzut cu ochii mei. Ele nu s-au întimplat în parcuri, au fost manifestații spontane (neamănătate dinainte, nîmănuși și au avut loc luni, 29 ianuarie 1990 — cînd, în mod normal, oamenii muncii ar fi trebuit să fie în întreprinderi, la treabă. Sigur, o să-mi spuneți, dar asta nu sînt vremuri normale.

Într-adevăr: am văzut grupuri de oameni, cu lozinci care le atestau aderența la FSN, strîinînd în gura mare: „Jos intelectualii, studenții la muncă!” — și asta în plin centrul capitalei, pe bulevardul Magheru. Am văzut grupuri de oameni hînd cu asalt Institutul de Arhitectură, pur și simplu pentru că pe o vitrină a Institutului cineva — nu știu cine, zău — lipse o poză cu domnul Iliescu surprins împreună cu tovarășul Ceausescu. Unul dintre spontanii și vitejii apărători ai Frontului s-a răstît la o studentă din anul șase: „Ești studentă — de ce nu ești la muncă?” Ea a răspuns: „Tocmai,

sînt studentă și sînt la mine în facultate. Voi de ce nu sînteți la muncă, azi e luni, nu?” Era cit pe-acel să fie bătută. A mai fost strigată lozincă „Noi muncim, nu gîndim!”

Sînt de-a dreptul înspăimîntat, și vreau să pun o întrebare: A venit în sfîrșit vremea ca intelectualii, ținuți sub călcîi în „epoca de aur”, să-și facă bugajele și să plece din această țară, ca să nu riste să fie atacați și bătuți spontan de grupuri violente de „cetățeni”?

Mă numesc Alexandru Andries, sînt asistent universitar la Institutul de Arhitectură din București, și tatăl meu, care a fost muncitor și nimic altceva, nu a gîndit niciodată așa despre intelectuali. Și dacă vreți să știți ce am făcut în ultimii cinci ani, interesați-vă: nu am de ce să-mi fie rușine.

N.B.: Nu fac parte din nici un partid.

UN TEXT INEDIT AL LUI MIHAI C. BOTEZ

In iarna anului 1985, Mihai C. Botez a elaborat primele schițe și planul unui studiu de analiză critică pe care l-a intitulat *România - azi*. Textul de față este o schiță introductivă la o investigație amănunțită a tendințelor și potențialităților evoluției României. Acest proiect a rămas neterminat. Dar tezele lui principale au inițiat un studiu asupra Europei în perioada post-Solidarnost, dezvoltat în anii 1987-1988.

Argument

Este evident că România se găsește astăzi într-o profundă criză. Ar fi suficient să fie menționate, în sprijinul afirmației mele, măsurile atît de impopulare luate de guvern în iarna anului 1985, măsuri pe care nimeni nu le-ar impune dacă nu ar fi obligat de împrejurări fără leșire. „Starea de război” în care se află țara în fapt, demonstrează indirect criza gravă pe care o traversează România, ca și incapacitatea conducătorilor de a leși din situația creată tot de ei altfel decât apelînd, odată mai mult, la popor, cu chemarea disperată de a face noi și noi sacrificii voluntare. Cum ar putea fi oare înțelese indicațiile de tipul „reducerea consumului casnic de energie cu 30% (1)”, în perioada unei ierni grele, ca cea pe care am trăit-o, altfel decât ca măsuri disperate, luate de o conducere socială în derută, lipsită de încredere în înțelegerea pentru noile elemente ale populației și promovind, sub drapelul fermității, un adevărat război împotriva propriului popor?

În cele ce urmează voi expune pe scurt părerile mele privind cauzele acestei situații dezastruoase și căile de leșire din ea.

Un diagnostic social

1. Așa cum am mai spus și cu alte ocazii, eu socot că dezastrul economic în care se află astăzi România nu este rezultatul neîndeplinirii planurilor de dezvoltare — așa cum lasă să se înțeleagă discursurile oficiale și presa — ci, din contră, este consecința logică și inevitabilă a îndeplinirii — în linii mari cel puțin — a planurilor noastre de dezvoltare. Intemeiate pe anticipări ce s-au dovedit eronate ale evoluțiilor economice mondiale și pe estimări fantaziate ale resurselor și nevoilor țării. Investițiile uriașe în dezvoltarea unor ramuri industriale crezute a fi antrenante — ca siderurgia și petrochimia — s-au dovedit a fi fost greșite; aceste ramuri au devenit ramurile frînante ale industriei noastre, prin consumurile mari de energie și materii prime de import și prin dificultatea plasării pe piață, în condiții de elementară eficiență economică, a produselor. O întreagă structură industrială, proiectată spre a asigura acestor ramuri-cheie un mediu industrial propice, se arată astfel a fi de prisos; mai mult, această industrie nu reușește nu să aducă măcar venituri, ci nici măcar să-și acopere cheltuielile, devenind astfel o grea povară pentru întreaga economie națională.

Stimularea ireponsabilă a unor ramuri industriale mari consumatoare de energie și materii prime de import a avut drept consecință accelerarea proceselor de urbanizare — ce trebuiau să asigure forța de muncă necesară noilor obiective industriale; dar noile cartiere și orașe devin și ele consumatoare de energie, la nivele ce încep să conțene în ansamblul economiei naționale.

Rezultă că, în special în anii '75, economia noastră s-a văzut confruntată cu probleme pe care nimeni nu pare a le fi luat vreodată în considerare înainte, cu toate numeroasele avertismente ale economiștilor și viitorologilor de pe toate meridianele — și chiar a unora din țara noastră; o cerere de energie ce depășește resursele naturale ale țării și care nu poate fi acoperită decât prin importuri, ce la rândul lor nu pot fi asigurate decât prin exporturi, dar din alte ramuri decât cele industriale — incapabile de competitivitate pe piața mondială.

Discrepanța dintre cererea și producția de energie este deci nu rezultatul unor erori de execuție, ci unor grave erori de concepție a strategiei de dezvoltare economică a României.

Întreaga responsabilitate pentru această situație revine celor ce au imaginat și, prin decizii, au implementat strategia de dezvoltare amintită. Dacă poporul român are vreo „vină”, aceasta poate fi găsită numai în încrederea necondiționată, și pe alocuri chiar entuziasă, pe care a arătat-o conducerea actuală a P.C.R.

Imaginea guvernărilor despre realitatea românească

2. Confruntată cu această situație de criză energetică, conducerea P.C.R. s-a văzut nevoită să acționeze. După părerea mea, marea greșală a acestei conduceri nu este altă formularea, la începutul anilor '70, a unei strategii de dezvoltare economică ce s-a arătat a fi dezastruoasă, ci refuzul de a reanaliza această strategie, ca urmare

a rezultatelor catastrofale obținute și de a acționa în spiritul responsabilității comuniste față de viața și viitorul poporului român, pe care susține că îl reprezintă.

Între-adevăr, de peste 10 ani, conducerea României refuză cu obstinație să ia act de ceea ce realitatea demonstrează în fiecare zi: și anume, de faptul că strategia de dezvoltare economică preconizată de la începutul anilor '70 este greșită, și că ceea ce se impune este revizuirea ei drastică. În locul „sincerității” și „responsabilității comuniste” trimbițate, conducerea P.C.R. dă dovadă de nestăruire automulțumire și ireponsabilă lipsă de luciditate: căci a numi perioada în care falimentul economic este evident, perioada „cea mai luminoasă din istoria României” (ori, cum spunea Adrian Păunescu, perioada „cea mai luminoasă din istoria umanității” (11)), în ipoteza că aceste aprecieri nu sînt făcute în bătaie de joc, îmi pare o sfidare la adresa inteligenței și proverbialului bun simț românesc.

Refuzînd să-și recunoască erorile, conducerea P.C.R. a ales o cale de a acționa ce, după știința mea, reprezintă o premisă mondială. Anume, schimbînd prioritățile pe care orice guvern responsabil și le impune — și anume cele ce pun pe primul plan nevoile propriului popor — conducerea P.C.R. încearcă să lasă din criză, aruncînd tot pe umerii poporului greul situației, atențînd astfel la satisfacerea nevoilor de bază ale oamenilor — hrană, încălzire, sănătate. De ani de zile urmăresc, ca cercetător al problemelor dezvoltării, modul în care diferitele guverne acționează în momente de criză. N-am întâlnit niciodată o situație ca cea din România în 1984-1985, cînd se reduc, prin decrete, mijloacele de acoperire a nevoilor de bază ale oamenilor. Evident, există țări sărace, în care aceste nevoi nu au fost niciodată satisfăcute, și în care nu sînt satisfăcute nici acum. Dar să fi fost în situația de a le fi acoperit la un moment dat și de a da decrete ce fac imposibilă satisfacerea nevoilor fundamentale, ca la noi, spre a atinge alte obiective — ca producția ori prestigiul — nu s-a întîmplat niciodată, cel puțin în istoria modernă. Conducerea P.C.R. creează astfel procese de subdezvoltare unice în lume: nu mi-a mai fost dat să întîlnesc societăți care să se „dezelectifice”, ori să se dezurbanizeze, ori să se dezurbanizeze, ca societatea noastră de astăzi.

Cînd instalațiile electrice de iluminat și încălzit există, dar nu pot fi folosite — iar interdicția e formulată prin lege — și casele se luminează cu opații, ca în urmă cu sute de ani, și oamenii se încălzesc îmbrăcînd „haine peste haine”, aceasta înseamnă dezechilibrare, după cum dezechilibrarea înseamnă oprirea „temporară” — pînă la 6 ore zilnic — a energiei electrice în unele cartiere ori renunțarea la iluminarea spațiilor publice. La fel, campania pentru neutilizarea aparatelor electrice ce caracterizează confortul modern, cum sînt micii roboți casnici de pîldă, ori pentru înlocuirea aparatelor cu „tracțiune electrică” cu cele patriarhale, cu tracțiune animală, sînt în fond campanii de dezastru, de așteptare în fond dezurbanizare, căci neacă în fapt toate avantajele pe care confortul urban ar trebui să le confere (și fără de care nici nu poate funcționa) celor convertiți la civilizația industrială. Și să nu uităm că aceste „neurbanizări” afectează nu numai zonele noi, acum în construcție sau recent terminate, ci și zonele vechi, ce s-au bucurat pînă nu demult de un relativ confort urban, și că în această perspectivă ele devin cu adevărat „dezurbanizări”. Un popor întreg este astfel scos, cu bună știință, de pe drumul dezvoltării moderne și antrenat în direcții contrare obiectivelor oficiale formulate de conducerea sa politică.

Sînt astfel de sacrificii absolut inevitabile? Calcule simple arată că „economii” realizate prin înfometare, înfrigurare și țineră în întuneric (la propriu) a oamenilor muncii sînt practic nesemnificative, în raport cu raiapa ce continuă să domnească în falimentarul domeniu al industriei — și în special în ramurile siderurgiei și petrochimiei. Cîteva procente din energia ce nu se refuză unor combinate ce nu aduc decât pierderi ar fi suficiente

pentru acoperirea nevoilor de bază ale populației, cel puțin la nivelul anilor trecuți.

Tot ce s-ar cere ar fi deci ca, în bună tradiție umanistă — ca să nu mai vorbim de vocație comunistă — actuala conducere a P.C.R. să schimbe prioritățile care au dus la prezentul dezastru: să pună omul, ca producător și consumator, cu trebuințele sale firești, înaintea producției ori aberantului „primat al exportului”, și nu în urma acestora, așa cum se întîmplă acum.

În concluzie, românii ar trebui să știe că frîgul din locuințe și din edificiile publice, întunericul de pe străzi și din magazine, dezorganizarea și neglijența în care funcționează autobuzele și troleibuzurile și interminabilele cozi la carne, unt, brînză ori lapte nu sînt numai rezultatul inevitabil al gravelor erori de elaborare și planificare a strategiei de dezvoltare economică-socială a României în ultimii 15 ani; ele sînt, așa spune mai ales, rezultatul unei stabiliri anti-umane și anti-naționale a priorităților politice economice, în condițiile în care, cu o încăpăținare de neînțeleg, conducerea P.C.R. refuză în continuare să-și recunoască eșecul și să ia măsurile necesare de redresare a situației.

Datoriile externe

3. Voi vorbi numai în treacăt despre datoriile externe ale României, niciodată citate oficial ca surse ale actualilor greutăți, dar totdeauna evocate ca rădăcină a privațiunilor, cu corolarul firesc aparent că, după achitarea lor cit mai grabnică, lucrurile își vor lua cursul lor normal — adică bun.

Nu are rost să mai discutăm acum cine, cum și cînd a contractat astfel de ireponsabile datorii; ceea ce este sigur este că poporul — respectiv cetățenii de rînd — nu au fost niciodată consultați în această privință și că, deci, ar fi normal să nu fie pedepsiți pentru faptul că datoriile s-au arătat a fi imposibil de achitat în condițiile anticipate cu atita superficialitate. Apare aici încă o dată incompetența celor ce și-au asumat răspunderea pentru conducerea țării pe căi pe care ei le credeau — acum se vede că de greșit — ale dezvoltării. Din datele trunchiate disponibile reiese că datoria externă a României, deși substanțială, nu este în măsură să justifice, singură, actualul dezastru economic. Evident, „greul” valutei obținute provine din exportul produselor agricole — export ce explică, în mare parte, penuria de produse alimentare pe piața internă; dar nici o politică de austeritate, oricît de dură ar fi, nu ar putea să justifice privațiunile pe care conducerea P.C.R. le impune astăzi poporului. „Economii” în căldură, lumină și sănătate sînt, în fond, false economii. Și dacă s-ar calcula cîte sănătăți se subrezesc, cîți ochi se distrug, cîte utilaje se năruiesc — ca urmare a tăierii pieselor de schimb din import — am vedea desigur că, în fond, sub aparența economiilor avem de a face cu înspăimîntătoare risipe, ce vor avea implicații grave pentru viitorul țării.

În plus este greu de estimat în ce măsură aceste economii pot contribui la achitarea mai grabnică a datoriilor externe ale țării — iar cetățeanul de rînd, ținut departe de informații realiste, are tot dreptul să se întrebă cîți dolari se economisesc în numele plății datoriilor din faptul că în casa sa este frig și întuneric, iar cămăra sa de alimente — goală.

Și să nu uităm că toate aceste sacrificii sînt cerute cetățeanului atunci cînd, sub numele de „îndeplinirea planului”, se atestă că nici unul din factorii ce au dus la actualul dezastru economic nu este în fond modificat: siderurgia și petrochimia continuă să consume valută fără să producă, în vreme ce poporul și se extrică că trebuie să facă economie la medicamente din import — unele dintre ele absolut indispensabile.

Avem de a face astfel cu aceeași anti-umană și anti-națională schimbare a priorităților, pe care am descris-o înainte: omul cu nevoile sale este așezat în urma datoriilor externe, și nu înaintea ei, așa cum este firesc — și cum de altfel este așezat de practic toate guvernele ce sînt confruntate cu aceste probleme.

Căci, desigur, nu numai România se găsește în situația de a fi nevoită să ramburseze credite primite cu prea mare ușurință și prost folosite; iar elaborarea unei strategii realiste de achitare a acestor datorii este necesară. O astfel de strategie ar

fi putut fi obiectul unei discuții deschise, în care conducerea, recunoscîndu-și implicit erorile, ar fi putut apela la sprijinul poporului pentru trecerea acestei perioade grele. Și este probabil că l-ar fi obținut.

Conducerea P.C.R. refuză însă și aici sinceritatea și luciditatea. Și, aruncînd pe umerii poporului greul situației, reușește să micșoreze datoria externă, spre deliciul — justificat — al partenerilor externi. Dar, după 10 ani de austeritate, poporul român se poate cu îndreptățire întreba: cu ce pret?

Calculul simplu arată că „ceea ce se obține” din sacrificiile cerute poporului are drept efect economic numai o foarte lentă accelerare a achitării datoriei externe. De ce oare, cînd în toată lumea se vorbește despre reevaluarea datoriilor externe — și poate chiar de moratoriu — țara noastră se grăbește atît de mult să-și onoreze datoriile? Desigur, pot fi invocate argumente de prestigiu: conducerea noastră nu vrea să recunoască că a greșit. Mai mult decât atît, dovedește că își achită datoriile, și încă rapid.

Dar, repet, cu ce pret?

Dacă drept urmare a eforturilor de achitare atît de rapidă a datoriei externe, țara se va vedea scutită, cu capacitățile de producție demodate și rulate — ca urmare a tăierii importurilor de întreținere — cu rezervele de materii prime consumate — ca urmare a forțării neraționale a ritmurilor de extragere — cu starea de sănătate a populației grav afectată — ca urmare a nesocotirii nevoilor de bază, de hrană, încălzire, sănătate și educație —, nu înseamnă oare aceasta condamnarea definitivă la subdezvoltare pentru următoarele decenii?

Oare nu dă nimănui de gînd faptul că nimeni, nici în țările cele mai îndatorate — ca cele din America Latină, de pildă — nu s-a gîndit să adopte astfel de strategii drastice de achitare a datoriei externe, cu posibile urmări catastrofale de termien lung pentru propriul popor?

În rezumat, deci, trebuie să spun că, după părerea mea, problema datoriei externe — ca parte integrantă a crizei economice provocate de strategia greșită de dezvoltare preconizată de actuala conducere a P.C.R. — este departe de a fi problema-cheie a actualei situații a țării. Invocarea ei drept sursă a actualilor dificultăți dovedește însă, în mod indirect, aceeași schimbare a priorităților firești, practică de actuala conducere a P.C.R., gata să așeze argumente de prestigiu, — ca cele privind „obrazul țării în fața partenerilor externi” înaintea grijii pentru sănătatea și bunăstarea propriului popor.

România spre dezastrul anului 2000

4. Starea economică a României, în 1985, este dominată deci, după părerea mea, de următoarele fenomene:

a) o continuă adîncire a crizei economice, ca urmare a perseverării de neîntelese în continuarea strategiei de dezvoltare economică imaginată la începutul anilor '70, strategie greșită, responsabilă pentru actualul dezastru economic;

b) o încercare continuă a conducerii P.C.R. de a arunca povara crizei pe umerii maselor largi, ale căror nevoi trec totdeauna după prioritățile acordate producției și exportului, atitudine cu efecte pur economice discutabile, dar cu imense consecințe negative pentru viitorul națiunii noastre.

Se pune astfel în mod firesc întrebarea: este oare actuala conducere a P.C.R. într-adevăr conștientă de amploarea și implicațiile acestor fenomene? Și dacă este, de ce nu la ea însăși măsurile necesare de ameliorare, dacă nu chiar de însănătoșire, a situației?

Evident, un profesionist, ca cel ce seamănă aceste rînduri, fără acces direct la ceea ce gîndesc guvernanții noștri, nu poate da decât răspunsuri ipotetice și speculative la aceste întrebări.

Primul răspuns posibil ar fi că, după două decenii de dominare autoritară, actuala conducere a P.C.R. a pierdut practic legătura cu realitatea românească, și că deci nu este informată asupra situației. Legănat de ambițiile și de visele sale de a juca un rol pe arena mondială, conducătorul României, obișnuit de cei pe care i-a ales drept sfetnici să nu audă vorbindu-se decît despre genul, clarvizionul și eroismul său, nu știe ce se întîmplă de fapt în țară. Iar cei însăși sfetnici să-l informeze corect nu-i aduc la cunoștință, de pildă, comentariile pe care le fac sutele de cetățeni ce așteaptă cu zecile de minute troleibuzurile și autobuzele la ora 7 dimineața, în întuneric și frig, după ce și-au părăsit apartamentele înghețate, cu lumina întreruptă, după cozile de pine sau brînză, spre a ajunge în halele uzinelor ori în birourile tot înghețate și tot întunecate, unde li se mai și vorbește despre „succesele anilor lumină”.

După cum cei însăși sfetnici să-l informeze nu li comunică conducătorului României nici comentariile ziaristilor și oaspetilor străini, uni dintre ei chiar prieteni ai țării, ce nu înțeleg cum de nu se face nimic pentru a opri acest dezastru pe bîntuie una dintre cele mai stașante țări europene.

Ar trebui să conchid că actuala conducere a P.C.R. neinformată asupra situației economice reale, în măsurile de austeritate ce lovesc atît de crunt în nivelul de trai al oamenilor muncii cu aceeași inconștiență cu care vorbește despre „marile succese obținute” și că, deci, nimeni nu realizează ce înseamnă în fapt de pîldă

(Continuare în pag. 16)

● ACCENTE

ANDREI PIPPIDI

● O gafă

Când vor apărea aceste rânduri, incidentul va fi fost „apianat”, cum se zice în limbaj diplomatic, de expulsiunile oferite astăzi-seară de către ambasadorul Franței. Totuși, ca să nu rămână nici o neînțelegere, nu e prea târziu să căutăm sensul adevărat al celor întâmplate.

O declarație a președintelui, Mitterrand, la Budapesta — împrejurare care-l îndemna pe înaltul oaspete la un gest de curtoazie față de gazde —, a încins spiritele în România. Ziarele au luat atitudine, strângând atenția că un hotărâre al țării noastre nu se clinteste printr-o conferință de presă. N-au făcut-o însă pe tonul cel mai potrivit. Energia și unanimitatea replicii permit chiar bănuiala că ea a fost inspirată „de sus”. Ce interes ar avea Frontul să trezească susceptibilitatea vecinilor noștri și să-l nemulțumească pe un șef de stat a cărui fermitate față de regimul criminal căruia i-a fost supusă întreaga populație a României a contribuit decisiv la orientarea opiniei publice internaționale?

Ceoa ce a spus domnul Mitterrand, dacă-i citim cuvintele fără nici preconcuziune, cu buna credință mai necesară azi decât oricând, nu contrazice exigența, pe deplin îndreptățită, ca fronturile noastre să fie respectate. Dimpotrivă, asigurările sale merg în acest sens. Faptul că a cerut „recunoașterea dreptului naționalităților” nu contrazice principiile afirmate din prima clipă de către conducerea actuală a României. Dimpotrivă, ea a oferit garanții că are intenția de a-și îndeplini aceste făgădueli față de minoritățile naționale. Este acum o șansă unică de a lega din impenabil în care s-au aflat în ultimii douăzeci de ani raporturile între români și maghiari, apăsate de aspre și durabile amintiri despre fașism și stalinism. Iar că cele două războaie mondiale, în care, de fiecare dată, Ungaria s-a găsit pînă în capăt în tabăra învingătoare, au dus la reducerea teritoriului ei este un fapt istoric pe care nu-l poate șterge nici un război. Se cunosc doar două războaie care au dus la schimbarea granițelor: unul din 1750 la 1850 și cele cuprind, pe lângă Transilvania și Banat, Slovacia, Croația, Slavonia și Bacica. Intinderea de astăzi a Ungariei nu e alta decât cea pe care i-a fixat-o în 1920 tratatul de la Trianon, deci sistemul de organizare a păcii europene în stabilirea căruia rolul cel mai important l-a avut Franța.

În loc de aceste simple observații, s-a răspuns pe un ton tifos și răstăit. Chiar printre noi sînt mulți care au regretat sincer „gafă” președintelui Franței.

Dacă domnul Mitterrand a crezut util să se refere la problema minorității maghiare din România, este pe linia inter-vențiilor sale din vremea cînd această comunitate avea motive de a denunța discriminarea care i-a fost aplicată. Președintele Franței este, firește, influențat de presa franceză, iar aceasta s-a grăbit să scoase conducerea actuală a României de a fi o continuare, sub alt nume, a celei precedente. Ce altă dezmințire mai convingătoare i s-ar putea da decât dovădirea prin fapte că Frontul înțelege și rapoada odată pentru todeauna cu acest trecut? O ripostă agresivă ar aduce aminte de manifestările unui naționalism mîșchulos și hîne organizat și, atunci, ar trebui precizat că „celea asemănătoare este cu totul întâmplătoare”. Ceea ce era de evitat cu orice preț.

O gafă deci, dar a cui?

● ACCENTE

RĂZVAN LALU

● Am cîștigat războiul, să nu pierdem pacea

Deși știu de crîncen și eroice plăute, răsturnarea și eliminarea dictaturilor nu spuipează nici pe departe conținutul revoluției. Grupul dictatorial, este doar vir-

tut unu iceberg ce își ascunde imensitatea amenințătoare în apele adînci și tulburate ale societății românești. Acest iceberg este sistemul comunist. Înfruntînd moartea, oamenii au lesat în stradă nu doar împotriva unei tiranii ci și împotriva sistemului care a făcut-o posibilă. Așa cum s-a mai spus, la 23 decembrie 1989 au fost curmatți nu doar 25 de ani de dictatură personală ci 40 de ani de dictatură comunistă.

Ar fi interesant un dialog acum cu cei care mai sînt comuniști în România. Pe fondul tăcerii lor, singura poziție „teoretică” ce s-a făcut auzită constă tot din vechiul demers al rebotării realității în funcție de interesele doctrinare: comunismul nu este realitatea de crime și mizerie pe care o cunoaștem, ci altceva, în totdeauna altceva, pur și luminos. Și astfel, printr-un hocus-pocus semantic, noțiunea de comunism este încă o dată salvată, lăse intactă din confruntarea cu realitatea odioasă pe care a generat-o: de vină vor fi întotdeauna oamenii imperfecti, incapabili să pună în lucrare o doctrină perfectă. Închisă în propriul ei delir, doctrina comunistă își este așeză suficientă.

Prima etapă, violență, a revoluției s-a sfîrșit odată cu eliminarea dictaturii și instaurarea unui noi puteri de stat ce-si propune să angajeze țara spre democrație. Urmează a doua etapă: neviolență, dar îndelungată și mult mai dificilă. În această fază se vor modifica institutiile și mentalitatea oamenilor, alii de pervertite după 40 de ani de totalitarism. Este un demers esențial diferit de „revoluția socialistă” care își propunea „crearea omului nou” în numele unui proiect din care tocmai omul lipsește. Actuala revoluție nu este una doctrinară. Născută din tumultul exasperant al străzii, ea aspiră să redă omului firescul, rostul și temelnicia pe care doar exercițiul libertății le pot conferi.

Va fi un proces îndelungat și dificil deoarece după 40 de ani de „sistemalizare” a sufletelor și minților, s-a instituit o nouă realitate morală și intelectuală: suntem încă bolnavi de teamă, nelăcredere, duplicitate și intoleranță, ne exprimăm încă prin vechi stereotipe goale de sens, ne folosim de cuvinte injectate cu otrava minciunii, ne comportăm ca niște copii răstăciți în noii spațiu de libertate. Va fi un proces îndelungat și dificil pentru că o categorie însemnată are de pierdut revoluției. Sînt cei care au făcut parte din vechiul sistem de putere. Odată cu revoluția, ei sînt în pericol să-și piardă statutul social și privilegiile: activității, „aparaturii” de partid, de sindicat, U.T.C., etc., cei din organele de reprimare, practic toți acei care într-un fel sau altul participau la administrarea mizeriei.

Desigur, nu este exclus să fi existat și activiști de bună credință sau securiști cumsecade, dar priviți global casta privilegiatilor reprezenta un subansamblu social profund disfuncțional și nociv. O rețea de vasaliști și loialități, alințe de interese și de familie ce amintesc o mentalitate rural-feudală de tip mafiot, una și mai unește casta privilegiatilor. Corupția cimentă unitatea unei caste a cărei aroganță și brutalitate nu erau întrecute decât de venalitate. Revoluția a dislocat acest bloc dar nu a reușit să-l fărîmîteze. Mulți dintre cei care au pus umărul la împingerea țării spre dezastru se grăbesc acum să-și exprime „adeziunea” să trimită „mesaje”, să „facă totul”. Ei încearcă să recupereze în folosul propriu inițiativele autentice ce aspiră la democrație, sau să confecționeze noi variante vechilor organizații parazitare: P.C.R., U.T.C., U.G.S.R. etc. Graba cu care o fac vădește că de teribilă este frica de a-și pierde privilegiile sau, după caz, teama de a nu scăpa oportunitatea unei ascensiuni ușoare pe scara socială. Și iată cum, lichelele trecutului își dau înfruntare cu oportunitățile prezentului într-un volos elan demagogic etalîndu-și cu seninătate nrușinare noile fete ale vechilor năravuri. Rezultatele nu vor înțirzi să apară, căci, ca orice putere nou constituită și cea actuală are nevoie de cadre pe care, neavînd alie soluții, le caută unde le găsește. În acest sens, Frontul Salvării Naționale a devenit pentru mulți un Front al Salvării Personale.

Adoptînd ideea enunțată de liderii Consiliului Frontului Salvării Naționale conform căreia acest organism politic s-a încheștat spontan dintre cei aflați în focal revoluției, rețese logic că el nu poate avea decît o compoziție eterogenă. Alături de personalități cunoscute de mare forță morală și/sau intelectuală și/sau politică, se află și personaje aduse acolo de valul revoluției, a căror valoare este de a se proba. De astfel caracterul provizoriu, de tranziție și de largă reprezentare al C.F.S.N., explică și justifică această eterogenitate. După alegeri, locul acestor forme politice ad-hoc instaurate de revoluție li vor lua altea, constituționale, care să asigure jocul liber al forțelor politice. La fel, nu puțin dintre cei implicați acum în angrenajul puterii vor ceda, după alegeri, locul altor lideri alesi, așa cum se și cuvine într-o democrație. Activitatea legislativă de pînă acum a C.F.S.N. pune bazele unei astfel de democrații. Frontul Salvării Naționale are o structură politică hibridă: la vîrf el se prezintă ca organ al puterii de stat la nivel central și local, iar la bază el se manifestă ca organizație politică ce aminteste de structura partidului unic: comițete la locurile de muncă ce exercită un rol de conducere asupra activității celor ce munesc similar cu cel exercitat de comițetele disfuncționalelele partid comunist. Această structură contradictorie în care jumătatea de sus a F.S.N. (C.F.S.N.) funcționează ca organ al puterii de stat, iar jumătatea de jos

ca organizație politică ce controlează practic toate locurile de muncă din țară, aminteste prea mult de monopartidism. Desigur, C.F.S.N. avea nevoie de legitimitate politică, iar formarea de comițete ale F.S.N. calchiate după vechea structură de partid unic a fost acceptată ca modalitate de legitimare populară, de fos, a puterii nou create. Legitimitatea C.F.S.N. ca organ provizoriu al puterii de stat este necontestată. Ea se încolcează în revoluție și se menține prin efortul C.F.S.N. de a da țării o structură democratică. Activitatea „politică” de la locurile de muncă, înțelesă ca acțiune hegemonică a unei mari organizații politice trebuie să rămînă de domeniul trecutului. Oamenii trebuie lăsați pur și simplu să muncească și să aibă inițiative proprii. Ei au fost prea multă vreme obșnuiți cu aceste organizații parazitare și nocive ce se amestecau în viața și munca lor: partid, sindicat, F.D.U.S., U.T.C. etc. Reflexul de conformism și supunere este încă prea adînc înrădăcinat și favorizează constituirea de astfel de organisme politice care iau locul celor vechi continuînd să exercite în mod silit control și influență asupra muncii și vieții oamenilor. Este de presupus că motivele acestei structuri de „sirenă politică”, jumătate putere de stat, jumătate organizație de masă sunt electorale. Înțelegem așadar dacă observăm că F.S.N. s-a proclamat ca acea organizație politică ce reunește toate acele personalități și grupări ce s-au ridicat împotriva dictaturii. Monopartidism în acest fel revoluției, auto-proclamîndu-se ca singurul ei promotor, F.S.N. a făcut deja primul pas în lupta politică electorală.

Așadar, F.S.N. și-a anunțat culoarea, iar atuurile sale sînt extrem de importante. Desi se prezintă la alegeri ca organizație politică, F.S.N. vorbește publicul prin gura puterii de stat (C.F.S.N.) beneficiînd prin aceasta de o puternică forță de influențare a unui corp electoral obșnuit de 40 de ani să se supună autorităților de stat. Tot ca organ al puterii de stat definește controlul tuturor resurselor și activităților unei țări prea de curînd și prea netemeinic lesă dintr-un totalitarism extrem, deci și controlul presei. În aceste condiții programarea așezărilor în aprilie apare ca inacceptabilă celorlalte forțe politice aflate abia în curs de organizare și dispunînd de mijloace incomparabil inferioare. Peisajul politic actual este extrem de dinamic, se află de fapt în plină generație, încercînd să prindă formă și consistență, intrupîndu-se dintr-un deșert totalitar. După cucerirea libertății, mai dificilă apare acum exercitarea ei.

● ACCENTE

ANDREI CORNEA

● Notă despre platitudinea politicii bune

Fie-i îngădui unui filolog eloc să-și respecte pedantul dar favoritul nărav al meseriei sale. Încopînd această notă printr-o elementară explicație semantică: în greaca veche, ceea ce noi numim „inovare” — „neoterismos” avea o conotație clar negativă, semnificînd „cămărită”, „dezordine”, „prăbușirea valorilor”. Grecii erau, se vede bine, mai conservatori decît noi se crede în general. Aveau ei dreptate? Omul secolului al XX-lea ar fi de îndată tentat să răspundă acestei întrebări printr-o negativă. Căci — ar spune el — în zilele noastre, de partea inovației, a noului pare să stă tot ceea ce este pozitiv, desirabil și important. Noul s-a supus întreaga societate unei invazii irezistibile, dină conștiințelor sentimentului că a nu te lăsa racolat de modernitate reprezintă nu numai o dovadă de senec-

tute spirituală, dar și o regretabilă inerție morală, o păgubitoare obstinație. Firește, nimeni nu va îndrăzni să nege valoarea inovației în știință, în tehnică. Nimeni iarăși, sau aproape nimeni nu va contesta că și în artă, în filosofie, în literatură se face simțită nevoia inovației, care aici însă, cînd este cu adevărat valabilă și importantă se cheamă originalitate și care nu are nimic de-a face cu fada și derizoria impostură.

Așadar, se înșelau oare grecii? „Neoterismos”-ul, inovația sînt preferabile, sînt bune pretutindeni? Progresul, originalitatea trebuie căutate cu orice preț în toate spațiile și pe toate căările lumii noastre? În știință, în tehnică — hotărî da. În artă, filosofie etc. — da, cu oarece prudență. Dar există și un domeniu, unde, după părerea mea, „inovare” capătă toate mările conotații ale anticului „neoterismos”, privit cu altă suspiciune de elini: domeniul politic. Aș îndrăzni să afirm chiar că nicînd mai mult decît astăzi inovația politică, voința de originalitate în acest sector al vieții nu este mai periculoasă și mai păgubitoare.

Poate că motivul esențial al acestei situații este faptul că politica se arată a fi, prin firea sa, dacă voiește să servească binelei, ca teritoriul desăvîrșitei platitudinii. A afirma că A este A este o platitudine desigur, care s-ar putea să-l mîhnoască pe filosof, ce va căuta uneori, așa cum a făcut de exemplu C. Noica, să introducă unele restricții. Dar pentru binele politic, A trebuie să fie întotdeauna A și fără nici un fel de restricție. Omul de știință, metafizicianul ori teologul se pot întreba și chiar trebuie să-o facă, ce este adevărul și pot discuta îndelung și în contradicție, propunînd soluții originale. Dar omul politic nu are dreptul să invoze în definiția adevărului. El trebuie să fie cit se poate de banal în această chestiune, să se păstreze la „gradul zero” al originalității. Ceea ce înseamnă, pe scurt, să nu mintă.

Vorbesc aici, firește, despre politica bună, despre politica făcută în interesul cetățenilor, despre democrație. Și nu este, de aceea, de mirare că toți dictatorii, toți despoții au vrut să invoze. Ei au vorbit fără încetare despre „omul nou”, despre „progres social”, despre „relații noi”; au căutat întotdeauna să afirme originalități, priorități, protocoanisme. N-au avut o dihină în a experimenta, în a descoperi soluții „revolutionare”. În a introduce noul în toate domeniile, în a se debarasa cu grație de „vechi”. Despoțiile urăsc, pare-se, platitudinea politică, avînd o neînțărîmătoare poftă de „neoterismos” pe lărm legal și instituțional; ceea ce reușește însă nu este decît o sumbră repetiție a răului, care ar fi ridicolă într-un totuși, dacă cei ce au îndurat-o și o îndură ar avea destulă putere să ridă pe ei ar trebui.

Iată gînduri ce mi-au fost stîrnite de unele luări de poziție ale noilor noștri lideri politici și pe care cred că este bine să le fac publice, nu fiindcă, Doamne fereste, us dorî să dau lecții sau să striccor înșuări, ci fiindcă scotește că orice încercare de a defini rețetele fundamentale ale discursului politic nu poate fi, în împrejurările de față, decît oportună.

La urma-urmelor, este vorba, decît dată în noi, despre unele formule ce nu sînt ambivalente și care sugerează, în chip periculos, după opinia mea, tentații inovative în ceea ce ar trebui să fie buna politică. Iată-l, astfel, pe primul ministru Petre Roman pronunțînd, într-un interviu televizat, ideea că democrația românească în formare va explora căi specifice. Iată-l pe președintele Consiliului F.S.N., Ion Iliescu, declarînd agenției T.A.S.S. că partidele politice ar fi perimate. Iată-l tot pe d-l Iliescu propunînd conceptul unei mișcări de masă, Frontul, care, deci nu este un partid, se comportă totuși alături unui partid, căci participă la alegeri, după ce mai înainte administrea țara. Totul mi pare a fi de domeniul unei dialectici foarte subtile, potrivite poate cu domeniul relațiilor de incertitudine din fizica cuantică, dar nu și cu declarațiile publice și cu domeniul mediilor de comunicație. Nu este de mirare, de aceea, că Frontul capătă o înfățișare tot mai ambivalentă, de Ianus: grute asemănărilor sale cu un partid politic, el va candida în alegeri (deși a promis că n-o va face); dar fiindcă declară că el, de fapt, nu este un partid, își poate menține comițetele F.S.N. din întreprinderi, unde, nu-l lasă, activitatea politică este, principial, exclusivă. Pentru istoricul religios, Ianus este, neludolos, unul dintre cele mai incitante chipuri și a-l supune valutarului A egal A ar fi înșel. Politica bună însă vrea vulgară obrăznicie a principului identității interpretat în sensul cel mai plat.

Și tot în sensul cel mai plat trebuie înțelesă și democrația în ansamblul ei. Iar aceasta nu înseamnă altceva decît evitarea inovațiilor, a căilor noi, a „celui de-a treia căi”, a formulelor „specifice” etc. Există vreun popor mai inovator în toate cele decît americanii? Nu cred. Dar există vreun alt popor liber în afara celui american, care să nu fi adus practic modificări constituționale sale de 209 și mai bine de ani? Ce să mai vorbim despre conservatismul politic al britanicilor, ale căror prime instituții democratice încep cu Magna Charta ce n-a fost inventată chiar acum cîțiva ani? Nu este deloc o întâmplare faptul că democrațiile cele mai stabile, cele mai autentice și mai profunde sînt și cele mai vechi, mai puțin inovatoare, mai puțin originale dintre toate. Călea veche, bălătoasă, înșipă, plată pare să fie, în această privință, și cea mai bună. Partidele politice sînt en-

tități vetuste, firește, dar oricât de plictoasă ar fi să știm că trebuie trăit cu ele, constatăm că acolo unde ele nu sînt luate foarte în serios, nici democrația nu este luată în serios. Logica binară, „aristotelică” e și ea insipidă, vulgară, fiind ne propune alternativa: ori totalitarism ori democrație de tip occidental. O logică ternară e, poate, mult mai subtilă și mai interesantă în filosofie sub pana lui Stéphane Lupasco, să zicem, dar nu se arată deloc încurajatoare, atunci cînd un leader politic o utilizează spre a-și insera opțiunile în spațiul foarte strîmt și trivial al politicului.

Gînduri ale unui filozof clasic, ce nu au, prin urmare, autoritatea politologului, a specialistului. Este, poate, mai curînd vorba despre un apel către politicieni: nu fiți inovatori; fiți plini în organizarea unor structuri democratice. Lăsați subtilitatea pe seama filozofilor, a teologilor și a savanților. Lăsați originalitatea pe seama artiștilor. Nu abuzați de chipul plin altele de interes al lui Ianus. Ființa în politică Ianus se cheamă ipocrizie.

● ACCENTE

ION CIOFU

● Omul acestor vremi...

De la microfonul tribunei rechiziționate pînă în toate foile „epocii”, acel concept de „om nou” ne agressează într-ait constanțe, încît unuși tindem să ne întrebăm, pe noi înșine, dacă nu cumva această o fi existînd realmente, după tiparul vehiculat oficial, în paralel cu pierderea discernămintului în a-l putea detecta. A trebuit să se interpuină un timp pînă să ne convingem că bunul simț nu greșea, și că acel om putea fi înțeles zilnic: prin magazine dăvind mărfuri pentru a le specula, mai apoi: la ghișeele la care, pentru a obține o aprobare oarecare trebuia minuită „atenția” ploconul intrat în sine, ca microbul, pentru a beneficia de o consultație și un tratament adecvate; „cîntecul” devenit obligatoriu pentru instalatorii care nu trebuia să se despartă — dacă doream să-l mai vedem la față și cu a doua ocazie. Acela mică sau mare ciupeală, devenită o a doua natură a înșului ancorat solid în niște relații de producție sau servicii, pe care acesta o privea ca un al doilea cîștigă necesitate — culmea — dintr-o așa-zisă dreptate socială operată, pe loc, de înșii în cauză, ca o compensare, în fapt, a altor nedreptăți suportate de fiecare. Aranjamentele, „serviciile” și „contraserviciile” pe care și le făceau și unii și alții pe seama întreprinderilor, a bunului obște erau motivate explicit ca acte complementare la servicii — se pînă — din nevoia de intrajutorare, din poartea de binefacere.

Fiecare, toate aceste manifestări se aflau la o distanță astrală de ceea ce manevrau tiranii, motiv pentru care unii justificau furorul celor de mai sus, potrivit căreia totdeauna pe țară o promoveau puteau deveni, desigur privită comparativ, chiar probă de abținere și moralitate.

Există (și există și) acest „om nou”, născut în climatul general de degradare a relațiilor sociale, de muncă, de gust artistic, de involuție intelectuală și culturală. Multiplicat în mil de exemplare, cedînd azi, cedînd poimîine, el s-a dovedit să fie de adăpat cerințelor promovate de viața construită prin decret și „indicații” prezidențiale — înșii devenise, firește, omul acelor zile, model perfect compatibil al supraviețuirii și parvenirii. Într-ait, încît omului cîntec nu-l mai rămînea la dispoziție decît renunțarea.

Din fericire, funcționează o lege a naturii, inclusiv a celei umane, care acționează compensator, contracarator, ori de cîte ori evoluția socială, comportamentală umană, dat naștere, ca urmare a anumitor încetări, unor reacții bizare. Aceste compensări sînt, paradoxal, contrareacții apărute nu așii ca un răspuns la cauzele care au determinat acele reacții bizare, cît la nevoia unei delimitări morale față de acțiunile încătușate acelor cauze. Cînd

biroul perora la ultimul congres că poate cel mai mare succes al euceririlor „epocii” este „omul nou”, creșt după tiparul ideologic impus — nici nu bănuia cît de aproape se afla suprema dovadă a apariției unor caracteristici umane încorporate autenticului om, integrat, de această dată, în sensul implicabil al vremurilor noastre, care-și căuta cursul și legitimitatea de a răbăfni.

A mai apucat să-l vadă față, să-l simtă replica, aceasta din urmă cu o asemenea forță, încît i-a mirat pînă și pe acela dintre noi care, an de an, adunăm crimele de vise încercînd, neindeminat, să alcătuiam imaginea ait de fragilă a viitorului prea mult întîrziat. Surpriza a fost cu așii mai deplină, căci aprecierea potrivit căreia o răsturnare în țara noastră putea apărea, credibil, rațional, numai apelînd la vectorii de putere (armată, securitate, parte din nomenclatură) — s-a dovedit a fi eronată în mare măsură: nu o instituție, nu o clasă sau pătură socială, grupare politică — ci o vîrstă anume a constituit primul impuls al răsturnării faptice, fiind, în continuare, mentorul revoluției. I-a fost dat acestei vîrste contestatarii să cumuleze atîta froudă — poate, din nefericire, față de orice, inclusiv față de unele valori — la un nivel de utilizare vecină cu uzura, încît, exact la momentul potrivit, să constituie scintila promitică a cărei nestăvillire stătea — incredibil pentru spectatoriul lumii — tocmai în je m'enfiche-ismul ei.

O analiza psihosociologică a profilului poate complicat al acestei vîrste, tinere, — vizavi de momentul revoluției — dar cu facilitarea unor mecanisme de decizie salutare, de o simplitate care derutează la prima vedere — ar fi cu totul binevenită. Deoarece continuă să existe, în noi, încă nesatisfăcîndă, nevoia de a înțelege. Așadar, această vîrstă ait de necesară omului vremurilor noastre a fost sabia care a lovit nodul, iar înscrisul acesta rămîne în conștiința epocii, nedeturbabil, deoarece — vă amintiți? — „armata e cu noi!”. Deși, de la 22 decembrie (care va deveni, sperăm, 23 Decembrie), tot am devenit ca unul, atunci așa a și început îndemnul-strigăt, și nu altfel, cum ar fi: „tinerii sînt cu noi!”. Aici, în această alternanță, se află datele esențiale ale momentului.

SI NEVOIA DE ECHILIBRU

Omul nou al acestor vremi, între-văzut în episoadele muncitorești ale rezistenței față de dictatură, în cuvîntul îmbărbător al scriitorilor dizidenți, în nepuțința, ajunși de seceră viscerală, de a nu mai putea digera dunicatul de „cultură” dumnică impus ecranului de televizor la ora în care doar poveștile pentru copii ar mai fi putut emana decență — ca și în atîtea alte exemple — apăruse. Gestul de a întinde o floare nu iubilei, și mili-tarului cu arma întînsă, ca și îndemnul — provocator pentru rezerva proprie de cutezanță — în mișcarea de dezgolare a pieptului așii față în față cu urșita a fost efigia, oficială, de lește în lume a celui om capabil de a reprezenta vremea de răscurc.

Dar răscuroca nu poate fi un moment al drumului, iar menodrele, urșul acestuia, obstacolele presărate cu o dărnice justificată — apreciată astfel, retroactiv, tocmai din nevoia de a croa poate singura măsură autentică a valorii lui — nu sînt decît înșemnele pe harta unui țîm care abia trebuie cercet.

Ne aflăm în fața unui pămînt al fărâ-șului. Cuprîndera acestuia poate fi ait de mare — încît doar un atașament plin de iubire ni-l poate traduce și apropia. Faptele care-l vor popula, etalîndu-i conștiința, sînt ait de diverse — încît doar uitarea le poate sprijini ascendența. Iar omul care le poate înobilă poate apărea ait de viu ca idee — încît doar lizia în el îl poate dăinui.

Va fi greu.

Iubim vîrsta tină a acestui om generic, potrivit anilor vremi. Aceasta însă nu este decît una din vîrștele care-l reprezintă. De aceea sîntem nevoiți să ne întrebăm ce ne facem cu iubirea pentru fiecare om în parte, dintre cei care ne înțrebuie, cu bucuria sau jună, călăsa. Superba constituie a reprezentanților „dizidenței” îndemna, la televizor, să răsunăm răulul fîcut — cu iubire. Remarcabile filozofi, pîndînd pentru nevoia acestă de dialog social, ameninșî înșemnele acelor „libele” care nu au avut și care nu au, încă, acce decență în a se ține mîcar un timp deoparte — în încercarea unei purificări — după care, însă, l-am putea iubi.

De ce aceste fîricie saramitene? De ce aceste daruri neindrogății?

Iubind omul ca a porole, fără însă a iubi — sau dezavua, după caz — omul concret, și într-un caz și în altul nu în afara aderăului, și obligatoriu, a setei de dreptate, nu vom sfîrș, aitfel, decît a cădes în slăbiciune. Care poate deveni începutul unui nou lung șir de greșeli. Ne și întrebăm dacă nu cumva omnia românului, acționînd unșori nesidectiv, nu a contribuit și ea la demolarea treptată a situației în ultimela decenii.

Cu iubire, e, desigur, ceva mai complicat. Ea este — sau nu este! Ea nu se naște, nu dăinue și nici nu se destramă percutată sau la adăpostul unei rațiuni impuse. Sîntem, în schimb, obligați — în spiritul acelușai țîmuni — să tindem către adevăr și să facem dreptate. Să încercăm (măcar) s-o facem. Așadar, înaintele de iubire pur și simplu, avem nevoie, mare nevoie, de iubirea de adevăr și, prin aceasta, de iubirea de dreptate.

Bineînțeles, nici cu adevărul și dreptate clarificările nu stau întotdeauna la îndemînă. Proiectatul și, ulterior, amăștul referendum privitor la pedeapsa cu moartea ar fi aruncat țara într-o crîncenă dilemă în care, fiecare dintre noi ar fi putut deveni un prizonier. Dacă amînțim acest episod, o facem pentru a da un potrivit exemplu despre nesuprapunerea unor valori, mai ales atunci cînd ele sînt implicate în preva vii, unșori, trăiri personale. Intotdeauna realitatea psihologică este mai cuprînzătoare decît trăirea a ceea ce denumim adevăr, bine, morală, rezultat, adesea, al unei furtuni interioare care, o bine să amînțim și aceasta, exprimă de cele mai multe ori fluxia stăpînirii faptului esențial, durabil. Pare terribil de greu pentru acela care trăiește ambianța stralelor cerușe sau care au privit într-o totală neputință de a înțelege, orbitele hide ale BCU, ca și viziunea de coșmar a primului muzeu de artă al țării. Pentru acestuia, comorile trecutului iradiază ele înșele acuzătoare întrebare: de ce? Pentru așchia, vocele manuscriselor și cărților rare care nu mai spun acum nimic direct lumii, se ridică, totuși, cu un ecou care seade, treptat, din fiecare slovă carbonizată. Și, în refuzul de a accepta pieștea trevocabilă, încercăm, în zădar, să pătrundem într-o zonă a gîndului care să ofere un răspuns liniștitor.

De ce amînțim, acum, episodul posibilului referendum?

Pentru a proba, pe un fapt de viață — nu oricare, ci așii la limită — ideea că relația dintre cele trei valori anterioare revendică, în asemenea cazuri, ordinea: iubirea de adevăr, de dreptate, iubirea pur și simplă. Este relativ ușor de înțeles îndemnul juristilor față de problema abolirii pedepsei cu moartea — pornînd de la ideea unei dreptăți sociale perfectibile. Dar, să nu uităm, beneficiînd și de ecurile, acum îndepărtate dacă nu apăsăpe nitate, ale acelușai proces de la Nürnberg pe care, la vremea lui, aiți jurști l-au privit ca pe un act necesar, și înșii de dreptate, ca și un avertisment pentru posteritate. Cu o funcție nu mai puțin umană ca și lertarea, necondițată, pentru atunci, neoamenilor — sau ceea ce a mai rămas din ei, atunci cînd au sfîrșit agă-țai de funia justițiară. După ce s-a făcut această intrare în ordine a putul apărării și toleranța, ca un criteriu defnitoriu pentru o nașme civilizată. Drept care, abolirea pedepsei cu moartea a fost înscrisă în filele de frontispiciu ale unor organisme internaționale de prestigiu. Dar faptul că mulți români trăiesc la o cotă fierbînte sentimentală că aici și acum sînt confrunțați cu efectul unui genocid național care, raportat la țara noastră nu este cu mult mai redus decît genocidul practicat de nașii, și sînt confrunțați cu propriul dezastru economic și social, cu propria înștrînare morală și de conștiință, cu propriul Nürnberg, deci — via Timișoara, București ș.a.m.d. — nu dovedește altceva decît faptul că iubirea de oameni nu poate veni, în asemenea cazuri, decît din cenusă. Decît atunci cînd componenta subiectivă a iubirii de adevăr și dreptate se va fi locit, treptat, în devastatoare întrebări cu și fără răspunsuri — și aceasta abia atunci cînd perspectiva își va croi un rol, înșulîndu-se, timid, dar tămăduitor printre neputințele și puținșele de moment, așiate într-un vizibil neechilibru.

Atunci vom avea așia loc pentru iubire. Sîntem încercători în eșortul de a ne demoli și reinnoi conștiința. Dar privim sceptic o posibilitate rapidă.

● ACCENTE

CĂTĂLIN MAMALI

● „Fără violență”

„Fără violență”, au cerut tinerii în amiaza zilei de 21 Decembrie, urmată de cea mai lungă și sinceră noaptea a Bucureștiului care a dus la Marea Amieșă a zilei de 23 Decembrie. „Fără violență” era strigătul spontan al tinerilor care și-au exprimat la lumină nevoia de libertate. „Fără violență” a reprezentat un val șire a reunit fireș și rugăminte fierbînte și un imperativ lucid. Acest gînd-afitudine exprimat de nenunșrate voci trebuie asimilat. El reprezintă un capitol moral și acțional care nu trebuie înșșit.

Se afirmă frecvent că „democrația se învață”, că „libertatea se învață”. De fapt tot ceea ce este omnesh se învață: se învață, precum se știe chiar cu lupșă, înșșii moduri de a învața. „Fără violență” — această rugăminte-imperativ nu obligă pe tot, anam, la o meditație activă și deschisă șore dialog a șupra formelor non-violente de acțiune. Violenta include mîlștrășarea fizică dușă pînă la atrocitate. Dar ea include și forme culturale, psihosociale, morale și chiar lingvistice de violență. Imaginația este creativă ait înșre bine cît și înșre rău! Bucarea, perversitatea și anihilarea dialogului prin cele mai variate mijloace sînt și ele forme ale violenței care treptat se pot acumula, iar efectele lor converti.

În secolul nostru nevoia structurării unei mentalități și a unei practici non-violente a fost coerent exprimată de experiența gandhianismului. Condițiile în care Gandhi a gîndit și practicat non-

violenta au fost extrem de dificile: șfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru în Africa de Sud, inclusiv în închisorile acestora. Acoastă latură a experienței gandhiene a fost a aproape neșlijată chiar și de către puținii intelectuali români care au scris despre Gandhi: P. Istrăi, L. Blaga, T. Argheș, G. Bogza...

Voi prezenta cîteva din gîndurile-atitudine practicate de Gandhi în activitatea sa non-violentă utilizată ca formă de protest și construcție:

— „Este imposibil să detașăm, să rupem scopurile de mijloace”;

— „Eu consider că violența nu poate fi un remediu pentru nici un rău social”;

— „Consider că oamenii cu păreri clar diferite pot totuși să fie prieteni”;

— „Orice economie care ignoră valorile morale este în ultimă instanță rea și neadevărată”;

— „Omul care se dedică unei misiuni publice, sociale nu trebuie să accepte în nici un chip cadouri de preț”;

— „Nu poți cere tinerilor să facă și să respecte ceea ce adulții nu fac și nu respectă”;

— „Dicționarul după care viața se hrănește cu viață are o semnificație profundă. Omul nu poate trăi fără a realiza conștient sau nu acte de violență. Înșșii faptul că omul trăiește, mîncînd, bea, se mișcă în mediu implică în mod necesar o parte (oricît de mică) de violență față de viață. Cu toate acestea omul trebuie să se dedice non-violenței, iar reținerea de la orice violență, compasiunea și altruismul trebuie să croașă neîncolat în el”;

— „Așia vreme cît omul nu se plasează de bună voie alături de frații săi umani cei mai slabi și cei mai năpăștului, indiferent cine ar fi acestia nu va putea fi vorba de o salvare adevărată a omenirii și de un progres real”;

— „Consider că trebuie să-și recunoști erorile chiar dacă prețul acestei recunoașteri este reprezentat de pierderea unui proces, a unei dispute, a unui bun, sau a prestigiușului”;

— „Non-violența pentru a reuși trebuie practică la nivelul gîndului, vorbelor și faptelor”;

— „A fi non-violent în mod activ include în mod necesar respectarea adevărului și lipsa de teamă”;

— „Categorie nu-l înțeleg și nu sînt de acord cu cei care se simt onorați cînd îi vad pe alții umilîndu-se în fața lor”;

— „Încercarea de a obține adevărul prin violență este întotdeauna vană, fără sens”;

Aceste splicuri din opera lui Gandhi, operă în care gîndul și fapta au fost solidare trebuie corelate cu importanța pe care Gandhi o acordă proceselor macro-structurale. Șpun acest lucru deoarece clișeele care au fost fabricate ni-l prezintă pe Gandhi ca fiind, printre altele, un tradiționalist care s-a opus industrializării, progresului tehnice. Gandhi nu a fost împotriva industrializării, ci împotriva concentrării și centralizării puterii care face din tehnologie un instrument la dispoziția dorințelor autoritariste. În bună continuitate cu H.D. Thoreau pentru care autonomia conștiinței individuale trebuie salvată de la măcinarea realizată de mașinării birocratică dacă se dorește să se realizeze un raport normal între individ și stat, Gandhi consideră că centralizarea este un sistem nepotrivit pentru funcționarea și organizarea non-violentă a societății. Este imposibil de realizat o societate non-violentă în sistemele centralizate. Itată cum descria Gandhi înșșii (și asta înainte de 1920!) pericolul progresului tehnologic și al industrializării produse în sistemele centralizate.

„Dacă nu se transformă radical mentalitatea și relațiile omului cu lumea, industrializarea și modernizarea accelerată a acestora ne va confrunța cu pericolul concentrării unor puteri practice nelimitate la nivelul unui șinșur agent uman. Conșciența ar fi dezastruoșă, pentru că ea ar plasa o astfel de putere nelimitată într-un șinșur agent uman, iar eu mă înșpășmînt chiar să mă gîndesc la aceasta. De exemplu, conșciența unui asemenea mod de control asupra puterii va fi probabil aceea că eu voi fi independent de această instanță pentru lumină, apă, chiar aer, și așa mai departe. Acest fapt, ar fi terribil”. (Gandhi, „Economic and Industrial Life and Relations”).

Pentru cititorul care se interesează mai mult de această idee pot spune că ea a fost explicit discutată în studiul „Gandhianismul ca teorie și experiență morală” (apărut în 1988).

Pentru cei care au avut răbdare să citească acum aceste rînduri le propun un exercițiu: încercati să vă reamînțiți cît mai exact primele dumneavoaștră reacții și comentarii pe care le-ați exprimat după ce ați auzit de proiectul de lege referitor la reintroducerea pedepsei capitale. Reveniti la acele prime gînduri ale dumneavoaștră și meditati cu atenție asupra lor. Analizați-le cu luciditate și sinceritate. Fără teamă și fără inhibiții. Apoi comparați-le cu reacțiile dumneavoaștră ulterioare precum și cu reșcile publice așdurate în presă, exprimate de oameni diferiți la radio și TV. Să facem din acest exercițiu un prilej de reactivare și antrenare a vocii interioare a fiecărui dintre noi, voce pe care mai înții trebuie s-o recunoaștem cu defectele și slăbiciunile ei de acum și pînă acum pentru a ne înșși șansele de a progresa din interior.

Dialogul — acum

Primesc vești, aproape zilnic, despre proiecte și concepții de fondare a unor instituții și, în ultima perioadă, am putut urmări la fața locului, în nu puține prilejuri, comportamentul, procedeele de statuire a viitorului, modul de judecată al celor care năzuiesc să întemeieze publicații, societăți de dialog politic, cercuri cu destinație culturală. Majoritatea strategiilor de fondare tind de la bun început să eludeze cîteva faze (cum ar fi structurarea organizației, definirea scopurilor etc.) și se concentrează, îndeobște, asupra preferințelor cit mai exacte a funcționarilor optime a instituției respective. Punind la o parte dubile, anume că din aceste proiecte de instituții, care apar ca ciupercele după ploaie, alege-se-va ceva, sau ba, funcționarea lor viitoare merită din parte-ne o sensibilă atenție. Din capul locului, ea reflectă în chip elocvent modul instinctiv de a acționa al straturilor care le produc (intelectuale, în primul rînd, metodele lor rutiniere, care ies la lumină, în mod nemijlocit.

Cea mai evidentă luare de poziție, în miezul acestor concepții, este afirmarea infailibilă a platformei „eu cunosc ce-i este necesar societății”. E o convingere afirmată în care nu deranjează alt formidabilă siguranță de sine (în cele din urmă, ne putem aștepta, cu îndreptățire, din partea unuia care dorește ceva, să fie convins de adevărul său), cit acea tendință care devine evidentă după studiu: a numai cîteva astfel de concepții: procesul de fondare a instituțiilor ce a demarat în prezent se străduiește să dea un răspuns adecvat necesităților „intelectualității responsabile”, iar nu celor care aparțin societății luate în sensul cel mai larg. Este un strat deosebit de activ astăzi, care se străduiește într-o asigurare cadrelor juridice, administrative și de altă natură ale instituțiilor dar, în cadrul concepțiilor și activităților lor nu se poate detecta nici o urmă a unei amune revelații: a aceleia care demonstrează că aceste cadre juridi-

ce și administrative nu oferă soluții pentru rezolvarea dificultăților ridicate de procesele de instituționalizare ale societății. În fiecare din aceste concepții se poate identifica o poziție fundamentală, un punct de demaraj mai mult sau mai puțin mascat, potrivit căruia „poporul cere, să-i dăm ceva poporului”, dar practic lipsește cu desăvîrșire exigența unui răspuns adecvat dat cerințelor societății.

La aserțiunea de mai sus, mulți fondatori de instituții vor răspunde că da, ei cunosc cerințele societății, drept pentru care ea, societatea, are nevoie de tocmai instituția pe care ei aspiră s-o întemeieze. La o asemenea declarație, denotînd tot o neînțelegere de sine, eu nu pot replica negînd cunoașterea de către dinși a societății (ar fi chiar o jignire venită din partea mea); pot să subliniez doar că nu, nu pot cunoaște cerințele societății. De-a lungul celor două decenii din urmă, activitatea sistemului nostru cultural a dovedit în sute și sute de prilejuri că — pină și în cazul celor mai sincere, adine cumpănite inițiative — „trece razant” pe lîngă universul cotidian. Cu toate că majoritatea instituțiilor au încercat să detecteze sursa erorii în natură, firea receptorului, se prea poate ca în rîndurile conducătorilor, colaboratorilor acestora să se fi aflat mulți care s-au dumirit, fiind nevoiți să recunoască măcar în forul lor intim, că lozincile vieții noastre literare și spirituale, odinioară reproductiv succes, nu sînt ascultate, deci că această „imagine asupra realului” care e menită să determine activitatea instituțiilor, nu corespunde deloc realității funcționînd cotidian.

În temelul celor enunțate mai sus, doresc să subliniez că acești intelectuali care năzuiesc să fondeze, să creeze la ora actuală instituții, nu dispun de mijloacele necesare cunoașterii adeverate a realității. Dovada cea mai eclatantă este strădania îndreptată spre reinstaurarea cadrelor instituționale eroice cu două decenii în urmă. Dar, mai există și alte dovezi. La

concret, voința ca instituțiile ce se croiesc acum să fie neapărat instituții „sigure”, bine organizate, deci din categoria instituțiilor cu cadre etang închise. Această concepție consideră determinarea riguroasă a cadrelor instituționale ca fiind o operație mult mai importantă decît elaborarea „conținutului” lor, pe care, chipurile, avem răgazul să-l precizăm, ulterior. Asta, cînd pe lîngă ori în locul plămădirii și producerii structurilor statice, închise, ar trebui să avem în vedere și o soluție „tranzitorie”. Ar fi necesar, deci, ca, inculcate între cadrele administrative, juridice posibile, să se statueze și un alt tip de angrenaje care, în anii ce vor urma, să fie apte să producă instituții viabile, capabile să satisfacă exigențele societății. În această ordine de idei apare cerința unor forme de tranziție care să asigure cadrele propice instituționalizării, apariția sistemului de premise adecvat căutării, experimentului. Cel care s-a ocupat, în ultimii ani, într-o măsură cit de mică, cu cercetarea socială, va fi de acord cu mine: pină cînd societatea nu reperaază existența acestui sistem de premise, pină atunci „nu se va pune în mișcare”.

Se ridică, în aceste condiții, cu îndreptățire, întrebarea: oare, la noi, o asemenea încercare de întemeiere a acestui tip de instituții are vreo șansă? De vreme ce, sus-zisa încercare presupune o anume punere de acord a intereselor, o coordonare „moale”, care se arată a fi un demers destul de puțin probabil, în condițiile „gîlcevil” care maschează vinătoarea de posturi și să mintuie tendința de salvare pentru viitor a ideologiilor instituționalizate moștenite. Noile teme, noile atitudini și tonalități propuse de către transformarea, în sine, nu sînt capabile să stăvilească resurrecția strategiilor de arhitecturare vechi a instituțiilor; cel mult, pentru o scurtă perioadă, maschează modalitățile sale de reiterare. Cred că de mare ajutor ne-ar fi meditația activă, în agoră, dialogul chiar, despre practica de ieri și de astăzi a plămădirii instituțiilor. Oare sîntem în stare să acceptăm ideea că, trebuie să ne găsim, în fine, timp și pentru aceste demersuri?

BIRÓ A. ZOLTAN

Drepturile sfinte călcate în picioare

Istoria ucrainenilor din România este una dintre cele mai tragice istorii: de vecuri trăiesc în ținuturile Banatului, Bucovinei, Dobrogei și Maramureșului, dar patria lor străbună, Ucraina, nu i-a ajutat niciodată cu nimic pentru că și ea și-a dus traiul de la o zi la alta în brațele... ursului rus. Și astfel și-l mai duce...

La primul recensămint după 1944 pe teritoriul României postbelice trăiau peste 840 de mii de ucraineni, iar la ultimul... au mai rămas cea 70 de mii. Evident că cifrele au fost măsluite de maeștri în măsluire cunoscuți...

În anul 1949 a apărut primul ziar în limba ucraineană. Ziar bilunar care apare și azi sub noua denumire: „Cuvîntul ucrainean”. Trebuie menționat că acest ziar a fost condus din anul 1965 pină la Revoluția din 22 decembrie 1989 de un activist care... nu cunoștea limba ucraineană.

În epoca ceaușistă toate școlile ucrainene au fost desființate. Astfel au dispărut liceele teoretice ucrainene din Sighetu Marmăției, Suceava și Tulcea. Școlile Pedagogice din Sighetu Marmăției și Siret. Bibliotecile noastre au fost arse, corurile desființate, s-a interzis ca slujbele bisericesti să aibă loc în limba ucraineană. Ba mai mult: s-a interzis chiar școlărilor ucraineni să vorbească între ei în limba lor maternă, ucraineană. Cel care îndrăzneau să facă acest lucru primea cele mai aspre pedepse.

O mare binefacere pentru ucrainenii din România a fost înființarea editurii Kriterion sub conducerea distinsului scriitor și marelui om Géza Domokos. În 20 de ani scriitorii noștri au publicat la editura Kriterion (singura editură care publică în limba ucraineană literatură ucraineană) peste 600 de titluri de lucrări originale și folclor. Pentru noi, ucrainenii din România, asta înseamnă enorm, ținînd cont că am pornit de la zero.

Pe parcursul anilor, scriitorii ucraineni au fost sprijiniți pe diverse planuri de scriitorii maghiari: Géza Domokos, Szász János, Sándor Fodor, Gálfalvi Zoltán etc.

La 28 decembrie 1989 am înființat Uniunea Ucrainenilor din România, uniune care va apăra drepturile legitime ale ucrainenilor în fața autorităților legale române și vor stabili relații frățeste de colaborare cu ucrainenii din Ucraina și diaspora (Anglia, Canada, U.S.A., Australia, Brazilia, Argentina etc. etc), precum și cu minoritățile naționale din România.

Ucrainenii care absolveau diverse facultăți sau școli nu erau repartizați în locurile lor de baștină, solicitați de absolvenți, ci în cele mai îndepărtate colțuri ale României. Discriminarea și sovînismul autorităților domneau la tot pasul și nu aveam cui ne plînge.

Uniunea Ucrainenilor din România a cerut forurilor competente reînființarea tuturor școlilor ucrainene și așezămintelor culturale desființate, emisiuni săptămînale de radio și televiziune, reprezentarea ucrainenilor în organele puterii de stat, reînființarea secției de ucrainistică la facultatea de filologie din cadrul Universității din București etc. etc.

Vrem să popularizăm în rîndul populației ucrainene din România și din străinătate buna literatură maghiară, cu atât mai mult că mulți scriitorii ucraineni din Maramureș cunosc și limba maghiară. De la înființarea editurii Kriterion scriitorii noștri au lucrat în frăție cu toți colegii scriitorii minoritari.

Perspectivă avem, dar numai timpul va decide care dintre ele vor deveni și bucuriile noastre cele mai de preț.

Urez tuturor cititorilor din România și de pretutindeni ca Dumnezeu să le dăruiască tot ce-și dorește și rugămînta ca mereu să se afle, cum s-au aflat și pină acum, în fruntea luptei pentru Bine și Frumos, Dreptate și Libertate.

STEFAN TCACIUC

MICROGALERIE

Mi se pare firesc cu această pagină, unică în repertoriul actual al presei din țară, pagină consacrată dialogului cu gînditorii, condierii aparținînd minorităților naționale, să fie ilustrată cu lucrări de referință ale plasticienilor din cultura minorităților. În această ordine de idei, numărul de față găzduiește lucrări aparținînd unuia din marii pictori și graficieni ai artei plastice maghiare din România, NAGY IMRE (1893—1976) lăsat de scria despre măiestria dumnealui Domokos Géza, în necrologul din 1976: „El și Micul Prinț. O comparație imposibilă! Ce privire mi-ar arunca, cum s-ar mai strîmbe, dacă ar citi-o: -E o inepție, domnule! - ar spune, ținîndu-mă cu ochii săi sfredeliți. Dar, vă jur, nu e o inepție. Ce-i drept n-a fost niciodată un băiat cuminte, silitor, nici chiar în copilărie. (...) A fost un solitar, un bizar, care foarte rar îi arăta culva prietenie. Se intrudea cu personajul lui Saint-Exupery, totuși: prin curiozitate, prin nemăpomenita voință de a vedea și a pricepe. Prin puterea de a se minuna.” (T.S.)

Muncitori

NAGY IMRE

În seara zilei de 25 ianuarie dl. Ion Iliescu a rostit la postul național de televiziune o cuvîntare. Nu doresc să mă refer, în detaliu, la importanța celor spuse, la alte aspecte colaterale ce derivă din tot ansamblul alocuțiunii dumnealui. Înspre final, președintele Consiliului F.S.N. a spus următoarele: „În ultimele zile, ni se semnalază multe fenomene îngrîșorătoare din unele județe din Transilvania, privind tendința de separatism, ce provoacă tensiune și conflict între cetățeni români și cei de naționalitate maghiară. Este păcat să se alimenteze asemenea tensiuni, după ce revoluția evidentase interesul comun al românilor și minorităților naționale în răsturnarea dictaturii, care a provocat numeroase nedreptăți și amărăciuni altui unora, cit și altora”.

Separatism? Din nou și iarăși? Ce semnificații precise are această noțiune, această calificare de intenție, cu care, în nenumărate prilejuri, se poate afirma că în permanentă a fost stigmatizată minoritatea maghiară din România în decursul celor două dictaturi? Să vedem ce precizează **Dicționarul limbii române contemporane**, Vol. IV: „Tendință de desprindere, de izolare, de rupere dintr-o colectivitate constituită”. Larousse-ul e mai tranșant: „Tendința populației unei regiuni de a se despărți acea regiune de statul căruia-i aparține”. **Dicționarul maghiar al cuvîntelor și expresiilor de proveniență străină** oferă următoarea definiție: „1. aspirația politică spre desprindere, izolare, scizură 2. aspirația unei părți de țară, ori a unei minorități naționale spre desprindere”. Ce e deci separatismul? O acuză gravă, o acuză capitală. Au trecut aproape șase săptămîni de la revoluția populară, șase săptămîni abia de la debutul revoluției democratice și iată, deja, și iată, din nou se aplică același stigmat pe fruntea maghiarilor din România. Dl. Ion Iliescu trebuie să-și fi amintit că în 1949 au fost condamnați la ani lungi de temniță, sub acuzația de se-

paratism, un număr de intelectuali maghiari reabilitați ulterior, peste cinci-șase ani. Că, așdăderea, sub obrocul acuzației de separatism a fost dizolvată Uniunea Populară Maghiară (Magyar Népi Szövetség — MNSZ), organizație care, la alegerea din 1946 a adus șase sute de mii de voturi pe masa platformei democratice a lui dr. Petru Groza, platformă transformată, în schimb, la scurtă vreme după aceea, în esafod durat de „dictatura proletariului”, de către Gheorghiu-Dej. Că în baza acuzației de separatism a fost

Carnetul unui om cu identitate

Separatism?

dezmembrată, ruinată Universitatea Bolyai din Cluj (cu mina lui Ceaușescu, care, nefiind încă autocraț, își arăta deja colții). Să-ni continuîm înșiruirea? Să mai spun încă?

Să le mai spun, să le spunem lucrurilor pe nume. Dacă vreun cor compus din maghiari îndrăznește să includă în repertoriul cîntecelor populare maghiare, dacă vreo profesoară de limbă și literatură maghiară cutează să organizeze un conaciu pentru elevi, dacă oarecine întretine corespondență regulată cu rubedeniile sale din Ungaria, dacă cineva își lua inima în

dinți și semnala în presă — dejuicînd vîgînta cenzurii — discriminarea și asuprirea la care e condamnată minoritatea, ori se adresa, abordîndu-le, cu memorii, organelor centrale ale partidului, era, pe dată, probotiz cu acuza: iată o manifestare crasă de separatism! În ambele dictaturi chestiunea încăpuse pe mina de fier a securității. Nu doresc să fac publice acum și aici liste nominale, dar, se prea poate, ca odată și odată ele să devină necesare: întrucît nenumărați maghiari din România au fost nu numai chinuți, supuși la grele canoane ca să „măturzească” cum, în ce chip voit-au să „desprindă Ardealul” din trupul patriei; dar au fost minați spre suicid, închiși în temniță, asasinați. În chiar ajunul Revoluției, cu cîteva săptămîni înainte, pe o seamă de maghiari din România, securitatea i-a blagoslovit cu starea de arest la domiciliu.

Și acum, din nou și iarăși? Cînd ne mai răsună în ureche isonul vocii tiranului, cum că noi sîntem îndestălați, revizionisti, că poțim cu orice preț să dezmembrăm țara? Oare în cite rînduri, cu cite prilejuri ne-a calflat sidoma Secleratul, acuzîndu-ne de vîna intenției separatiste, folosînd referiri părelnic mai blînde ca cele pomenite de noi, în decursul mult-lăbărtatelor sale discursuri? Separatismul — acest vîrcolac — a devenit protagonistul cosmarurilor mele. S-ar fi cuvînt să fie dat uitării. Dar, nu este posibil, precum se vede, Auzindu-l, mă trec fiori. Se afirmă din nou că noi vrem să vindem Transilvania? Că dorim, iarăși, să ne izolăm? Am redevenit suspecți? Cînd, de fapt, (și noi sîntem europeni, care dorește să-și albe locul, dimpreună firește, cu românii, în casa comună a Europei, ale cărei temelii se sapă de-abia, s-au scos doar cîteva lopeti pentru fundații... Oare, fi-va loc și pentru noi în acea cămin?

SZÁSZ JÁNOS

La cîmp

NAGY IMRE

Pagină redactată de TEODOR SUGAR

Dreptul de a călători în străinătate — și bunele moravuri

În primele zile ale lunii ianuarie 1990, mijloacele de informare în masă au prezentat textul (prescurtat) al Decretului-Lege privind regimul pașapoartelor și al călătoriilor în străinătate, act normativ prin care se consfințește dreptul cetățenilor români de a călători liber în străinătate și care abrogă vechile prevederi inumane și nedrepte ale Decretului 150/1970 emis de fostul regim de dictatură.

Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, inclusiv libera circulație a cetățenilor români înăuntrul și în afara granițelor țării, fiind revendicări pentru împlinirea cărora și-au jertfit viața mii de eroi ai Revoluției, ne permitem să supunem atenției dvs. — în vederea dezbaterii publice — următoarele considerente în legătură cu acest Decret lege ale cărui prevederi cuprind: îngrădiri și condiționări care contravin dispozițiilor cuprinse în Declarația universală a drepturilor omului și în Documentul final al Reuniunii de la Viena pentru cooperare și securitate în Europa.

În plus, aceste prevederi prin modul cum sînt formulate dau posibilitatea unor abuzuri și nedreptăți de tristă amintire.

Astfel, după ce în articolul 1, 2 și 3 este consacrat dreptul fiecărui cetățean român la eliberarea unui pașaport pe baza cărui să poată circula liber în străinătate, fără restricții, în art. 16 se stipulează că se refuză eliberarea pașapoartelor, iar cînd acesta a fost eliberat se dispune retragerea sau anularea în următoarele situații:

- a) cînd împotriva persoanei în cauză a început urmărirea penală ori este condamnat la o pedeapsă privativă de libertate;
  - b) dacă persoana în cauză este urmărită pentru debite către stat, persoane juridice sau fizice, iar achitarea acestora nu este garantată;
  - c) cînd solicitantul sînt cunoscuți pe baza de fapte confirmate că desfășoară activități care afectează ordinea și stabilitatea publică precum și bunele moravuri.
- Dacă primele două situații sînt justificate și ele se regăsesc într-o formulă asemănătoare și în legislația celorlalte țări

europene, situația prevăzută la litera c ridică o serie de probleme asupra cărora ne vom referi în continuare.

O primă observație — pe care o supunem dezbaterii — este aceea că textul susmenționat condiționează eliberarea pașapoartelor de bunele moravuri, reglementare unică din cîte cunoaștem în legislația europeană și care este în dezacord cu art. 13 din Declarația universală a drepturilor omului potrivit căreia „orice persoană are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv pe a sa, și de a se întoarce în țara sa”, precum și cu art. 17 din Documentul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, capitolul „Cooperarea în domeniul umanitar” adoptat la Viena la începutul anului trecut.

În conformitate cu textul art. 17 din acest Document, o cerere individuală pentru a călători în străinătate poate fi refuzată pentru motive privind securitatea națională, dar numai pentru o durată de timp limitată, iar această restricție să nu fie aplicată arbitrar, urmînd ca respingerea cererii să fie reexaminată într-un termen de 6 luni și în caz că va fi nevoie la intervale regulate după aceea, astfel ca orice schimbare a împrejurărilor care au determinat refuzul cum ar fi perioada care s-a scurs de la durata la care solicitantul a fost pentru ultima oară angajat în activități legate de securitatea națională, să fie luate în considerare.

Precizarea pe care o face în continuare textul citat, în sensul că „înainte de a fi angajați în munci sau să-și asume sarcini legate de securitatea națională, persoanele respective vor fi informate oficial dacă și în ce măsură acestea ar putea afecta cererile pe care ele le-ar putea supune pentru asemenea călătorii” este de natură să înlăture arbitrarul în aplicarea unor restricții de a călători în străinătate pe motive privind securitatea națională.

După cum se cunoaște, fostul regim comunist a obstrucționat în permanență adoptarea acestui Document final ridicînd tot felul de obiecțiuni peride în calea recunoașterii și aplicării universale și e-

fective a dreptului de a călători liber în străinătate și a celorlalte drepturi și libertăți fundamentale ale omului.

În lumina transformărilor democratice ce au loc în țara noastră după Revoluția din 22 decembrie 1989 era de așteptat ca noua lege privind regimul pașapoartelor și a călătoriilor în străinătate să abandoneze total restricțiile de tip comunist și să dea o reglementare democratică prin care să se asigure respectarea deplină a dreptului fiecărui cetățean român de a călători, ori de a-și alege reședința în orice țară, fără limitări, condiționări sau îngrădiri care contravin esențelor și principiilor proclamate în Declarația universală a drepturilor omului.

Paradoxal, Decretul-Lege emis de Consiliul Frontului Salvării Naționale — act normativ care trebuia să fie un simbol al libertății și democrației în România — face nu numai o concesie vechilor (ne)legiuri comuniste în materie, dar îndrăznim să spunem că face chiar un pas înapoi prin reglementarea dată în art. 16.

Comparînd textul art. 16 litera c cu textul art. 13 din Decretul 150/1970 care prevede că „eliberarea pașapoartelor poate fi refuzată cetățeanului care prin plecarea sa în străinătate ar putea aduce prejudicii intereselor statului român ori afecta relațiile acestuia cu alte state”, vom vedea că afirmația de mai sus nu este deloc nefondată.

Observăm că în timp ce în vechia reglementare pașapoartelor poate fi refuzat, după noua lege pașapoartele se refuză (formulare imperativă), iar dacă sub vechia lege restricția intervenea pentru motive ce priveau interese de stat, în noua lege „democratică” pașapoartele se refuză pentru activități care afectează bunele moravuri, o formulare cu iz perdid, pretabilă la interpretări din cele mai neașteptate și care neliniștește prin abuzurile pe care le poate da naștere amintind de experiențele nenorocite ale anilor trecuți.

Așadar, dacă sub vechiul regim pentru a călători în străinătate cetățeanul român avea nevoie de „viza” securității că nu prejudiciază interesele statului român, sub legea nouă, același cetățean român are nevoie de un certificat de bună purtare în societate.

Faptul că activitățile care „afectează” bunele moravuri vor fi luate în seamă numai dacă sînt „cunoscute pe baza de fapte confirmate”, nu oferă nici o garanție că în România exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului sînt ocrotite de lege, cînd vreme aceste fapte pot fi „confirmate” prin două denunțuri chiar semnate, ipoteză admisă implicit de textul legal enunțat.

Dacă dorim să nu mai permitem sub nici o formă fărâdelegile și abuzurile vechiului regim care a nesocotit alina vreme drepturile omului, încurajînd relațiunea și tonarea denunțărilor, atunci trebuie să

admitem că singurul judecător al faptelor omenești este poporul prin organele sale de justiție și nu prin alte organe, indiferent ce denumire poartă.

Creдем că orice altfel de judecată se situează în afara justiției și împotriva principiilor de drept.

Dorim să înfăptuim o societate a legalității și justiției, în respect pentru dreptate și adevăr și proclamăm „libertate și democrație autentică”, în schimb, fapt curios și dezamăgitor, împuternicim prin lege organele Ministerului de Interne să hotărască asupra moralității noastre și să decidă asupra drepturilor și libertăților noastre fundamentale, pe baza unor „fapte confirmate” necenzurate de organele judecătorești.

Pe de o parte domnul ministru al justiției ne asigură că în afișit în România se va garanta respectarea deplină a principiului nevinovăției conform căruia orice persoană acuzată de săvîrșirea unei fapte ce prezintă pericol social este prezumată nevinovată cît timp vinovăția sa nu a fost dovedită potrivit legii, printro judecată publicată, iar pe de altă parte, aflăm din legea pașapoartelor că acest principiu nu funcționează cînd e vorba de dreptul de a circula liber în străinătate.

Vrem să fim bine înțeleși. Dacă faptele care afectează bunele moravuri ori ordinea publică prezintă pericol social și decel, ead sub incidența legii penale, atunci împotriva persoanei în cauză se începe urmărirea penală (de vreme ce faptele sînt confirmate) și i se refuză pașapoartele potrivit art. 16 litera a, deoarece prezența persoanei în țară este necesară în interesul cercetărilor și aflarea adevărului.

Dacă faptele respective (chiar „confirmate”) nu sînt pedepsite de lege deoarece nu prezintă pericol social, atunci restricția de a călători liber în străinătate este nu numai absurdă dar și abuzivă, deoarece acolo unde legea nu distinge, nici nouă nu ne este îngăduit să distingem.

Sfera obiecturilor, deprinderilor și faptelor omenești care pot „afecta” bunele moravuri — dar care nu sînt pedepsite de lege — fiind atât de largă, ne întrebăm cu neliniște pe ce criterii vor distinge organele Ministerului de Interne faptele care „afectează” bunele moravuri de vreme ce legea nesancționează-le nu face nici o distincție.

Nu facem proces de intenție nimănui, dar nu trebuie să uităm că cel mai polițienesc regim din cîte s-au cunoscut în România și-a clădit abuzurile și pe astfel de prevederi, precum cele cuprinse în art. 16 litera c care au permis răstălmăcirii și interpretări împotriva cărora nu s-au putut opune nici instanțele judecătorești.

LIGA PENTRU DREPTURILE OMULUI

PĂDURILE: ALARMĂ ECOLOGICĂ

Ecologii se plîng de multă vreme că omenirea abordează în mod iresponsabil problemele legate de modificarea ecosistemelor, fără o înțelegere mai profundă a consecințelor. Dacă ținem seama de faptul că acest declin ecologic se combină cu creșterea rapidă a populației, se poate întrevădea o mare tragedie la nivel mondial, care se poate produce atunci cînd dezechilibrul ecologic global va deveni ireversibil, adică atunci cînd ecosistemele naturale își vor pierde puterea de autoreglare naturală.

În ce privește pădurile, ca cele mai complexe ecosisteme terestre naturale, ale căror funcții ecoprotective, în afară de producția de lemn și alte bunuri materiale, sînt esențiale pentru viața omului și animalelor (numai un hectar de pădure produce, în medie, peste 21 tone de oxigen pe an), declarația Congresului al XVIII-lea Mondial IUFRO (Uniunea Internațională a Institutelor de Cercetări Forestiere) din Jugoslavia, 1988: „Supraviețuirea și prosperitatea oamenilor, animalelor și culturilor lor depind de menținerea arborilor și a pădurilor, ca și a serviciilor și avantajelor pe care le furnizează acestea”. Implicațiile socio-economice și de mediu ale pierderii acestor resurse nu sînt încă în întregime recunoscute de opinia publică și nici complet înțelese de oamenii de știință. Expansiunea culturilor cu cicluri scurte de viață, urbanizarea, supraexploatarea pădurilor asociată cu producțiile agricole scăzute pe solurile proaspăt despadurite, pierderile de sol prin eroziune sînt fenomene agraute de expansiunea demografică și de greselile sociale din zonele tropicale. În zonele temperate din emisfera nordică sînt în creștere pagubele cauzate pădurilor de poluarea aerului, apei și solului, generate de industrie, mașini și vehicule. Oamenii de știință dispun de informațiile necesare pentru a propune remedii, dar ele au fost adesea neacceptate de guvernul din motive de ordin politic.

Pădurile, ca ecosisteme naturale, au o importanță fundamentală pentru viața de pe acest pămînt unic. Legile naturale ce le guvernează sînt proprii întregii biosfere, dar acționează normal numai atunci cînd nu sînt deranjate de om. Orice intervenții care modifică profund acțiunea acestor legi provoacă reacții de conexiune inversă cu urmări neprevăzute.

În România, după 23 august 1944, sub dictatura comunistă, pădurile au avut de suferit grav. La început ponderea cea mai mare a plății datoriilor de război, impuse de armistitiu nedrept, a fost suportată de „aurul verde” — lemnul — și de „aurul negru” — petrolul. Pînă prin anul 1975 s-a exploatat un volum de masă lemnoasă echivalent cu cea trei posibilități anuale (o posibilitate reprezintă cres-

terea anuală a tuturor pădurilor). Din 1976, cînd a spărit așa-zisul plan de dezvoltare a fondului forestier pînă în anul 2010, pe hîrtie s-a diminuat cota de tăiere dar în realitate s-a tăiat mult mai mult decît posibilitatea anuală. În 1980 se tăiau încă peste 20 milioane m³ față de cea 13 milioane m³ cît reprezintă posibilitatea anuală recalculată. Aceste tăieri abuzive au fost concentrate, la început, în regiuni din țară cu lemn de rășinoase de mare valoare pentru cherestea, regiuni în care se dispunea de o rețea de drumuri mai densă, cum sînt Carpații orientali de nord, parte din Bucovina rămasă după 1944 în România, cu fond silvic administrat de fostul Fond Bisericesc de la Cernăuți. Apoi în Carpații orientali de est și Carpații apuseni. Datorită despaduririlor masive din aceste zone, care au dus la alăturarea suprafețelor cu țări rare, în anul '80... '80 s-au produs doborîrile de vini catastrofale, pe sute de hectare și cu milioane de metri cubi de masă lemnoasă, în special în arborele de molid, o specie foarte sensibilă la vînturile puternice. Dezechilibrul cauzat de aceste tăieri și doborîrile excesive s-au amplificat prin modificarea mediului natural intern al ecosistemelor respective, declanșînd înmulțirea în masă a insectelor ce se instalează în arborii doborîți și lineezii prin expunerea bruscă la insolație, ca și a celor care atacă arborii nedoborîți (zona Borsos-Brosteni, în anul 1986). Au fost necesare eforturi mari și cheltuieli enorme pentru stăvilirea acestor atacuri de insecte. În plus, cauzele primare ale inundațiilor catastrofale din anul 1979 și 1975 trebuie căutate tot în despaduririle pe suprafețe mari ale bazinului râurilor.

În pădurile de foioase din regiunile de cîmpie și coline țării abuzive au diminuat suprafața pădurilor formate din specii de stejar valoroase și așa deficitare. În aceste zone factorii climatici sînt foarte favorabili dezvoltării insectelor dăunătoare, iar micșorarea suprafețelor le stimulează potențialul biotic, ceea ce face ca una din problemele importante ale silviculturii să fie protecția pădurilor.

În ultimii 30-35 de ani s-a urmat o cale artificială de luptă chimică cu insectele, omorînd, pe lângă cele dăunătoare și pe cele folositoare, chiar păsările și mamiferelor insectivore. Repelînd interven-

țiile ani la rînd se intră într-un cerc vicios, insectele folositoare, dăunătoare primelor, refăcîndu-și mult mai greu populațiile, în timp ce gazdele lor mult mai repede. În plus, insectele dăunătoare au dobîndit prin selecție mijloace proprii de apărare (rezistență la insecticide) aspect mult mai pregnant în culturile agricole, în care combaterea chimică a insectelor și bolilor s-a generalizat de mult timp. Repercușiunile acestora, prin efectele secundare negative cunoscute, nu se limitează la suprafețele pe care se aplică, ci influențează și pădurile din jur. În zonele de interferență, lăund în considerare cele 13-19 tratamente chimice cu insecticide și fungicide ce se practică anual în livezile de pomi fructiferi, cu ocazia cărora se răspîndesc în aer și pe sol cca 17 kg pesticide pe hectar și pe an, ne putem închipui ce se întimplă cu entomofagii, fără a mai vorbi de toxicitatea ce se cumulează în fructele pe care le mîncăm.

Pe lângă efectele menționate, pericolizitatea pesticidelor ca poluanți ai mediului ambiant provine și din modul defectuos în care sînt administrate. Dintr-un kilogram de substanță activă asupra insectei tratate acționează numai cca 10 g, deci randamentul este de 1%. Efectul poluant este majorat de creșterea dozelor, pierderile prin vînt, scurgerile pe pante, rîuri, tulpinile plantelor, evaporări, infiltrații în sol, intrarea în circuitul apelor subterane etc.

În ecosistemele forestiere practicarea combaterilor chimice a adîncit dezechilibrul ecologic provocat de tăierile abuzive și degradarea stării pădurilor prin pășunat. Suprafețele infestate și atacate de insectele defoliatoare au crescut an de an, activîndu-se populații de insecte care în trecut nu se înmulțeau în masă. Așa se face că în anul 1987-1989 au fost atacate aproape un milion de hectare de arbori în compoziția cărora intră principalele specii de stejari valoroși, iar aria de aplicare a combaterilor chimice cu insecticide poluante s-a întins pînă în zona defurjilor înalte, revenindu-se de cîte două ori în cursul unei primăveri pe aceeași suprafață și repetîndu-se de la an la an, mai ales în sudul țării, unde procentul de împădurire este sub 9% față de cca 27% pe țară. Dacă la cele cîteva

aspecte discutate mai adăugăm uscarea anormală a arboretului, cauzată de un complex de factori biotici și abiotici și a bradului și molidului datorită, în principal, factorilor poluanți (cca 3,4 milioane tone SO₂ pe an care se depun pe plante prin mult citatele plai acide), avem în imagine situația în care se află pădurile țării noastre la ora actuală.

Pentru ameliorarea acestei situații este nevoie de o schimbare de concepție în protecția plantelor. În general, și în cea a pădurilor în special, ca de altfel în întreaga administrație silvică și agricolă.

Plecînd de la considerentele expuse și ținînd seama de consecințele negative ale intervențiilor noastre brutale în viața acestor ecosisteme complexe, aportul protecției pădurilor, ca ramură a protecției și conservării mediului înconjurător, la reconstrucția echilibrului derajat, se poate concretiza prin aplicarea unor măsuri justificate ecologic, care să mențină populațiile de dăunători la nivele scăzute, păstrînd calitatea pădurilor ca mediu de viață pentru om și animale. Acest deziderat este posibil prin aplicarea de metode preventive în cadrul combaterii integrale, cunoscute și experimentate alii în agricultură, cît și în silvicultură, dar neextinsă de vechiul regim politic din simplism și goană după avantaje imediate. Este necesară eliminarea completă a pesticidelor toxice și poluante și folosirea la necesitate a preparatelor microbiologice inofensive pentru om și alte viețuitoare, a căror fabricație a fost de asemenea blocată din motive de economie. La acestea se adaugă asigurarea linistei pădurilor prin eliminarea pășunatului, ale cărui efecte negative în pădure sînt cunoscute de sute de ani, redînd sectorului pastoral izlazurile, apoi reducerea cotei tăierilor de masă lemnoasă sub nivelul posibilității anuale pînă la echilibrarea claselor de vîrstă, admitînd, cu curaj, unele vătămări trecătoare ale insectelor, fără urmări dezastruoase, așa cum s-a dovedit în primăvara 1989 în vestul țării și care se compensează în timp.

În plus, proporționarea participării în teritoriul a ecosistemelor de diferite tipuri — forestiere, pomicele, prăticole, arabile etc. — va avea efecte benefice pe termen lung, pentru generațiile viitoare și pentru noi, cu prioritate în regiunile de cîmpie și soline joase, unde s-a creșcut procentul pădurilor.

Toate acestea, corelate cu renunțarea la instalațiile industriale cu emisii de substanțe poluante și protejarea izvoarelor de apă potabilă prin împăduriri masive, vor duce la reîntregirea și îmbunătățirea calității mediului ambiant pe mari zone ale țării.

Dr. Ing. PETRU SCUTĂREANU

PRIMA CRIZĂ POLITICĂ

— PAVEL CÂMPEANU —

1. Declanșatorul

Hotărârea Frontului Salvării Naționale de a participa la alegeri a declanșat prima criză politică a societății românești post-revoluționare. Continutul acestei crize constă în redefinirea relației dintre actuala putere de stat și principalele forțe sociale care i-au îngăduit să se constituie. La 22 decembrie 1989, în Piața Palatului, valul popular care sfărâma dictatura era alcătuit mai ales din tineri, studenți și muncitori. La 28 și 29 ianuarie 1990, în Piața Victoriei, studenții dezavau Frontul, pe cînd muncitorii îl sprijineau. În cinci săptămîni principală forță de șoc a revoluției — studenții — s-a transformat în ceea ce poate deveni principalul opoziționar al puterii născute de această revoluție.

Prin decizia sa de a lua parte la alegeri ca atare, Frontul a determinat:

1. transformarea unității inițiale dintre studenți și muncitori în separare și divergență;

2. transformarea Frontului dintr-o expresie plauzibilă a unității naționale în fermentul activ al disensiunilor sociale;

3. îngustarea bazei social-politice a Frontului, lărgirea bazei social-politice a împotriviții față de Front;

4. șansa nesperată a partidelor istorice de a putea converti considerabila energie socială a studenților în propriul lor capital politic — o eventualitate pentru care, pentru moment, studenții nu arată nici o disponibilitate.

Zecile de mii de bucuureșteni și nebuuureșteni care, în camioane sau pedreștii, străbăteau în 29 ianuarie capitala ovaționînd Frontul și pe președintele său, purtau o plăcintă cu funcție de carte de vizită: denumirea uzinei de unde veneau. Mesajul era clar: clasa muncitoare este cu Frontul. Demonstrînd această adeziune — poate mai elocvent decît ar fi fost nevoie — Frontul depășea înșuși mersul revoluției de pe o orbită pe alta. Cadrul social al viitoarelor alegeri nu mai este caracterizat, așa ca revoluția însăși, prin aspirația spre unitate națională, ci prin diviziunea socială, de clasă. Ivită stîl de precipitat, discredita în curs de apariție dintre caracterul revoluției și cel al puterii post-revoluționare constituie un risc considerabil. Astfel de metamorfoze au avut consecințe deplorabile pentru marile revoluții ale vremurilor moderne în general, contribuind în special la degenerarea revoluțiilor de tip leninist în stalinism.

Misiunea istorică a Frontului a fost și rămîne aceea de a veghea ca victoria revoluției să devină victoria democrației. Acesta nu este interesul particular al nici unei clase, ci interesul general al națiunii. O revoluție populară nu generează decît cu forța o societate de clasă.

2. Putere și partid

Relevîndu-și slăbiciunea, la 12 ianuarie liderii Frontului s-au arătat excesiv de consecuți. Această gresală le-a stîrbit din autoritate, dar le-a sporit popularitatea. Dorînd să-și releve forța, la 28-29 ianuarie aceiași lideri s-au arătat excesiv de inflexibili. Ei au cîștigat în autoritate, dar au pierdut substanțial din popularitate în segmente semnificative ale populației.

Hotărînd să participe la alegeri, liderii Frontului s-au prevalat ca oameni politici de un drept asigurat oricărui cetățean.

tean. Prin obiectul său imediat hotărîrea respectivă este inatacabilă sub aspect civic, juridic și politic. Ea este însă atacabilă — și atacată — prin procedeele implantării sale. Mă refer la intenția ca Frontul să intre în alegeri în calitate de Front și nu în aceea de partid politic. Argumentul: Frontul nu este un partid politic. Dar, în acest caz, ce este Frontul?

În platforma sa de autoconstituire din 22 decembrie 1989, Frontul Salvării Naționale se autodefinea ca putere de stat. „Întreaga putere în stat — stipulează documentul — este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale”. Puterea de stat are funcții executive și legislative, dar nu are și nu poate avea funcții de competiție electorală. Aceasta din urmă este o funcție specifică a partidelor politice. Într-un regim democratic, diverse partide controlează succesiv exercitiul puterii de stat, dar nici unul nu ajunge să se confunde cu ea.

Pentru continuarea discuziei să rămîne la exemplul pe care liderii Frontului îl folosesc cu predilecție în ultimul timp: cel al democrației americane. Aici diviziunea dintre puterea de stat și partide este mult mai evidentă. Puterea executivă nu este exercitată direct de partidul republican, ci de administrație. În care membrii acestui partid au înțeles: președintele partidului nu este președintele Statelor Unite iar localul provizoriu al Casei Albe nu este președintele partidului. În schimb, la alegerile pentru Congres nu se prezintă administrația Bush, ci partidul republican.

Separata dintre puterea de stat și partidele politice reprezintă o condiție vitală pentru existența și funcționarea unui sistem democratic. La temelia acestei separații stau o serie de distincții cruciale. Astfel, într-un asemenea sistem partidele politice exprimă interesele specifice ale unor categorii sociale determinate, pe cînd puterea de stat i se cere să exprime în cel mai înalt grad interesele generale și naționale; un partid politic îl controlează în cel mai bun caz pe membrii săi, pe cînd puterea de stat deține monopolul exercițiului legal al violenței, cu totul inaccesibil partidelor politice. Acestor distincții generale li se adaugă una specifică actualiei situații din România: pe cînd partidele politice se găsesc abia în faza incipientă a constituției lor la centru, Frontul dispune în calitate de competitor electoral de structura puterii de stat care cuprinde firească întreg teritoriul — consiliile ale Frontului la județe, localități, unități.

Din cauza acestor inegalități flagrante de funcții și mijloace, puterea de stat nu poate înfrunța partidele politice într-o competiție electorală, decît anulînd în fapt competiția. Căci o competiție între inegalii este o contradicție în termeni.

Știm din experiența multora, dar în-deosebi din propria noastră experiență, că simbioza dintre puterea de stat și un partid nu reprezintă, așa cum susțin unii, o cale originală spre democrație, ci o cale neoriginală spre evitarea sau suprimarea democrației. Fructul unei asemenea simbioze este un partid-stat asupra căruia societatea nu mai poate exercita nici un control.

3. Ce este Frontul ?

Încercînd să-și preschimbă funcțiile, Frontul își distorsionează profilul, care, prin forța împrejurărilor, nu a fost niciodată prea clar. Unii afirmă că Frontul ar fi un partid. Frontul respinge această afirmație ca și cum noțiunea de partid politic ar avea o conotație profund ofensatoare. Dar negînd că ar fi un partid politic, ce spune Frontul înșuși că este ?

Așa cum menționam, în chiar actul constituției sale, el se autodefinea ca putere de stat, „o structură provizorie”, cum explica președintele său cu același prilej. După doar câteva zile un altul dintre conducătorii săi de frunte declara unui mare ziar britanic că Frontul este o „organizație politică” gata nu numai să organizeze alegerile, dar de asemenea să ia parte la ele și să le cîștige fără probleme. După alte câteva zile, în prima jumătate a lui ianuarie, Frontul se autodefinea ca o „mişcare” asemănătoare „Solidarității” poloneze, pentru că în a doua jumătate a aceluiași luni să aibă revelația propriei sale dedublări sub forma a „două laturi” dintre care una este exercitarea puterii de stat iar a doua includerea în competiția electorală. În acest stadiu nu se explică încă de ce aceste două laturi, de fapt două funcții incompatibile, ar trebui asumate de o singură entitate dedublă și nu de două entități diferite și coerente. Așadar pe parcursul a numai cinci săptămîni, Frontul a oferit rînd pe rînd despre sine imaginea puterii de stat, a unei „organizații politice”, a unei mișcări, a unui soi de entitate binară — patru auto-definiri pozitive, efemere, cărora li se adaugă autodefinirea negativă, constantă: Frontul nu este un partid politic.

Hotărînd să ia parte la alegeri ca atare, Frontul își asumă o funcție specifică partidelor politice; asumînd o funcție specifică partidelor politice, Frontul refuză să devină sau chiar să fie considerat un partid politic; refuzînd să-și recunoască identitatea de partid politic, Frontul își caută o altă identitate, fără a putea găsi vreuna suficient de plauzibilă. Identitatea Frontului, care guscăla propriile lui indoleli, suscită inevitabil și indolelii opiniei publice. Pentru unele secțiuni ale opiniei publice care-au contribuit activ în răsturnarea dictaturii, aceste indoleli au forma unor temeri explicite. A fost înlăturat un partid care monopolizase în mod ilegitim puterea de stat; asistăm acum la modul cum un monopol inițial legitim al puterii de stat se metamorfozează pe căi ilegitime într-un partid politic ? Oare căutarea febrilă a unei identități nepartidice, ca și imposibilitatea de a o găsi, nu semnalează strădanii Frontului de a-și disimula identitatea lui reală, aceea a unui partid care deține monopolul puterii de stat ?

4. Încotro ?

Social psihologie provocat de evenimentele din decembrie este departe de a se fi resorbit. Starea de spirit a populației rămîne extrem de inflamabilă. Pe acest fundament de nisipuri mișcătoare, partidele istorice și Frontul par a fi ajuns la un nefericit acord tacit, de altminteri singurul lor acord: acela de a prefera tratativelor politice limbajul demonstrațiilor și contra-demonstrațiilor de stradă. Spectacolul de duminică 28 ianuarie, în care, pe fondul acustic al unei multimi declanșate, un șef de partid adresează puterii de stat somatîia de a se autodizolva; spectacolul de luni 29 ianuarie, în care același șef de partid, spre a fi salvat de înșă, este transportat cu un car de lupă identic celui cu care dictatorul fusese adus la proces — sau în care primul-ministru își imploră susținătorii să nu distrugă sediul PNT — aceste spectacole nu constituie defel o nouă revoluție, așa cum ni se spune, ci o primejdioasă îndepărtare de sensul unei evoluții democratice. Independent de motivațiile lor, ambele părți se arată mai puțin atrase spre încetarea la reflecție și moderatic decît spre încetarea la violență sau la amenințarea cu violență.

Nici nu am apucat bine să facem primii pași spre democratizare și țara este de-acum împărțită și învîrjbită. În această piață bucuureșeană, care începe să joace un rol nefast, o multime uriașă îl împiedică duminică pe președintele Frontului să vorbească, pentru ca luni, o altă multime uriașă să-l ovaționeze în extaz. S-ar cuveni ca, mai ales în această țară, nimeni să nu-și mai facă iluzii despre relevanța haiducelilor, și mai ales a achmatîilor. Oare asurzitoarele ovatii care ne-au urmărit un șter de vechi nu redus cu ceva ura împotriva tiranului ? În virtutea acestei experiențe, ar fi de doct ca retorica noastră publică să-și caute alte mijloace de expresie decît cele a căror valoare se măsoară exclusiv în decibeli.

Acuasta nu este o subapreciere a demonstrației de stradă ca formă de exercitare a dreptului democratic de asociere și de exprimare. Subaprecierea acestui drept se vedește în recentul și neinspiratul decret care, exilînd demonstrațiile în locuri închise, le lipsește în realitate de înșuși scopul lor care este comunicarea cu restul societății. Decretul este însă uitat de toți, inclusiv de autorii lor, atunci cînd instrumentul democratic al demonstrației este supus unor manipulari nedemocratice.

Criza în care ne aflăm nu este numai primejdioasă, sub anumite aspecte ea este și avantajoasă. Pe de o parte nu dezveste Frontului că societatea manifestă o sensibilitate politică acută, pe de alta, ea întărește sentimentul societății că alternativă alternativă a Frontului este în momentul de față haosul, dar totodată că simpla persistență a Frontului nu garantează dezvoltarea democratică a țării.

Dacă alternativa Frontului e greu de găsit, alternativa democrației nu se cere mult căutăta: ea este alternativă dintre două restaurări. Fie restaurarea regimului politic interbelic, ale cărui performanțe istorice și sociale sînt mai mult decît discutabile — fie restaurarea stalinismului, începînd cu cea a structurilor lui de putere, a căror capacitate de recurență a prevalat nu o dată asupra voinței unor actori bine intenționați de a le aboli.

Prima criză politică a noului Români a fost provocată prea repede și a costat deja prea mult în termeni politici, psihologici și economici. Singurii care profită de ea sînt nu puțin nostalgici ai dictaturii răsturnate. Într-un efort comun de a ne tempera iluziile, descurajările, intoleranțele și impulsurile, ar fi bine să punem capăt cit mai repede acestor prime crize în așa fel încît să prevenim izbucnirea celei de a doua.

Întrebări frontale

Sintem trei dintre cei care au participat la demonstrația din 21 decembrie 1989, lângă Hotelul Intercontinental. Pentru a nu fi acuzați de prejudecăți sau tineresc spirit de opoziție, menționăm că nu am fost vreodată și nici acum nu sintem membri ai vreunui partid. Vrem, mai degrabă, să ne alăturăm celor care au ascultat cu legitimitate nedumerire concertul de apeluri, acorduri, adeziuni în sprijinul, alături sau pentru Frontul Salvării Naționale, concert al celor care nu și-au pus elementara întrebare: este cu adevărat acest front — o unitate, de opinii și atitudini? În sprijinul celor care încă nu știu cu cine votează, vrem să adresăm câteva întrebări liderilor Frontului Salvării Naționale nu în scopul unui imediat răspuns, ci pentru a provoca acest „grup operativ” la dialog, știut fiind faptul că principali reproș pe care „oamenii de bună-cuvîntă” li adresează Frontului este acela al lipsei de dialog sau, mai grav — acela al divergenței de păreri în chiar sinul organizației. Acest ultim reproș este „mai grav” pentru că o divergență de opinii la nivel guvernamental duce, automat, la neliniște și opoziție în rîndul maselor populare.

În urma manifestației de pe 12 ianua-

rie 1990, manifestație care a degenerat, după cum se știe, într-un soi de furie verbală cu un început ratat de contrarevoluție, deci — cu toate semnele de întrebare care au răsarit astfel din spontana (?) opoziție, liderii Frontului Salvării Naționale au declarat că nu există motive de îngrijorare în rîndul maselor. S-ar putea să nu, cu toate că indecizia Frontului (mitingul esuează în eternul Caragiale pentru că pe 18 ian. sînt anulate aproape toate măsurile luate la fața locului, parcă de teama multimei) poate stîrni îharitate, dacă nu ar stîrni mai întîl panică.

Nu există, oare, motive de îngrijorare atunci cînd domnul Ion Iliescu, președintele Frontului Salvării Naționale, declară în presa străină și nepublicată în România, că domnia-sa crede în principiile comunismului care sînt impregnate de umanism european ? Si asta într-o țară ale cărei sentimente anticomuniste au fost suportul indiscutabil al Revoluției și steagul care ne-a strîns pe toți, dar absolut pe toți, laolaltă.

Nu există, oare, motive de îngrijorare cînd sînt numiți miniștri despre care în presă se fac dezvălurii de ultimă oră privitoare la corupție sau la apartenența lor la serviciile Securității regimului comunist ?

Nu există motive de îngrijorare atunci cînd domnul Silviu Brucan afirmă că Frontul Salvării Naționale este o grupare de stînga, cu toate că de la început conducerea Frontului a declarat că nu are culoare politică iar în emisiunea de Televiziune care a prezentat manifestația despre care vorbim, s-a specificat în mod expres că Frontul nu va participa la alegeri, fiind, de fapt, o organizație fără apartenență politică ?

Nu există motive de îngrijorare atunci cînd la televiziune este condamnată manifestația din 12 ianuarie într-un cor de voci care seamănă atât de bine cu condamnările unor imaginare provocări maghiare din timpul regimului comunist ? Căci este de semnalat faptul că nici-o voce nu a remarcat unitatea de idei în revendicările celor citiva apăruti în studio și cele care s-au ivit în discuția Biroului Executiv cu reprezentanții manifestațiilor.

Considerăm, deci, că mitingul din 12 ianuarie este un nou „motiv de îngrijorare”, că, deși a esuat în manifestații lamentabile, el s-a produs pe fondul unor temeri îndreptățite ale populației. E bine ca dialogul să nu se mai manifeste în stradă, mai precis e bine ca nemulțumirile să fie preîntîmpinate printr-o largă deschidere către dialog și fermitate în opinii.

SORIN ȘERB
ZOLTAN ANDROS
MATEI GULEA

(Urmare din numărul trecut)

Puterea mistificației

Instaurându-și cultul, puterea totalitară mistifică toate funcțiile puterii, amplificându-le nelimitat importanța, ținând secrete mijloacele enorme care o asigură și negând rolul situațiilor obiective. Chiar și azi un oarecare activist de partid pune pe seama conducerii lui pricepute realizările din agricultura regiunii în care climatul e mai bun sau terenul agricol mai întins decât în regiunile industriale ale țării. Pentru el, mai precis pentru putere, nu există nimic obiectiv, nimic nu se petrece de la sine, fără indicațiile, participarea și controlul lui.

Iată de ce dumănăște puterea totalitară știința - fizica, geografia, biologia, ca să nu mai vorbim de psihologie și sociologie. Știința normală spune cum sînt fenomenele și oamenii în sine, pe cînd puterea vrea să spună cum ar putea deveni acestea datorită amestecului ei. În felul acesta, în locul științei despre ce este apana „învățătura” despre ce ar trebui să fie - amestec sul-generis de superstitii populare, locuri comune, vise utopice și cuvinte umflate, care fac impresie, foarte cuvinte ale științei normale. Cum așa era și alchimia, nu o știință despre substanțe așa cum sînt, ci o învățatură care-ți spunea cum să faci din ele aur. Genetica, știința despre ereditate, e negată, iar în locul ei prosperă învățătura despre transformarea eredității - agrobiologia. Psihologia devine în 1938 prima jertfă a despotismului îndreptat împotriva întregii științe, iar în locul ei se instituționalizează, în mod activ și cu mult succes pedagogia, care numai în U.R.S.S. e considerată știință de sine stătătoare în timp ce în țările occidentale e absentă din motive de inutilitate: treaba științei e să studieze realitatea, nu să-i învețe pe practicieni ce să facă. Sociologia, desigur contraindicată oricărui regim totalitar, dispare strivită de comunismul științific sau de învățătura despre rase. Chiar fizica poate fi parțially sau burghieză, ariană sau neariană.

Constringerea omului trece cu ușurință în constringerea naturii. Orice fenomen este privit fie ca un succes al conducătorului, fie ca un prejudiciu sau act de sabotaj la adresa lui, făcut cu bună știință. Se spune că în ajunul experimentării primei bombe nucleare, Beria l-a „instruit” pe Kurçatov: „Dacă chestia asta nu explodează, îți zbor capul”. El credea, fără îndotă, că în felul acesta influențază desăvârșirea experimentului sau poate chiar procesele din acea „chestie”. Nesfârșitele reorganizări ale agriculturii se bazează pe aceeași credință - că puterea poate influența nemijlocit procesele obiective ce au loc între om și natură. Sterilitatea acestor reorganizări influențează tot atât de puțin puterea, pe cît de puțin era influențată agrobiologia de înțelegerile sale curente în reducerea legumelor: orice înșucces poate fi oriunde explicat prin factori subiectivi - sabotajele, proastă organizare, entuziasm insuficient sau, așa cum făcea Lisenko, cu o remarcabilă perspicacitate, printr-o insuficientă încredere în succes.

Puterea totalitară îmbină încrederea nelimitată în forțele sale cu negarea a tot ceea ce nu depinde de ea. De Cuztine încă, descriind Rusia de pe vremea lui Nicolae I., a atras atenția asupra unui fenomen pe cît de umil pentru un european, pe atât de familiar nouă, anume că cenzura nu permite să apară informații despre catastrofele și calamitățile naturale de pe teritoriul Imperiului. Asumându-și puterea absolută, țarul își lua și răspunderea absolută, inclusiv pentru inundații, cutremure și altele asemenea. Supusul nu trebuia să știe decât de două cauze ale oricăror fenomene: voința țarului și, în unele cazuri, masinările dusmanilor săi. Dat fiind că uraganul nu poate fi considerat rezultatul unei înțineri întinerului, e mai bine să considerăm că uraganul nici n-a existat. În caz contrar, răspunderea poate cădea pe umerii monarhului.

Mistica puterii e un element indispensabil regimului totalitar. Chiar atunci cînd regimul se năruia deja, aceleasi procedee samantice continuau - și mai continuă încă - să fie folosite pentru a-l explica. Să spui că milioane de oameni au pierit din pricina caracterului urit sau

Psihologia conștiinței politice

DE LA CULTUL PUTERII

BUHARIN

KRESTINSKI

RICOV

LA PUTEREA OAMENILOR

L. GOZMAN, A. ETKIND*)

din cauza fazelor bolii lui Stalin înseamnă să practici același cult al personalității lui ca atunci cînd îi declarai geniul tuturor vremurilor și popoarelor. E mult mai important, dar și mult mai dificil, să înțelegi că el n-a fost nicicum un geniu - nici bun, nici rău.

Regimul totalitar e un fenomen natural în viața societății. „Natural” exact în aceeași măsură în care e naturală o boală a organismului. Boala nu trebuie tratată prin alungarea duhurilor rele, ci prin cercetarea minuțioasă și prin tratamentul precis și atent al cauzelor ei. Al cauzelor, și nu al simptomelor ei. Boala aceasta nu e ca tuma, de care te molipsești din exterior, ci ca un cancer, ca o dereglare a dezvoltării interne a organismului. Intervenția chirurgicală poate fi binevenită, dar e insuficientă. Nici cel mai genial chirurg nu poate salva societatea de răspunderea sa morală. Și nu o salvează nici de credința sa în capacitatea nelimitată a unor șefi sau a unor intruși de a trage poporul rîndulele lor, credință ce exprimă într-o formă nouă vechile prejudecăți ale cultului puterii.

Un regim totalitar capabil să-și susțină propriul cult prin propagandă și să-și exercite controlul asupra tuturor supusilor, fără excepție, nu e posibil fără un înalt grad de dezvoltare tehnică a mijloacelor de comunicare în masă, a armatei și a mijloacelor de transport. De aceea, deși ideologia și estetica totalitarismului au existat din vremuri imemorabile, realizarea sa consecventă nu a devenit posibilă decât în secolul XX, Stalin a mers și în această privință pe căi încă neexplorate. Predecesorii lui n-au putut crea decât enclave totalitare izolate - curtea imperială, așezările militare, minăstirile catolice - dar nu și-au putut extinde sistemul asupra unei țări întregi.

Cultul puterii s-a dovedit a fi mult mai viabil decât cultul personalității. Am învățat demult să fim critici în ce privește laudale de sine ale puterii, înțelegînd cît de neînsemnate, cît de relative sînt de fapt succesele sale. Dar să considerăm că toate nenorocirile noastre se explică numai prin incompetența, greșelile, vinovăția sau chiar infracțiunile conducerii, înseamnă să rămînem în continuare prizonieri ai cultului puterii. Tocmai acestea au fost iluziile congresului XX: puterea a fost rea, acum va fi

bună, dar va rămîne, ca înainte, omnipotentă. De mitologia totalitaristă ne va salva aliceva: înțelegerea neînsemnătății valorii reale a puterii, față de cea a proceselor de autoorganizare a societății. Prin încrederea în aceste procese spontane, dar raționale și cu adevărat umane, și prin asumarea răspunderii personale pentru aceste procese apare alternativa psihologică a cultului puterii.

Mitologia totalitarismului

Viața într-o societate totalitaristă este, în mod obiectiv, grea și periculoasă. Omului i se însuflă spaima de dusmani externi și interni și e realmente amenințat de foame și arestări înopinate. El nu are casă, posesiunile lui sînt reduse la minimum, legăturile lui cu lumea nu depind de el și nimic din viața lui nu e ferit de imixtiunile statului.

Să conștientizezi lumea sistemului totalitar așa cum este de fapt, înseamnă să-ți pierzi definitiv liniștea și încrederea în ziua de mîine. Desigur, în ciuda minciunilor generale a propagandei, oamenii cei mai inteligenți și cei mai independenți lăuntrici își păstrează propriul lor punct de vedere asupra societății și asupra propriului lor destin în societate. Cum spunea O. Mandelstam: „Nu voi tăcea, nu-mi voi înghiți durerea, ci voi arăta ceea ce e de arătat”. E înfinit mai dificil să uniformizezi conștiința oamenilor decât modul lor de trai. În orice dictatură există opozanți. În fața lor se deschid două căi: cea eroică, de luptă cu sistemul, și cea a unui anume fel de asilism, cînd omul, stînd bine cu cine are de-a face, se străduiește să evite orice contacte cu societatea. Călea lui Soljenitin și cea a croulului său, Ivan Denisovici.

Dar marea majoritate a oamenilor alege o altă cale de apărare, cea psihologică. Ca să scape de frică și suferință, ca să ajungă la un echilibru interior, omul e gata să accepte cele mai profunde și mai radicale deformări ale realității. Împărțind imaginea lumii dictată de putere, omul capătă nu numai o speranță de supraviețuire ci, ceea ce este mult mai important, șansa de a fi ferit. Un asemenea om e în stare să se creadă la fel de absolut și omnipotent ca puterea însăși, a cărei părțică se simte a fi: „Știu că vor fi orășe, știu că vor înflori grădini -

cînd există în țara Sovietelor astfel de oameni”. Se pare că această identificare entuziastă cu puterea e o trăire atât de prețioasă și irepetabilă, încît oamenii care au avut parte de ea le e greu, chiar după decenii, s-o renunțe și s-o privească critic. Din exterior, entuziasmul plin de însuflețire al personalității totalitaristă pare orb și irațional. Din interior însă, e perfect, e plin de sens și nu necesită nici o fundamentare rațională și cu atât mai puțin vreo critică, după cum nici jocurile copiilor nu au nevoie de așa ceva.

Intr-adevăr, conștiința totalitaristă, care-i permite omului să rămîna orb în fața evidenței însăși și să creadă în incredibil, amintește în multe privințe conștiința copilului. Fixarea sentimentelor asupra persoanei părintilor și instabilitatea valorizărilor emoționale în fața restului lumii, dependența necritică a simpatilor și antipatiilor față de oameni, de relația acestora cu părinții - toate acestea sînt perfect normale pentru copil mic. Călele e bun pînă mușca; a mușcat, a devenit rău. Băiețelul e rău pentru că se bate. Nu se mai bate, mi-a dat o bomboană - a devenit bun. Cu adulții nu ar trebui să se întîmple așa ceva. Dar supusii Imperiilor totalitare îi declară cu ușurință și, în mare parte, cu sinceritate dusman de moarte pe cel ce ieri încă era tovarășul și colaboratorul dictatorului. Ei sînt gata să vadă un prieten în cel de care ieri se temeau ca de un invadator, sau un dusman într-un posibil aliat, așa cum s-a întîmplat în U.R.S.S. și Germania în 1939.

Totuși, să reduci conștiința totalitaristă la o stare de inapoiere și infantilism, așa cum se face uneori, ar fi mult prea simplist. Spre deosebire de conștiința infantilă, care descoperă treptat realitatea și devine deci, cu timpul, matură, conștiința totalitaristă e complet ruptă de realitate și, ca urmare, nu poartă în sine nici o posibilitate de schimbare. Copilul pe care-l speriem cu cîinii nu se teme de el pentru că l-ar fi mușcat vreodată, ci pentru că o crede pe cuvînt pe mama. Dar cîmpînd experiență proprie în relațiile cu animalele, își poate forma o judecată proprie, independentă de cea a părinților. Adulții care trăiesc într-un regim totalitar nu au această posibilitate: ei nu intră practic niciodată în contact direct cu obiectul iubirii sau urii lor, cu dictatorii și dusmanii poporului. O excepție serioasă o constituie însă războiul. În timpul războiului conștiința totalitaristă devine, vrînd-nevrînd, mai realistă și de aceea se și distruge parțial. Oare nu înțelegerea de către putere a pericolului pe care-l prezenta acest proces a declanșat valul postbelic al represaliilor staliniste?

Imaginea pe care o are conștiința totalitaristă despre lume implică reprezentări specifice ale causalității, ale naturii lucrurilor, ale timpului, omului... Oferind avantaje psihologice substanțiale, fiind drumul cel mai scurt spre fericire în condițiile de existență date, mitologia totalitaristă e acceptată de bună voie și chiar cu recunoștință. Mai mult chiar: cînd însăși puterea o refuză deja, exponenții mitologiei își păstrează vechile reprezentări despre lume, exact ca drogarii care nu se mai pot lipsi de droguri.

Nici o mitologie nu are un autor anume. Nici imaginea lumii specifice pentru conștiința totalitaristă nu are autor. Tîrziu nu se pot pretinde autori ai ei. Mai degrabă invers, ei lasă, așa cum îi stîm, sînt generați de ea. Fiind cea mai simplă imagine a lumii din toate cîte sînt posibile, mitologia totalitaristă nu cere vreun talent sau vreun efort special pentru a fi creată. Reprezentanții ei și-o produc singuri, fiecare pentru sine. Estă de ideologie mai evaluate - autoritare, liberale, democratice - ideologia aceasta este ca poziția de fotbal pe care o luăm uneori în somn. Iar în fața nede-finitului sau a pericolului, orice societate riscă să greșeze pînă la acest nivel, după cum oricare dintre noi, lovindu-se de dificultățile vieții, e gata să redevină băiețelul de altădată, căruiu taia și mama trebuiau să-i poarte de grijă.

(Va urma)

*) NEVA, 789, revistă a Ununii Scriitorilor din Leningrad

(Traducere de SUZANA HOLAN și OANA VLAD)

UN TEXT INEDIT

(Urmare din pag. 9)

„reducerea consumului casnic cu 50%” pentru cetățeanul român, atât de usor pedepșit (dacă îl compasim cu vecinul său bulgar ori maghiar) pentru unica vină de a-și fi urmat fără să crîncească conducătorii în promisiunile cărora a crezut. Este iarăși probabil că, în deplină necunoaștere, conducerea P.C.R. crede într-adevăr că, realizînd exemplar planul, situația economică se va ameliora - uîlînd că tot realizarea planurilor a fost ceea ce a produs prezentul dezastru și că, deci, așa cum urmînd neabătut și revoluționar linia trasată de P.C.R. în anul 1985 am dus-o cu mult mai greu decît în 1984 și 1983, nu există motive să credem că în 1986 nu ne va fi și mai rău decît în 1985. O umbră de îndoială privind „lipsa de informare” a celor de sus asupra situației de fapt ar putea proveni din marea grijă pe care conducerea o manifestă față de ea însăși, în aceste vremuri grele; într-adevăr, criza

nu pare a fi afectat în nici un fel traiul conducătorilor.

Azi să trec și peste amănuntul, pe care aș vrea să îl cred neînsemnativ, că în timpul acestei perioade de austeritate, în capitala țării se construiesc palate (!), iar presa internațională vorbește (oare chiar fără nici un temel ?) despre destinul tragic al altor monumente istorice - acțiuni grele de împănă cu economiile la devize pe seama medicamentelor și aparatului medical, a cărților de specialitate, reclamele de politica financiară și în actualul cîncinal.

Un al doilea răspuns posibil ar fi acela că, informată fiind asupra situației economice și stării de spirit a populației, conducerea țării în toți măsurile atât de impopulare ca cele din ultimul an, convinsă fiind de oportunitatea lor.

Această oportunitate poate fi estimată pe mai multe planuri. În primul rînd, dată fiind evidentă incompetența profesională a șefnicilor, se poate întîmpla ca sacrifi-

ciile cerute populației să fie considerate necesare din punct de vedere economic. Faptul este iluzoriu, așa cum am arătat înainte. Dar se poate întîmpla ca și aceste măsuri, ca și starea de război pe care o implică, să fie considerate oportune sub unghiul impactului psihologic. Intr-adevăr, o populație subalimentată și înfrigurată, cu venituri și servicii controlate după bunul plac al statului - deci al conducerii sale - pare a fi mai ușor de întîmplat și manipulat decît o populație prosperă, ce își permite să-și reclame drepturile. Măsurile de austeritate cerute de conducere apar deci ca demonstrații de forță, menite a arăta altor celor din interior, cît și celor din exterior, că actuala conducere este deplin stăpînită pe situație, că își poate permite orice - chiar măsurile cele mai incredibile de impopulare - că nu intenționează să schimbe nimic și că deci rămîne singurul interlocutor valabil pentru toată lumea.

Aș adăuga: cu unele corective. Căci nici măsurile de forță, nici mizeria poporului nu pot însănătoși economia românească, angajată de 15 ani pe direcții greșite; și deci nu pot amîna la nesfîrșit ceasul (inevitabil) al adevărului. E drept, poporul și-a urmat orbește conducătorii

vremelnici, ce s-au arătat atât de puțin competenți, și nu a pus încă întrebarea firească: oare se mai poate acorda încredere unei conduceri ce a dus țara în starea în care se află ea acum și care, în plus, refuză să privească adevărul în față și să acționeze în consecință? Oare chiar trebuie să punem în joc prezentul și viitorul (biologic) al poporului român numai spre a nu pune conducerea României de azi în situația (omenească) de a recunoaște că a greșit și de a încerca să schimbe cursul lucrurilor?

Sociologii polonezi elaborează, prin anul '80, un indicator (global) al „nemulțumirii maseilor”; folosind acest indicator, ei nu prezis tulburările din 1970 și 1976, ce au dus, în fond, la actuala situație din Polonia. Desigur, România nu este Polonia, și orice apropiere simpliste sînt riscante.

După opinia mea însă, gradul de nemulțumire a poporului român a atins un nivel critic. Să mergem mai departe așa, îndeplinind revoluționar planuri greșite ce ruinează economia și aducese mizeria populației, nu se mai poate. Și orice pas înainte pe această direcție greșită poate face - o spun cu toată responsabilitatea - să curgă sînge românesc.

„AM SOCOTIT CĂ TREBUIE SĂ PARTICIP CÎT ÎNTRE GÎND ȘI SUFLET EXISTĂ UN ACORD”

Interviu cu KIRÁLY KÁROLY

● „A INTRAT O MAȘINĂ ÎN MINE”

Întrebare: Ironia istoriei — să ne întîlnim aici și nu în țară, la Tirgu Mureș sau București. Vă rugăm să ne spuneți care este scopul venirii dv. aici și ce faceți la Budapesta?

Răspuns: Am venit la Budapesta pentru că eu am suferit de cîteva luni de zile de o boală destul de urîă — o afecțiune a trigemenului, cu localizare în față stînga care mă chinuie de 8 ani, fiind un „dar” al regimului ceaușescu; la Tirgu Mureș a intrat o mașină în mine și după o săptămîină a apărut această maladie. Timp de 8 ani a fost oarecum suportabil; în ultimul timp însă, insuportabil. Și am venit pentru operație și operația a reușit. Deci, mă întorc acasă, zic eu, pe picioare și cu putere de muncă.

De asta v-am întregat, pentru că plecarea dv. din țară a provocat anumite discuții și au circulat diferite zvonuri și e bine să am pus lucrurile la punct. Am dori să ne spuneți care a fost cariera dv. înainte de conflictul cu Ceaușescu. Un scurt istoric al carierei dv. politice.

E o problemă nu chiar așa de complicată; așa după cum se judecă astăzi, cariera mea se împarte în două părți: una pro Ceaușescu și alta contra Ceaușescu. Dar cariera mea n-a început odată cu Ceaușescu; a început odată cu anii regimului democratic, așa cum noi l-am spus, deci din '43. Am luat parte activă la mișcarea de tineret pînă în 1965 în tot ce s-a făcut în țară; pe marile șantiere — bune sau rele — fostul Canal, Bleaz, Salva-Vigou, cum să spun, mai ales în muncă și nu în politică. Din '65 am trecut pe linie de partid. Am fost doi ani prim-secretar de raion de partid la Gheorghieni, apoi instructor al comitetului central după care prim-secretar la județul Covasna, membru supliment în comitetul executiv, membru al consiliului de stat, vicepreședinte al consiliului naționalităților etc., etc. Această carieră a durat pînă în anul 1972 cînd mi-am dat demisia din aceste funcții și...

Domnule Király, am să vă întreb acum, care au fost motivele acestei demisii. Vreau să vă reamintesc că în 1972 Ceaușescu era în plină glorie, avea foarte mult credit pe piața politică internațională și în România era popular. Deci, vă repet, care au fost motivele faptului că ați demisionat?

● „NIȘTE MOMII, NIȘTE FIGURANȚI”

Democrația...
De ce să nu spun: la început, în '68, an în care eu am intrat în conducerea superioară, nu știu cum era înainte, pînă prin '70, în conducerea superioară existau discuții asupra problemelor. E adevărat că punctul pe „l” îl puneam întotdeauna eu; dar în orice caz, existau opinii. Și în Consiliul de Stat, existau mai multe păreri! Dar, cu trecerea timpului, Ceaușescu a început să sară peste opinii. Pentru

Ca în orice proces, pentru că este totuși un proces, și nu este o acțiune, cum să spun, dintr-o dată rupt de... eu am devenit membru al mișcării în Uniunea tineretului comunist forțat de împrejurările istorice. Ei, asta a fost! N-aveam altă șansă, și nimeni n-avea altă șansă. Primii ani ai regimului păreau pozitivi.

Al regimului ceaușist, comunist?

Al regimului comunist, pentru că totul începe de acolo, pentru că de-acolo m-am încadrat eu, nu de la... Deci, plin de speranță. Și oarecum credeam în ceea ce făceam, de ce să nu spun. Încet, încet, pe măsură ce ne informam mai bine de ceea ce se petrece în partid, în măsură în care am intrat în domeniul politic — eram prim-secretar de acum, cînd aveam sub control, prin atribuții, ce se întîmplă cu legalitatea, cu economia (pînă atunci, la tineret nu știam ce se întîmplă), am început să-mi dau seama că nu toate sînt conform convingerilor pe care le-am avut. Eu nu am devenit membru al mișcării pentru carieră și totdeauna am socotit că trebuie să particip, cum să spun, atîta timp cît între gînd și suflet există un acord. Aceasta a fost hotărîrea mea personală. Din momentul cînd eu am constatat că drumurile se despărțeau, am plecat. Am subliniat aceasta, pentru că problema lui '72 nu a fost „un moment”; 1 aprilie, data demisiei. Intrînd în conducerea superioară, deci în sistemul central, mi-am dat seama că, zău, lucrurile nu sînt acelea în care eu credeam. Totuși, au fost ani buni. Anii buni eu îi socotesc pe cei din '62, cu declarațiile de independență ale lui Gheorghiu-Dej, cu plecarea trupelor sovietice, cu o relativă îmbunătățire a nivelului de trai, lucruri pe care le-a continuat și Ceaușescu, pentru că n-avea încotro. Popularitatea lui n-a fost însă așa de mare atunci și mai ales credibilitatea. Multii o puneau la îndoială, pe bună dreptate. A venit '68. '68 a fost momentul cînd Ceaușescu a obținut victoria: în interior, pentru că l-a acceptat poporul, și în exterior, pentru că l-a acceptat lumea pentru poziția lui. Așa-zisa lui poziție, o situație istorică creată pe care el a știut foarte bine s-o exploateze. Dar imediat după aceea, el a început să restrîngă lucrurile încet, încet...

Deci, v-ați dat demisia din funcție, în acel moment?

Demisia de membru supliment al comitetului executiv, de prim-secretar și de președinte al consiliului județean popular, deci din funcțiile active.

Vi s-a acceptat numai prima, iar la următorul congres ați fost scos și din C.C.

A acceptat prima și a doua, deci și din funcția de prim-secretar de județ. Bineînțeles că imediat a început... adică ce a început? „Ei, acum ce-ai să faci Király?” Asta a fost întrebarea. Fîind pregătit, am zis: „Ei, ce-am să fac?” Cred că locuri de muncă pe șantiere de construcții sînt. Eu am muncit, atît! „Și ce vrei să faci?” Atunci l-am spus următorul lucru...

Cine v-a întregat?
Ceaușescu personal. I-am spus următorul lucru: „Tovarășe Ceaușescu — eu nu l-am spus niciodată secretar general, după

De fapt, ambele chestiuni fac parte din același proces-democratic. Cine crede că este democrație separat pentru români și democrație separat pentru unguri, acesta greșeste profund. Și-atunci, acesta a fost momentul. Mie mi-a spus Ceaușescu odată: „Király, tu crezi că mai stai mult la Covasna? Cu altă ocazie, tot în acea perioadă îmi spune Patilinet: „Măi, noi avem probleme mari cu Fazekas și noi vrem să-l punem în discuție și, știi, ar trebui să iei opinie față de el”. Cum să spun, a început cu „dezbînă și stăpînește”. Eu trebuia să merg să mă dau la Fazekas, să ocup locul lui — poftim cariera! Ei, asemenea lucru nu făcusem pînă atunci și nici de-atunci încolo nu aveam de gînd. Urînd să fiu promovată ca vicepreședinte al consiliului de miniștri, am venit cu demisia care a fost o „bombă”. În orice caz, nu le-a venit să creadă, nici lui, nici altora. E adevărat că nu mi s-a acceptat demisia de prim-secretar de comitet executiv, iar membru în comitetul central am fost pînă la congresul următor. Membru al Consiliului de stat (de deputat) — pînă la următoarele alegeri.

Deci, v-ați dat demisia din funcție, în acel moment?

Demisia de membru supliment al comitetului executiv, de prim-secretar și de președinte al consiliului județean popular, deci din funcțiile active.

Vi s-a acceptat numai prima, iar la următorul congres ați fost scos și din C.C.

A acceptat prima și a doua, deci și din funcția de prim-secretar de județ. Bineînțeles că imediat a început... adică ce a început? „Ei, acum ce-ai să faci Király?” Asta a fost întrebarea. Fîind pregătit, am zis: „Ei, ce-am să fac?” Cred că locuri de muncă pe șantiere de construcții sînt. Eu am muncit, atît! „Și ce vrei să faci?” Atunci l-am spus următorul lucru...

Cine v-a întregat?
Ceaușescu personal. I-am spus următorul lucru: „Tovarășe Ceaușescu — eu nu l-am spus niciodată secretar general, după

● CEAUȘESCU: „NU CRED. NU CRED. NU CRED.”

Cu cine v-ați confruntat în această situație?

Începînd cu Ilie Verdet, pentru că era prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, cu Vasile Patilinet, pe care l-am întregat „Bine mă, da asta...” — că era ministrul economiei forestiere, „n-am nici o vină, nu eu am făcut-o”; cu Veres, fostul prim secretar, în orice caz, pînă la urmă l-am trîntit dosarul, l-am părăsit și l-am spus „dragă, nu mă duc”. Și nu m-am dus la Reghin. Am refuzat, am stat vreo lună șomer, după care mi s-a

funcție — eu, mă cunoșteți, nu cer nici un fel de funcție, fac ceea ce-mi dăți, cu o singură excepție: activist, nici într-un caz”. Asta am spus-o categoric. „Im, hm, hm, hm, bine, bine — mi-a zis — uite, noi ne-am gîndit să te duci director la un combinat de exploatare și industrializare a lemnului undeva, în Vrancea, la Bacău, al lucrat și la Bacău, la Buzău, unde vrei”. „Dacă se poate alege, eu m-aș duce totuși acasă, de unde sînt, la Tirgu Mureș”. Și el a zis „Bine, poți să te duci și acasă”. Asta a durat două zile.

Vorbii de 1972?

Da, asta a fost în '72. După două zile, chiar mă pregăteam să plec, mă sună Pană (el era cu încă pe linie de partid) și zice: „Măi, uite ce e, noi ne-am gîndit că acolo, la Mureș, e un om bun, dar avem noi un loc unde sînt probleme...” „Unde?” „La Caransebeș...”. Nu prea știam eu bine unde e asta. „Știu că în Banat, dar zic, stai să mă uit pe hartă, zona n-o știam bine. „Da mă rog frumos, de ce?” „Păi, că acolo...” vechi poveste.

Voiau să vă scoată din interiorul minorității maghiare, unde aveți o bază politică, de asta vroiau să vă scoată...

...da, și dintre oamenii care mă cunoșteau. În Caransebeș nici unii nici alții nu mă cunoșteau.

Încearcă să vă izoleze, deci.

Tocmai. Ei, după multe discuții, am acceptat cu condiția ca totul să fie pentru un timp, nu definitiv. Timpul asta s-a prelungit, apoi m-am întors.

Întregi-mă, cît ați stat la Caransebeș?

Pînă în '73. Un an. Deci m-am dus la Tirgu Mureș, director la o întreprindere de exploatare a lemnului, care avea sediul în Tirgu Mureș. Am acceptat postul, aveam deja și o experiență în domeniu. Dar n-a durat decît o săptămîină pentru că a mutat întreprinderea la Reghin cu scopul vădit de a mă scoate din oraș și să-mi facă, deci, șicane. Bineînțeles că după discuții foarte tari, confruntabile, n-am acceptat.

oferit un post de șef de birou de aprovizionare, la întreprinderea de rețele electrice, cum să spun, un loc „foarte plăcut”, dar am spus că îl accept — spre surprinderea lor — și am muncit aici nu așa de mult, vreo jumătate de an, că tot „dumnealor” au venit și-au zis „domnule, nu-l pentru dumneata, dumneata ești un om capabil care, care...” și mi-au oferit postul de președinte al Uniunii județene a cooperativilor meșteșugărești, pe care totuși l-am acceptat pentru că... Im-

portant e că și locuință mi-au dat la Tîrgu Mureș, în piața Teatrului, dar la ultimul etaj, 11, funcționa un singur lift care se defecta foarte des. Asta era ca apreciere că fusesem membru al C.C.-ului și membru al Consiliului de Stat al R.S.R. În aceste condiții se făceau aceste șicane care nu erau insuportabile, deci nu m-am dat... Erau șicane... pentru că Ceaușescu voia să mă întore, el a ținut foarte mult la mine și el a vrut să mă întore. Dacă eu șicane, dă-i eu alfa, omul se dă bătut, îl luăm înapoi îl dăm... nu știu ce... și așa mai departe. Căci la despărțire m-a mai întrebat: „Și totuși, Király de ce ai făcut tu treaba asta?”. „Păi,

l-am zis, motive personale”. Nu eram copleșit pentru a mă declara categoric, atmosfera nu era încă. Și el a zis: „Nu cred, nu cred nu cred...”. „N-am alte explicații”. „Și totuși...?”. „Ei, probabil e-am fost orgolios”. Și el a zis: „Da, asta-i, trebuia să dau de vreo două ori cu tine de pământ”. Și atunci am replicat: „Am fost orgolios în muncă” și el n-a mai zis nimic. Ce s-a întâmplat mai departe? A urmat tot ce-a urmat, în sensul că s-au cam copleșit condițiile, în așa fel încît să te creadă lumea. Atunci lucrurile stăteau încă bine se găsea de mine, nu era o situație foarte proastă, să spunem. Relativ, o situație încă bună.

● PRIMA SCRISOARE DE PROTEST

Cînd v-ați decis să faceți publică opoziția dv. față de politica lui Ceaușescu?

Încipînd din '77, am scris primul memoriu pe care l-am trimis; n-am primit nici un fel de răspuns, o tăcere totală, parcă n-ar fi existat...

Pe ce probleme era acest memoriu?

Problemele acestea cuprindeau motivatiile democratice în general și, după cîte știu, am fost primul care am criticat în public cultul personalității lui Ceaușescu. Și primul și al doilea memoriu tratau și problema naționalităților conlocuitoare. Multă lume a uitat. Ei, de-aici încolo o altă situație, pentru că nici după a doua scrisoare...

Cînd a fost a doua scrisoare?

A doua scrisoare am trimis-o în septembrie, a fost o continuare...

??? A fost în legătură cu greva minerilor sau cu mișcarea Goma?

A fost expedită înainte de cele două evenimente.

Greva minerilor a fost în primele zile ale lui august, iar mișcarea lui Goma în februarie '77.

Atunci înseamnă că nu m-am gândit la treaba asta, deci n-a cuprins aceste două momente; nici Goma, nici greva minerilor. Eu m-am axat tot pe ce-a fost. A doua am trimis-o mai

ales pentru a-l determina să răspundă.

Lui personal i le-ați adresat?

I-am adresat primul lui Verdet și al doilea...

Ce funcție avea Verdet?

Secretar al C.C.-ului și se ocupa de problemele economice și avea și problemele minorităților. Acuma, sincer, de ce l-am trimis lui și nu lui Ceaușescu? Pentru că știam că Ceaușescu le pune în sertar. I-am scris lui Verdet pentru că mă gîndeam că Verdet trebuie să se ducă la el. Și Verdet s-a dus la Ceaușescu dar tot în sertar au ajuns. Fîind informat de treaba asta, mi-am zis, cobor stăcheța și am trimis al doilea memoriu lui Ion Viște...

Ce funcție avea?

El era vicepreședinte activ al consiliului așa zis al naționalităților la C.C. Deci, un adjunct al secției. Știam că el trebuie să-l ducă mai departe, deci problema cui l-am adresat era o problemă de tactică. Altfel, Nu frica de el, că tot la el trebuia să ajungă. Și ca drept dovadă, după o săptămînă am fost chemat la Comitetul Central și am avut în acea toamnă trei discuții de multe ore. La discuțiile acestea au participat, din însărcinarea declarată a tovarășului, Ilie Verdet (care conducea discuțiile), Petre Lupu, Teodor Coman — nu la toate, el a lipsit la unele — și Ion Viște. Acesta a fost colectivul.

● AMENINȚĂRI, INTEROGATORII, URMĂRIRI

Ce-ați discutat?

La început nu încercat să mă determine să retrătez declarațiile și atunci su luat punct cu punct, încercînd să-mi demonstreze că nu stau lucrurile așa. Bineînțeles că am rezistat la toate aceste discuții, punctul care a fost cel mai penibil — nu pentru mine, ci pentru Verdet — a fost punctul „cultului personalității”. Acolo n-a îndrăznit el să-l zică pe nume. A zis numai: „Király, și la punctul asta...?”. Eu m-am făcut că nu știu. „Ce fel de punct?” „Păi asta aiea, la uită-te...”. „Aaa, zic, e vorba de cultul personalității. E nevoie să demonstrez că există cultul personalității?” „Nu, nu, nu — zice el — dacă părerea dumitale e așa, să rămînă așa”. Deci era o situație că fiind cu o muncă de răspundere nu îndrăzneam nici să scoscă pe gură asemenea vorbe. Deci astoa au fost cele trei discuții, cam opt ore fiecare, de la convingeri, cuvinte frumoase și oferte de Mercedes, deci funetii, că „nu-i rostul meu, că sînt om capabil” pînă la amenințări.

Cu ce v-au amenințat?

Păi amenințările directe au

fost în început voalate, că omului i se poate întîmpla orice! După ce-a apărut în presa mondială.

În '77?

În '78 și era chiar ziua de 26 ianuarie; a fost un „dar” pentru ziua de naștere a lui Ceaușescu.

Vă pun e întrebare indiscretă. Știți cum au ajuns în occident?

Da, sigur că știu, cum să nu știu. Le-am trimis eu și le-am trimis cu concursul oamenilor pentru a fi publicate. Le-am trimis aiei, lui Illyés Gyula care avea influență în presă și el a vorbit cu redactorii de la „New York Times”, nu, cu cel de la „London Times”. Acolo a apărut. Nu aveam cum să caut corespondenți în București...

Erati urmărit...

Sigur că da, demult eram deja urmărit.

Trebuie să recunoște că a-veați foarte mult curaj cînd nu avea aproape nimeni...

Socotește că e și curaj, dar nu înseamnă că nu mi-a fost și frică.

● MÎINI MURDARE DE SINGE

Aveați idee pe vremea aceea că e în stare de crimă și e în stare să facă să dispară oameni?

Absolut. Absolut. Poate în altă discuție am să demonstrez că am și luat poziție deschisă împotriva, o dată chiar în prezența lui Iliescu.

În ce an?

Asta a fost în '78.

Și Iliescu ce funcție avea atunci?

Era prim-secretar la Iasi. Toți au rămas foarte mirați. Nu că n-ar fi fost de acord, dar erau surprinși de curaj. Eram la hotelul partidului fiind chemat la C.C., tot la vorbire, Teodor Coman a venit după mine, la hotel și l-am zis, asteaptă-mă jos, că am vrut să mîncine ceva că am sosit noaptea. Era și Iliescu cu soția, întimplător. Filmul, mai precis, așa a fost: deci, m-am dus acolo și Coman a început: „tovarășu” Iliescu, îl cunoașteți pe Király, cit am muncit noi cu el la tineret, și el s-a dat acum de partea naționalistilor”. Toată chestiunea s-a pus pe problema naționalismului. Și atunci l-am repetat și i-am zis: „tu să tac

din gură, pentru că miștile tale sînt miștile de singe”, și-atunci el a apelat — după ce a sărit de pe scaun — „miștile mele, miștile mele...”, „ale tale, mă, tu să tac din gură...”. Atunci el: „vedeți, vedeți tovarășu” Iliescu, vedeți ce zice el?”. Iliescu m-a întrebato atunci: „Király, chiar, cum stau lucrurile astea?”. În primul rînd aș vrea eu să te întreb pe tine „tu cunoști propriu-zis — că ești în Comitetul Central — da' zic cunoști conținutul acestei scrisori?”

Scrisoarea dv...

Da, și-i zic: „Ei vezi, că n-au avut încredere să îi-o dea — că începuseră să o dea unora pentru a fi discutată. Ei vezi, e greu de discutat dacă n-o cunoști, ar trebui discutat la obiect”. Iliescu nu a sărit în sprijinul lui Coman să la atitudine, dar era o situație penibilă. E adevărat că nici nu m-a susținut deschis, dar cunoscîndu-l pe Iliescu am fost convins că în sinea lui — el și soția — mi-au dat dreptate, și au fost lângă mine. Discuțiile mai târziu au început.

● NU-ȚI PUTEM GARANTA INTEGRITATEA PERSONALĂ

„după publicarea memoriului și după o săptămînă mai precis. Atunci deja m-au luat mai tare și mi-au propus — mi-au propus în început, n-am acceptat — domiciliu forțat la Caransebeș și n-am acceptat și mi s-a spus clar „să știi că nu-ți putem garanta la Tîrgu Mureș integritatea personală” acestea au fost cuvintele.

Alte cui, cine v-a spus asta?

Asta mi-a spus-o Verdet și atunci eu l-am spus: „deci cu alte cuvinte, mă lichidați?”. „Nu, nu, n-am spus așa”. „Eu inteleg clar, eu nu mă mir, că n-o să fiu singurul care o să fie lichidat. Au fost destui”. Și-atunci l-am dat exemplul pe Szikszai Jenő, la Brașov, profesor, care...

Care ce-a pățit?

...care a fost președinte al maghiarilor din Brașov și care și-a spus opiniile fără să dea în scris și-atunci l-au chemat și l-au hărțuit la securitate încît nu se știe dacă el l-au spînzurat sau că omul s-a spînzurat ca urmare a șicanelor și a bătăilor. Deci l-au găsit mort în pod.

În ce an?

Asta a fost tot în '77. Am ridicat problema minerilor și-am zis: „totuși nu avem noi toamnă de ce s-a întîmplat în Valea Jiului?”. „Și ce s-a întîmplat?”

Cine v-a întrebat ce s-a întîmplat?

● „MI S-A ȚĂIAT COTA”

La Caransebeș sînt cîteva momente. În primul rînd că ei, nu la Caransebeș mi-au propus în primul rînd, tot în altă parte, dar eu la urmă am spus „da” dar numai la Caransebeș unde mai fusesem și, de unde era și soția mea, a doua soție, pe care o am și astăzi, și deci aveam oarecum o oarecare bază. La Caransebeș, oamenii m-au primit excepțional.

Știau despre activitatea dv.?

Mă cunoșteau. Am avut o relație umană cu muncitorii...

Ce funcție ați avut aici?

La început director general al combinatului, în '72, pe urmă, director de industrializare al C.P.L.-ului. Deci fabrica de pal, de mobilă, cu peste 6000 de muncitori. Nesperat de frumos m-au primit muncitorii, m-au primit ca pe o veche cunoștință. Cînd mergeam prin secții, lesoau femeii și ziceau „domnu” director ce bine îmi pare că vă văd. Eu sînt aceea care mi-ați dat aragaz”. Vine alta — „eu sînt aceea care mi-ați dat locuință”, deci relații umane. Într-adevăr,

Cărui fapt credeți că se datora această popularitate?

Crede eu că modulul corect — ca să nu spun lucruri mari — cu care m-am purtat în prima perioadă cu oamenii, omenește. Nu distant, nu orgolios. Ce-am putut am ascultat, am rezolvat: la un moment dat, am ajutat și un fiu de coferist să intre și la facultate la Craiova, adică să reintre, că a fost exmatriculat. El, tot ceea ce omenește era posibil, eu zic corect, foarte corect...

Aici ce relații ați avut cu securitatea și cu organele de partid?

● AR FI UN MARE PĂCAT

Cu plăcere, vă mulțumesc și eu că m-ați ascultat.

Dacă vreți să spuneți câteva cuvinte pentru cititorii revistei noastre.

În primul rînd eu pentru toate revistele și pentru a dv, deci, aș dori să facem noi tot ce depinde de noi fiecare ca această victorie, într-adevăr revoluție populară, și eventualmente revoluționare de transformare radicală a societății românești, s-o înfăptuim, pentru că ar fi un mare păcat pentru vărsarea de sînge, pentru tot ce s-a făcut — eu a-cuma să fim oameni irresponsabili și să lăsăm țara pe mîna aventurierilor, a aventurierilor de profesie sau de moment; eu aș ruga toată presa românească și toți oamenii de bună credință — și asta este zdrobitoarea majoritate a tuturor cetățenilor din România — ca să nu folosesc de una și de alta — deci a poporului român. Am încrederea aceasta și, în ce mă privește voi face totul ca în Front să fim mai fermi și să acționăm mai mult după voința poporului, nesperat. Și atunci vom avea încredere și să putem, noi Frontul, să ducem țara în perioada asta de trecere de la dictatură la un pas al democrației, pentru că, gîndesc, ca democrația să fie adevărată pos-

Verdet... era și Lupu. Au spus: „Ei, nemulțumiri, nemulțumiri au fost, le-am rezolvat și vor fi, le vom rezolva”.

Inconștiență politică, am impresia. Sau orbire politică sau de rea intenție.

Orbire politică. Mi-am spus că n-aveau de gînd să se țină de promisiunile făcute. Ei, asta a avut loc în vreo trei discuții. La un moment dat, după a doua discuție, cînd am fost amenințat, am spus, „eu nu mai am ce căuta aici ca să purtăm discuții, știu ce sînteți capabili și în ce măsură. De ce să mă duc la Caransebeș?”. Și am menționat chiar, „mai costă și transportul coșciugului pînă la Tîrgu Mureș, pentru că cei care nu-mi garantează integritatea la Tg. Mureș... nici la Caransebeș”. Totuși am acceptat după o altă discuție — am acceptat din alte motive — atunci s-au mobilizat la Tg. Mureș forțe speciale, multe, s-au organizat niște așa-zise echipe de șoc, care urmau — am aflat — să provoace scandaluri, provocări, între români și maghiari, deci acțiuni din care leseau suferințe, probleme. Și atuncia am zis că accept să merg la Caransebeș, nu definitiv, ci pe o perioadă delimitată de timp. Și mi-am luat fetița de 6 luni, era în februarie, m-am dus și a urmat după aceea ce a urmat.

Acum aș continua un pic povestea pentru că imediat după ce am sosit la Caransebeș mi s-a tăiat cota de energie electrică de la 53 MW cît era nevoie în 24 de ore, mi-au lăsat pentru tot combinatul 3 MW! Deci, pentru iluminat și pentru lucruri mărunte, după care mi s-a tăiat cota de motorină care era 80 tone în 24 ore; prin aceasta se căuta nemulțumirea maselor ca să poată spune: „ați văzut cine-i asta?”. Au obținut efectul invers. Nu că n-au fost nemulțumiri, dar au fost împotriva lor, a celor care au micșorat cotele. Ei, după cîteva săptămîni lucrurile s-au reglementat tocmai datorită atitudinii mature a oamenilor, nesperat de mature.

Și ce-au făcut oamenii, cum au reacționat?

Au reacționat bine. În primul rînd că nu au venit să-mi ceară salarii mari; am putut să-i plătesc numai 70 la sută, fără să pretindă că „ce faci d-ta aiea, și de ce nu ne asiguri...” pentru că știau. Deci, oamenii au înțeles, 70 la sută le-am asigurat — deși nu s-a lucrat — dar asta mi-am asumat eu și am spus, îi plătesc și, oamenii nu mi-au reproșat nici unul că „ce faci d-ta, de ce nu ne asigurai salariul, că dacă nu veneai d-ta aiea, atunci etc., etc.” Deci niciodată, dar nici unul măcar nu mi-au făcut vreun reproș sau să aibă vreo atitudine care să mă insulte. Deci asta a fost în esență, restul să continuăm altădată.

Domnule Király Király, sper să ne revădem la București și acolo să continuăm discuția noastră pentru un viitor număr al revistei „22”.

te vor trebui cîteva alegeri și nu după prima. Aceasta am de spus. Vă mulțumim, pe curînd la București.

Convorbire realizată de STELIAN TANASE

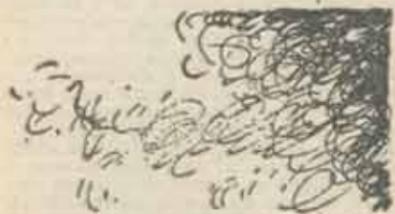

Petre Roman: Cine să... Eu să vorbesc despre... dar cine să vorbească pentru Consiliul Frontului? Aiți o fac?
O voce: O dădeam la televizor.
O voce: Dvs. ar...
O voce: Dvs. nu trebuie să rupeți cordoanel și să intrați înfundat.
O voce: Dvs. ați provocat haosul care este afară acum.

Nu puteți televizor dacă incendiul nu a fost anunțat cu 48 de ore înainte.

O voce: Partidul Național Liberal are oamenii de ordine de jur împrejur și nu participă la toată bătaia asta!

Petre Roman: Foarte bine faceți! P.N.L. Dar ce să faceți dvs. acum nu este în regulă.

C. Coposu: Dragă, nu se poate...
Petre Roman: Vă rog...
C. Coposu: N-are nevoie de sprijin, vă asigur eu, n-are...

Petre Roman: N-am nevoie dom'ne, am nevoie numai de...
O voce: Domnilor, dvs. veți răspunde acum în fața muncitorilor pentru haosul care ați provocat aici în fața la... Dacă nu rupeți cordoanel și nu plecați din grupa dvs., nu se întâmplă nimic.

C. Coposu: Cine putea...?
Petre Roman: (către P.N.L.): Dvs. imi faceți mie text?
O voce: Nu, Nu, dar ați făcut dvs. un text, discutăm cu fiecare...
O voce: A fost o tentativă de lovitură de stat.

Petre Roman: Nu, dar cioc v-am făcut un text.
O voce: Nu dom'ne.
O voce: Ați făcut un text împreună.
Petre Roman: Nu, acum. Noi acum trebuie să liniștim oamenii, lăsați textul...
O voce: Păi, nu...
O voce: Nu mai avem acum timp, să știți, de textul dvs.

C. Coposu: Aveți prea mulți avocați și n-aveți nevoie.
Petre Roman: N-am nevoie.
O voce: Dar dvs.? Ii mai liniștiți dvs. acum? De ce au forțat clădirea?
Ion Iliescu: Lăsați puțin să spună omul ce are de spus.
O voce: ...să iasă în balcon.
Petre Roman: Ieșiți dvs., vă rog frumos.

C. Coposu: A fost o manifestație, o manifestație care nu putea abruțita instantaneu. Până când?
Petre Roman: Ba da, dom'ne. Ba da...
C. Coposu: Nu.
Petre Roman: Domnule Coposu, Noi cînd am...
O voce: Nu, dom'ne, să fie clar, partidele sînt invitate să facă parte...
C. Coposu: Atunci nu se mai putea... că nu m-au ascultat, am încercat...
Petre Roman: Cînd ați ieșit dvs., ați spus: nu părăsiți piața! Păi!

Ion Iliescu: ...mijloace violente și am impresia că oamenii sînt disciplinați, cei care sînt acum în piață...
Petre Roman: Nu se întâmplă nimic.
Ion Iliescu: Deci toți cei care sînt aici, care duc să părăsească clădirea, se va putea face... Să organizăm...
Petre Roman: Cu ajutorul armatei.
Ion Iliescu: ...cu ajutorul armatei, prin dreptul propus eu, pe la ministerul de externe.
O voce: Acolo nu e multă lume...
Petre Roman: Pe Paris se poate leși bine mersi.
Ion Iliescu: În ceea ce privește unele concluzii văd că dl. Coposu s-a gândit la unele lucruri. Nu mi se pare că ar fi un lucru util, de dl. Coposu, fie reprezentanții altor partide...
Petre Roman: Să și spună punctul de vedere...
Ion Iliescu: Să și spună părerea la televiziune și să apeloze... Noi, vă spun, că am făcut și astăzi după-amiază acest lucru... și am spus că în ciuda momentului acesta încercăm noi nu părăsim calculul dialogului. Și tot ce-am convenit aseară, și-am comunicat la televiziune, pentru noi rămîne valabil, toate angajamentele asumate ni le păstrăm. Și vom acționa în continuare pentru dialog. Am spus asta și pietii. Mulțumindu-le oamenilor, le-am spus: Noi păstrăm deschise porțile dialogului, eu toate partidele, iar pe data de joi sau vineri să facem o primă întâlnire,

cred că e utilă o primă întâlnire, chiar și pentru recunoașterea reciprocă, sînt acum circa 20 de partide. Nici noi nu ne-am văzut cu toții. Și cred că e bine pentru cunoașterea reciprocă, să ne cunoaștem în primul rînd cu toții. Cine sînt partidele care sînt astăzi? Deja astăzi s-au lansat cîteva idei, toți pot plînge pe joi să reflecteze asupra lor și să vină deja cu unele propuneri încheiate și să putem la această primă întâlnire, eventual să și colectăm diverse propuneri, ca apoi să reflectăm împreună și să începem să concretizăm o soluție adecvată, convenabilă tuturor părților. Eu cred că procedind așa nu se poate, în ciuda diversităților, să nu găsim o platformă de înțelegere. Din partea noastră vom păstra cea mai mare receptivitate la toate propunerile care se vor face. Deci vă rugăm să acceptați această idee. Noi dacă nu avem adresele dvs. vă rugăm să le comunicați, unde vă putem găsi ca să putem...
Petre Roman: Să vă putem comunica. Să convenim definitiv asupra zilei și locului întâlnirii. Dacă vă convine joi sau vineri, noi ne-am orientat cam spre aceste zile.
O voce: E prea departe ziua de vineri.
Ion Iliescu: Cum? Joi.
Petre Roman: Joi. Nu joi e bine.
O voce: Trei zile.
Petre Roman: Nu, nu...
Ion Iliescu: Ar trebui să elaborăm... Ar trebui și noi să ne consultăm cu al noștri...
O voce: Domnule Iliescu, propunem joi la ora zece.
Iliescu: Sînteti de acord? Da. Noi vă mulțumim pentru prezență. Dacă toată lumea e de acord, rămîne joi la ora zece.
O voce: De acord.
O voce: Dar credeți că puteți să anunțați toate partidele pînă joi?
O voce: Sînt aici, sînt aici!
O voce: V-am rugat ca să nu fie un miting prea mare, cîte 2-3 reprezentanți...
O voce: 1, 3.
O voce: 2.
O voce: Păi 3 sau 3? Hai să hotărîm acum.
O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

Petre Roman: Să vă putem comunica. Să convenim definitiv asupra zilei și locului întâlnirii. Dacă vă convine joi sau vineri, noi ne-am orientat cam spre aceste zile.

O voce: E prea departe ziua de vineri.
Ion Iliescu: Cum? Joi.
Petre Roman: Joi. Nu joi e bine.
O voce: Trei zile.
Petre Roman: Nu, nu...
Ion Iliescu: Ar trebui să elaborăm... Ar trebui și noi să ne consultăm cu al noștri...
O voce: Domnule Iliescu, propunem joi la ora zece.

Iliescu: Sînteti de acord? Da. Noi vă mulțumim pentru prezență. Dacă toată lumea e de acord, rămîne joi la ora zece.
O voce: De acord.
O voce: Dar credeți că puteți să anunțați toate partidele pînă joi?
O voce: Sînt aici, sînt aici!
O voce: V-am rugat ca să nu fie un miting prea mare, cîte 2-3 reprezentanți...
O voce: 1, 3.
O voce: 2.
O voce: Păi 3 sau 3? Hai să hotărîm acum.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.
O voce: E jenant.
Cazimir Ionescu: Dumnealui are nevoie de toată țara, aici nu sîntem pe superinteligente!
O voce: Și muncitorii au venit din proprie inițiativă.

O voce: Să fie 3.
O voce: 2. (Hai mă, lasă 3, și gata...)
 (Trei în trio)
O voce: 3, așa e normal.
Ion Iliescu: Și vă rugăm, fără alte mișinguri în piață. Ne ajunge. Fără alte mișinguri în piață. Dvs. numai astăzi ați stat așa, în așa tensiune. Noi de cîteva zile lucrăm în asemenea condiții, cu zgomot pe capul nostru. Vă închinăm...
O voce: Acesta nu-i mitingul nostru...
O voce: Ne ajunge, ne ajunge.
Iliescu: Nu, au fost și de ai, seară de seară...
O voce: Nu au fost, categoric n-au fost.
O voce: Preludiu, preludiu...
Ion Iliescu: N-are importanță, dar eu cred că dacă există bună înțelegere, partidele au o mare influență ca să evite asemenea lucruri. Haideti să lucrăm în liniște și cu capetele limpezi.
O voce: Dacă-mi permiteți, vreau să vă anunț că în continuare din partea FSN se scurge spre București din Dimbovită, Ploiești, Giurgiu, zece de autobuze-vin încoace să-si arate adevăratele...
Ion Iliescu: Să începem să degajăm piața...
O voce: Ia spuneți numărul de telefon?
O voce: Dar nu știu numărul...
C. Coposu: V-am văzut la televiziune. Știu exact și ce urmăriți și cu Frontul. Nu mai e nevoie să afirmați.
O voce: Așa! Ce urmărîm, domnule Coposu?
Coposu: Mă rog, dumnealui este destul de inteligent, n-are nevoie de avocați.
P.S.D.: Noi nu facem propagandă.

CÎTE CEVA DESPRE SITUAȚIA ACTUALĂ

Copleșit de o anume silă, mă apuc să scriu; n-ăs fi vrut, dar nu se poate altfel. Mi-a fost dat să văd, în seara de 28 ianuarie, în postul național de televiziune (cel ce poartă, aluziv, un dublu atribut), incalificabilul comportament al unor crainici, îndeosebi al celui pre numele său George Marinescu, căruiu nu i s-au uscat încă bine, în colțurile gurii sale strimbe, urmele rahatului ceușist pe care l-a molăit atîta amar de vreme. Măcar dacă erau dibaci, măcar dacă erau destepți, măcar dacă erau veritabili profesioniști într-ale manipulării opiniei publice! Dar nu, lor nu le-a păsat, de parcă l-ar mai fi avut în spate pe Ceaușescu. Cit despre Aurel Dragoș Munteanu, ce să mai spunem — hirtia rabdă orice, ecranul televizorului suportă și el de toate; sint conșvins că acest individ nu s-ar dizolva nici dacă ar fi scuipat de zece milioane de oameni. Cînd nenumărați jurnaliști și totii reporterii marilor televiziuni ale lumii se aflau în Piața Victoriei, dumnealui n-a catadicsit să trimită acolo un car de reportaj (deci la lăsară întinericul și a celui, cărora pare să le fie preanlecăta slugă). Dacă A.D.M. ar fi avut măcar un dram de rușine, l-ar fi dat afară pe acei crainici, apoi și-ar fi dat demisia și s-ar fi sinucis. Ceea ce s-a întâmplat la televiziune pe data de 28 ianuarie nu-i o simplă eroare, imputabilă lipsei de iscusință

peramentului, bată-l focul!), dar posedă marca calitate că spre deosebire de ceilalți membri din „politbüro”, are întotdeauna timp. Despre Mazilu nu socotesc cuvințios că este nevoie să spun ceva.

Intențiile inițiale ale Frontului (mai precis, ale hotărîtorului tandem Brucan-Ilieșcu) trebuie să fi fost următoarele: nu se poate realiza o trecere bruscă de la dictatura ceușistă la o democrație de tip occidental, din mai multe motive:

(a) În România nu există partide politice în înțelesul deplin al cuvîntului, ci un fel de comitete de inițiativă, care abia de acum înainte urmează să congeleze în jurul lor feluritele tendințe ale politicului public românesc.

(b) Grava stare de inapoiere — teoretică și practică, împreună — a majorității românilor într-ale politicii, și mai ales într-ale democrației; de fapt, cu excepția unei elite de tot restrînse, la noi lumea s-ar afla într-o asemenea situație, încît ar fi nevoie de o adevărată campanie de „alfabetizare” politică.

(c) Starea catastrofală a economiei care, din această perspectivă, n-ar permite în mod direct (și, eventual, brutal) piața liberă, ci întâi decentralizare, apoi autonomizare și rentabilizare etc.; acest punct implică însă, aparent contradictoriu, un centru politic în măsură să conducă întregul proces.

publicistică (ar mai fi și aceasta, dar ea se adaugă măgăriei, fără s-o scuze).

Revoluția română care a dus la căderea lui Ceaușescu trebuie să fi venit sau prea repede, sau prea târziu pentru mentalitatea persoanelor cu răspunderi decizionale din Consiliul Național al Frontului Salvării Naționale, și cînd spun aceasta mă gândesc la Silviu Brucan, Ion Iliescu, Petre Roman, Cuzimîr Ionescu, Gelu Voican și alți cîțiva. Mi se pare limpede că — excepțindu-l pe Ion Iliescu — nici unul dintre ei nu este un adevărat om politic, un „profesionist” al puterii, inteligent și vicelan ca o vulpe. Silviu Brucan este un ideolog (la nivelul anului 1970), iar nu un om politic, și nici măcar un politician. Petre Roman este bine ales (adică e despt și frumos — a și mizat pe aceasta cînd s-a dus, cam la sigur, la Apaca; sint conșvins că, la Tricodava, Corneliu Coposu n-are nici o șansă...) și am auzit despre activitatea lui didactică la Politehnică numai lucruri onorabile; din păcate, din cite s-a văzut în citeva rînduri, Roman se poate comporta în activitatea sa politică după cum îi mină temperamentul. Este cu totul inacceptabil ca, în calitate de prim-ministru al României, la o întîlnire cu studenții (evident, chiar cei de la Politehnică sint incomparabil mai incomozi decît femelele de la I.C.T.B.), să-și permită a-l intrerupe pe un student care-și expunea opinia (anti-Front sau, mai degrabă, pro-democrație) și să-l repeadă ca pe un student prins cu ocaua mică, iar nu ca pe un tînăr cetățean cu care se poate dialoga (las, înrîși, la o parte modalitatea în care televiziunea a prezentat părerile studenților...). Același nărav s-a vădit și la întîlnirea cu liderii P.N.T., P.N.L. și P.S.D. din 28 ianuarie: ar putea fi vorba însă doar de o tactică simplistă de a-și reduce adversarii la tăcere, sau cel puțin de a le rupe firul expunerii.

Ion Iliescu — singurul om pe de-a-ntregul politic din „politbüro”-ul F.S.N.-ului — s-a să suridă cînd trebuia să suridă și își controlează bine vocea; din păcate, cînd, uzorii, e pus în fața culvii care expune o idee contrară celor ale sale, își pierde cîmpătul, ceea ce nu-i foarte de mirare în-a prea avut timp cînd să învețe să-i asculte pe alții, nici cît timp a avut ocazia să fie activist de partid, nici ca director al unei edituri; faptul că dă din mîini cînd se ambalează nu mi se pare a fi decisiv în defavoarea sa.

Cuzimîr Ionescu e cam nervos (tot tem-

(d) Noi n-am avut nici măcar norocul bulgarilor (ca după Jivkov să vină un Mladenov, care să salveze pe moment partidul așa-zis comunist, precum și să conducă transformarea întregii structuri economice și a sistemului politic), astfel încît, după căderea Ceaușesților ar fi apărut un așa-numit vid de putere, umplut tocmai de C.N.F.S.N.; dar Ceaușesții creaseră, din punct de vedere politic, și un gol la nivelul potențialilor lideri alternativi: oponentii reali și/sau imaginari ai dictaturii erau sau departe și bătrîni, sau în interior și bătrîni (I. Gh. Maurer, C. Mănescu, Gh. Apostol etc.), sau evident incapabili de sarcini propriu-zis politice (Doina Cornea, Mircea Dinescu, Dan Petrescu etc.). Așa se face că Frontul s-a alcătuit, într-adevăr, abia în ziua de 22 decembrie, la prînz, și a avut de la bun început o compoziție foarte eterogenă (care a dat multora, și aproape o lună de zile, impresia de reprezentare a tuturor forțelor naționale) și, la bază, de-a dreptul întimplătoare; la virf însă, a existat o socolă, respectiv o structurare în jurul cuplului Brucan-Ilieșcu, iar aici au intrat în joc calcule ce par să fi ținut seama de o sumedenie de factori, inclusiv de cei privind convenabilitatea externă (cîci, orice s-ar întimpla pe la vecinii noștri, România stă așezată tot acolo unde preabine știm pe harta lumii).

Ceea ce nu cred că a fost luat în calcul a fost rapida afirmare a cîtorva partide politice, care s-au născut mai repede decît era de așteptat inițial, inclusiv datorită unui complex aport extern; de asemenea, deoarece doborîrea lui Ceaușescu s-a realizat prin violență revoluționară, masele nu par dispuse să tolereze unele slîngăcii și chiar gafe ale unei conduceri pe care — judecînd-o sumar — sint dispuse s-o execute, făcînd astfel, fără să vrea (fostă fiind, totuși, starea de imaturitate politică și politologică în care au fost ținute), jocul celor cîtorva partide (afiate încă în durerile facerii) mai puternice.

Frontul a dus, pentru cine a știut să vadă, o politică foarte „transparentă”, a-dică foarte previzibilă, mai cu seamă pentru cine a cîit cum trebuie cele 53 de volume de opere complete ale lui Vladimir Ilieșcu: aflat la conducere, singur, fără concurenți reali în alegeri, el ar fi putut câștiga voturile, căpătînd astfel o majoritate foarte confortabilă în primul Parlament (în plus, Iliescu se prezenta ca un perfect candidat la funcția de președinte...), ceea ce i-ar fi permis să conducă fără cel pu-

țin în viitorii patru-cinci ani, deci tocmai pe parcursul perioadei de tranziție de la dictatură la democrație și de la o economie excesiv-centralizată la una mai laxă; mi se pare limpede că Frontul a căutat să obțină o „primăvară de la București”, care — în absența unei amenințări cu o intervenție străină — avea toate șansele să fie încununată de succes. Din păcate, Frontul a fost (și pare încă a fi) prizonierul ideologiei sale, care ideologic este tributară dezghețului înregistrat de marxismul european la sfîrșitul anilor '60 (Lukács și „școala de la Budapesta”, Althusser și grupul revistei iugoslave „Praxis” etc.); această „retardare” ideologică, datorată înapoierii generale înregistrate de teoria noastră socială, s-a combinat însă cu o serie de greșeli politice (Mazilu, mîtingul de pe 13 ianuarie, decretul cu privire la manifestațiile publice, cel referitor la criticarea autorităților etc.), care împreună n-au făcut decît să dovedească amatorismul politic al actualii sale conduceri. De sigur, la toate acestea se adaugă, agravant, faptul că structura Securității, dincolo de aspectul ei i-mediat, armat, n-a putut fi depistată și neutralizată în mod efectiv (a se vedea, în acest sens, circumstanțele care se află la originea celor mai multe tulburări din Banat, Ardeal și București). Faptul că virful conducerii Frontului n-a putut aprecia corect situația reală din țară poate fi explicat, nu însă și scuza.

Cel mai mult au profitat de pe urma acestei situații P.N.T. și P.N.L., care au forțat Frontul să intre într-un dialog politic; dar P.N.T. și P.N.L. nu vor intra în tirgiala propriu-zisă cu Frontul pînă ce nu-și vor fi asigurat o poziție de forță, iar aceasta se poate obține (i) prin întîrzieră alegerilor (pentru a se putea organiza mai bine, a avea mai mulți aderenți, a fagocita unele formațiuni secundare — care altminteri n-ar avea nici o șansă reală în alegeri —, dar și pentru a-i putea imputa Frontului că nu-și respectă promisiunile inițiale, că se cramponează de putere etc.; în plus, se mizează și pe următoarele greșeli pe care conducerea reală a Frontului este aproape sigur că

te va face, cu alte cuvinte se mizează pe uzura pe care exercitarea conducerii o implică) și (2) prin manifestații de masă, care nu pot decît să ducă la scăderea popularității Frontului, îndeosebi dacă televiziunea și o parte a presei scrise își continuă linia oportunistă deja prefigurată.

Frontul e astfel silit să intre într-un joc în care nu poate decît pierde (simpatii, putere, eficiență, voturi); el e nevoit (de propria-i ideologie mascată, ca și de lipsa de experiență a celor care-l compun conducerea efectivă) să facă greșeli care să-i agraveze poziția. În actuala situație, aceasta n-ar însemna decît destabilizarea generală a țării, iar Frontul știe acest lucru și îl folosește, cum poate, pentru a-și crea un cit mai semnificativ sprijin popular.

Desigur, ar fi o mare naivitate ca virful conducerii Frontului să creadă că s-ar fi putut menține pe termen nedefinit la conducere, în baza prelungirii stării acțional-afective care a determinat căderea lui Ceaușescu; această stare nu s-ar fi putut prelungi decît în condițiile în care elementele așa-zis teroriste s-ar fi manifestat deschis, armat și cu putere o perioadă mai îndelungată; din fericire, nu este cazul să se discute un asemenea scenariu, ceea ce nu înseamnă cîtuși de puțin că situația ar fi prea grozavă.

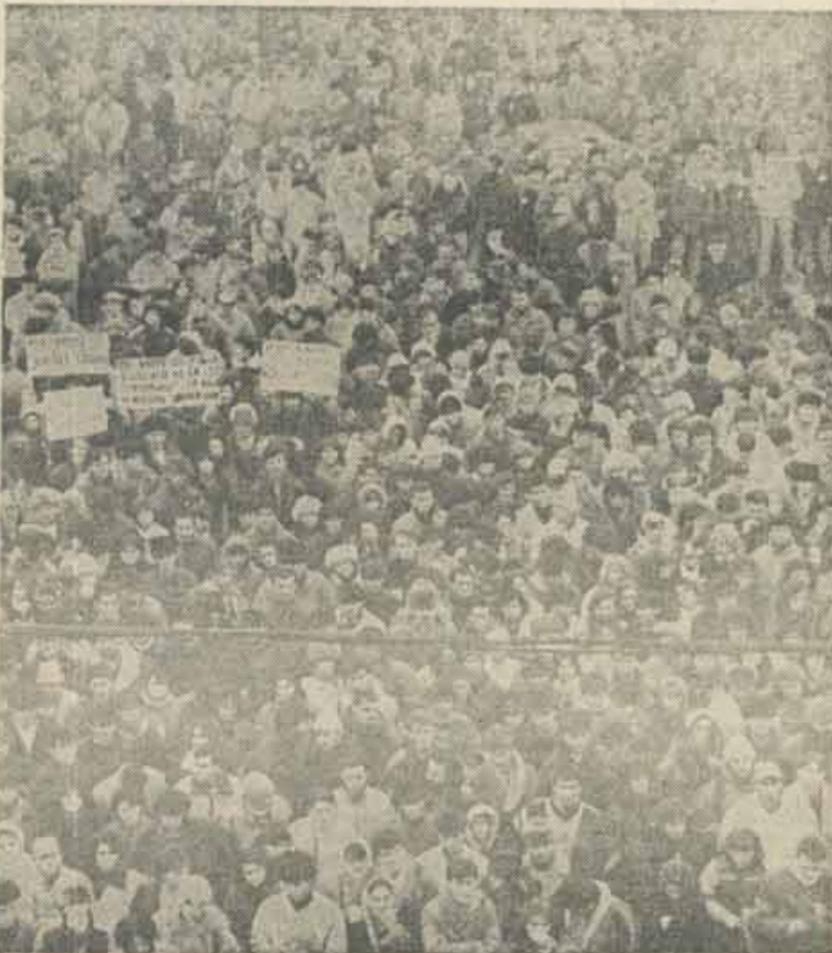
Pentru Front, lucrul cel mai prost constă, în primul rînd, în faptul că P.N.T. și P.N.L. s-au conșvins că virful conducerii Frontului nu ia măsuri convenabile celor două partide ce se anunță mai serioase decît sub presiunea străzii; din proprie inițiativă, Frontul a dovedit că — pe linia multor lucruri bune în normalitatea lor — e capabil să dea decrete-legi pe care nu le poate respecta, sau pe care trebuie chiar să le anuleze, ceea ce nu poate decît să-i diminueze credibilitatea politică.

Strada reacționează simplu (nu însă și simplist), iar coziile, actuale lipsuri din aprovizionarea populației etc. mi se par numai fundalul pe care se desfășoară un joc politic în care slogane precum „F.S.N. — P.C.R.”, „Cine-a stat cîinci ani la ruș nu poate gîndi ca Bush”, „Iliescu și Brucan nu se lasă de cîolan” și altele asemenea nu trebuie luate ad litteram, ci, cel mult, doar ca un semnal de alarmă. Spectaculoasa demisie a vicepreședintelui Dumitru Mazilu (lamentabil demagog și personaj caragialesc), venită imediat după demisia Doinei Cornea, a agravat tensiunea, fără a schimba situația sau raporturile de forță.

Ce i s-ar putea recomanda Frontului? Să învețe repede, să devină ceea ce s-a dovedit, totuși, că nu este: o adunare a specialistilor, fără convingeri politice sau de feburile orientări politice, în măsură să asigure tranziția de la dictatură la democrație; cu alte cuvinte, profesionalism, Politic, dar profesionalism. Cu sau fără profesor, democrația merită (și trebuie) să fie învățată. Deocamdată, este nevoie de mai multă stăpînire de sine, de mai multă politețe, de mai multă umilință, să îndrăzni să spun, de mai multă disponibilitate la dialog, triolog etc. (și nu doar cu forțele politice structurate în partide); e nevoie de biruirea celui mai îndrîjit vrăjmaș: ceaușismul dinlăuntrul fiecăruia. Cred că numai astfel va putea fi cu adevărat depășită ispita totalitară ce și-a făcut recent simțită prezența.

29.01.1990

DAN OPRESCU

INTERVIU cu MIHNEA BERINDEI

— Domnule Mihnea Berindei, ai stat în aceste zile împreună cu noi, cu mulți membri ai „Grupului pentru dialog social”. Vă rugăm să vă prezentați.

— Sunt istoric. Am plecat din România în 1970. Nu terminasem facultatea de istorie. Am terminat studiile la Paris. Mă ocup de istoria Imperiului Otoman din secolul al XVI-lea și lucrez la Școala de Inalte Studii și Științe sociale, unde sînt cercetător. În 1977, cînd a fost prima mișcare pentru drepturile omului în România (la scriitorul Paul Goma), împreună cu un grup de prieteni români și francezi (Dumitru Topeneag, Alain Paruit — de la „Europa liberă”, Marie France Ionescu, Maria Brătianu, Sabina Duranda — specialistă în istorie și profesoară de limbi orientale, Claude Camoud — etnolog ce lucrează cu Mihai Pop, Giles Weinstein, Anne și Francois Planchet) am constituit un comitet pentru apărarea drepturilor omului în România, care avea ca scop să fie ecoul celor de aici, din România, care nu pot să vorbească liber, și prin publicitatea pe care le-o facem — să-i apărăm. După cîva timp, ne-am dat seama că această formulă a comitetului nu mai este destul de potrivită și că trebuie să ne transformăm într-o Ligă pentru apărarea drepturilor omului, care să fie afiliată la Federația Internațională care este la Paris, și astfel să avem posibilitatea să ajungem la foruri internaționale, cum ar fi O.N.U. Deci, în 1980 am constituit această Ligă, de data aceasta cu mai mulți români din emigrație. Primul președinte al Ligii a fost Constantin Cazacu, care a murit acum cîțiva ani, un foarte bun președinte și un om excepțional. Ne-am propus mai multe direcții de lucru: în 1979 se constituie în România, pentru o scurtă perioadă, Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii. În acea vreme, noi luasem legătura cu sindicatele franceze, deci una din priorități a fost legătura cu aceste sindicate — pentru problemele sindicale. Un alt grup se ocupa încă din timpul comitetului de teme psihiatrice. În 1978 am avut printre noi pe Vasile Paraschiv, de care s-a ocupat Anne Planchet (și care vă va vorbi despre aceste probleme cu mai multă competență decît pot s-o fac eu). Alte grupuri se ocupau de legislație. În 1980, cînd a fost ultima vizită a lui Ceaușescu în Franța, noi am avut niște dosare bine puse la punct și am organizat o conferință de presă, care a avut atîta succes, încît Ceaușescu a renunțat la propria sa conferință de presă — și-a mai vrut să primmescă jurnaliștii francezi — și am aflat după aceea că a fost extrem de supărat pe Corneliu Mănescu, ca și cum un ambasador ar fi putut să ne împiedice pe noi să organizăm o conferință de presă într-o țară liberă. Pe măsură ce agravarea drepturilor omului în România s-a accentuat, sferă preocupărilor noastre a devenit tot mai largă. E greu să spui că te ocupi de apărarea drepturilor omului cînd drepturile elementare nu erau respectate: dreptul la viață, într-o țară în care mor copiii de foame și bătrînii nu sînt îngrijiiți — cum era în România de ieri — aceste drepturi fundamentale trebuiau apărute în primul rînd. Am ajuns astfel să ne ocupăm de situația generală din România și am fost practic depășiți de diverse probleme. Din 1980 un grup din Liga noastră a fost permanent prezent într-o publicație — cu rol important în Franța — revista „L'Alternative”, prima revistă din Franța care își propunea să se ocupe numai de țările din est și să publice continuu materiale din est. Textele din România erau foarte rare și am publicat tot ce am putut: au apărut astfel textul lui Tudoran privind intelectualitatea din România, primele scrisori trimise lui Goma (în timpul mișcării Goma), programul sindicatelor libere, deci teme importante ale opoziției române, dar am publicat și multe studii (cu Anne Planchet mai ales, sub pseudonimul Alain Colas) despre România. Acestea au avut rolul lor, căci mi-am dat seama că jurnaliștii au avut, prin intermediul acestora, un acces mai ușor la realitățile românești. Începutul cu începutul devenisem un fel de agenție de presă, jurnaliștii veneau la noi ca să organizăm călătoriile lor în România (în 1980 foarte mulți dintre ei, obținocau viză de lucru), iar din 1984 acest lucru a fost imposibil, ei venind cu viză de turiști, ultimii fiind jurnaliștii de la „Libération” și de la televiziune care au făcut filme etc. Aceste lucruri ne-au ajutat

foarte mult, fiindcă ne-am gândit la importanța opiniei publice. În țările din Vest opinia publică are un rol însemnat și cred că a fost o tactică bună. Grăție presei, care scria tot mai mult și mai adevărat despre România și grăție acestei opinii publice, am putut influența clasele politice. La început am avut multă înțelegere în presa de stînga și la partidele de stînga. Acestea au fost mult mai interesate de ceea ce se întîmpla în Est în general decît celelalte. Ultimul jurnal care a început să scrie corect despre România a fost „Le Figaro”, date fiind relațiile privilegiate dintre Hamelet și Ceaușescu. Ar mai fi multe de spus. De exemplu: informația, cum am putut avea informații. În primul rînd am fost probabil printre puținii care am citit presa — „Scînteia” — cu siguranță, am tradus unele texte, legi sau proiecte de legi — cum ar fi programul pentru alimentatia științifică — și le-am difuzat cît mai mult (o să vedeți în „L'Alternative”). Am tradus textele privind sistematizarea din 1981, texte privind asanarea a doua revoluție agrară, texte de acest gen. Acest lucru l-am făcut cu scopul de a da o informație cît mai concretă. Alte texte au fost scrisorile care veneau la radio „Europa liberă” sau care ne parveneau nouă direct, care dădeau foarte multe informații despre situația din țară sau chiar cazuri concrete. Tot prin radio „Europa liberă” am avut cele mai multe cazuri concrete, nume, am constituit dosare care au fost difuzate cam peste tot, la organizațiile care se ocupă de apărarea drepturilor omului (comitetele Helsinki). De asemenea, și la alte foruri. În ultimii ani ajungîndu-se să fim invitați la Consiliul European, la Parlamentul European, la O.N.U., în cadrul sesiunilor în care se discuta despre România, ca martori, dar și experți. Am putut, cred, influența, avînd legături la toate ministerele sau secretariatele de stat care se ocupă de problemele umanitare în Europa, cu comitetele Helsinki (Comisia Helsinki din cadrul Senatului american, de exemplu). Alte surse de informație — a treia sursă — o reprezintă prietenii, turiștii, cunoscuții, care au venit să ne vadă mai mult sau mai puțin discret, și desigur jurnaliștii și turiștii care v-au vizitat și au contactat de multe ori secret sau clandestin sau pe față oameni care au vrut să vorbească, să-l întîlnesc.

D.O.: — În legătură cu activitatea dumneavoastră: ai folosit vreodată vreo cenzură de ordin politic, ai apărut de preferință anumite oameni?

M.B.: — Nu. De la început, am decis să din momentul în care cineva este în închisoare în urma unui proces plîmuit sau chiar fără proces, este de datoria noastră să-l apărăm. După aceea, leșii în Occident, leșii din închisoare, lucrurile se schimbă, au mai e treaba noastră. Am fost de multe ori atacați de persoane care ne datorează foarte mult. Ne-am făcut nici o segregare din acest punct de vedere. Am știut, de exemplu, întotdeauna că părintele Calciu aruse efectiv legături cu mișcarea legionară și că rămăsese un om profund de dreapta (ei ajuns în America a avut o atitudine în acest sens). Asta nu ne-a împiedicat să-l apărăm, să luptăm pentru eliberarea lui.

D.O.: — Ce ne puteți spune în legătură cu opoziția intelectualilor (și a altor categorii socio-profesionale)?

M.B.: — În România, cei care s-au adunat primii în jurul citorva figuri de opoziție — Goma, cei care au constituit Sindicatul Liber (din intelectuali mai puțin cunoscuți) — au fost mai ales muncitori, funcționari, țărani, și se poate spune că în jurul anilor '80 opoziția pe față din România nu era o opoziție a intelectualilor. Și știu că s-a vorbit de foarte multe ori de acest specific al situației din România, mai ales în comparație cu celelalte țări ca Polonia sau Ungria, unde intelectualii erau în prima linie. De cîțiva ani, și mai ales din 1987, situația s-a schimbat. În 1987 am simțit o schimbare radicală în sinul populației, prin măturările jurnaliștilor, a celor care fuseseră de mai multe ori în România, și care din 1987 au înțeles mult mai ușor interlocutori. Frica nu mai era ce era înainte.

D.O.: — ...Și totuși represivitatea se accentuase...

M.B.: — Da. Momentul '87 a fost un moment de cotitură, a arătat că se poate altceva. 1987 a fost momentul de solidaritate între intelectuali și muncitori: Doina Cornea și Leontin Juhasz care difuzează manifeste în favoarea muncitorilor de la Brașov; „Acțiunea Democratică Română” — mișcare clandestină care nici astăzi nu știm exact dacă a existat și din cîți membri era compusă etc. — a difuzat manifeste (care mi-au parvenit) cerînd acțiuni concrete: grevă generală, greve etc. Tot în 1987 au fost primele manifestații studentești pentru muncitorii de la Brașov (Timișoara, Iași, Brașov). Deci al doilea fenomen important. Al treilea fenomen este circulația informației. În 1987 s-a aflat imediat ce s-a întîmplat la Brașov, în țară, și nu a mai fost nevoie ca în 1977, cînd cu greva minerilor din Valea Jiului, de două săptămîni să se afle prin radio „Europa liberă”. În 1987 s-a semnalat apariția a tot mai multe manifeste și jurnaliștii au văzut că oamenii nu se mai fereau, că se opreau și le ridicau, le luau și le citeau. De mai multe ori s-a întîmplat în metrou sau în altă parte. Anul 1987 este important — cum bine s-a acoperit în presa occidentală — pentru faptul că România a fost într-adevăr cunoscută, a atras atenția mass-mediei occidentale. Se întîmplase ceva major: într-un moment de schimbări în Est, toată lumea aștepta să vadă ce se întîmpla în România, și mi-aduc aminte că acum citeva săptămîni, pe 15 noiembrie (cînd eram la Berlin și se deschisese Poarta Brandenburg), colegii mei spuneau: „Data viitoare la București”. A fost întâi Praga, dar apoi București...

D.O.: — Ce ai făcut zilele acestea la București? N-ai venit din curiozitate?

M.B.: — Nu. Pentru mine, toată povestea asta — Comitetul, apoi Liga — au însemnat peste 12 ani din viață, cu mult timp și multă energie. Acest moment, pentru mine, înseamnă într-un fel sfîrșitul acestei activități. Este evident că dacă lucrurile merg bine — și cred că vor merge bine — în România, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului nu mai are rost să fie la Paris, ci în România, deci noi ne vom autodizolva, vom rămîne corespondenții voștri, în măsura în care acest lucru mai este necesar. Dar vom găsi și altceva, și avem deja o idee foarte precisă despre ceea ce vom face în viitorul apropiat.

D.O.: — Deci, în mod concret, ce ai făcut zilele acestea în România?

M.B.: Am ajuns cu un avion, apoi cu un camion de la Varna la București, cu 15 tone de medicamente, împreună cu „Medicii lumii”, care m-au ajutat foarte mult în ultima vreme. Cu ei am organizat deja două misiuni în România — clandestine, bineînțele — numai anul acesta. Am venit cu ei, cu acest ajutor, dar ideea noastră principală era să întîlnim niște oameni pe care-i cunoaștem de departe, știm ce-au scris sau ce-au făcut, dar nu-i văzusem niciodată — pe Pleșu, pe Ličeranu, pe voi și așa mai departe. Din toți cei care au format Grupul pentru dialog social cred că cunoaștem doar două persoane. Nu-i văzusem niciodată pe Gabriel Andreescu, pe Radu Filipeșcu... O cunoașteam pe Mariana Celac Botez, și a fost prima persoană pe care am contactat-o — și prin ea ne-am dus imediat să-i vedem pe ceilalți. A fost prima noastră datorie, să vedem ce vor ei să facă și cu ce-i putem ajuta de-aici înainte. În clipa în care am văzut că dorința lor este de a continua o acțiune politică, de a se angaja într-o

luptă pentru a înțelege și a continua de fapt, că rolul unui intelectual în cadrul unei schimbări atît de importante nu poate fi decît un rol activ și că angajamentul intelectualului în transformările societății, importanța acestui angajament...

D.O.: Spanești-ne ceva în legătură cu activitatea dumneavoastră următoare și ceea ce privește non-Liga Drepturilor Omului.

M.B.: Liga Drepturilor Omului va rămîne încă pînă se va constitui aici una, și vom rămîne o legătură prietărească birou de informații din România, pe care avem intenția să-l creăm. Avem deja un local, un număr de telefon, deci acest birou practic există. Ne propunem să fim un centru de informații în continuare, să ajutăm presa, instituțiile, cercetătorii în acest domeniu, și pe de altă parte să fim purtătorii de cuvînt ai tuturor grupurilor democratice, în primul rînd al acestui grup pentru dialog social, care — în ceea ce ne privește pe noi, e cel mai apropiat de preocupările noastre, și pe de altă parte să ajutăm pe măsura puterilor noastre reconstrucția în toate domeniile. Deci vom ajuta prin intermediul Grupului, constituirea de asociații și sindicate independente, și pe de altă parte vom încerca să aprijinim o refacere economică prin intermediul unor operații la care participăm de un an de zile și care a avut un succes colosal în Europa Occidentală și chiar în Europa de Est, operația de adoptare a satelor românești, operație care va continua să se dezvolte. Pe 10 ianuarie o lansăm în Italia. În această săptămîni în care am lipsit de la Paris s-a decis deja ca să fie adoptată totalitatea satelor românești, și nu doar două mîi, cite am prevăzută la început. Adoptarea se va transforma într-o înfățișare adevărată, iar ajutoarele vor fi foarte precise. Sper ca prin ajutorul unui grup format din membri ai Grupului pentru dialog social și din oameni din Comisia Economică a Frontului (cu care am avut contacte foarte pozitive) se va constitui acest grup de studii asupra satului românesc. Cu ei vom putea să aducem un ajutor concret și să spunem personalizat, sat cu sat. S-a confirmat pentru moment ajutorul medical, umanitar, alimente, haine...

D.O.: Dumneavoastră aveți nevoie de vreun ajutor în cercetările dumneavoastră, din partea celor din țară?

M.B.: Am obținut micuș ajutoare, chiar în momente critice: oameni cu război mi-au spus la telefon ce se întîmplă, cu toate riscurile. Ultimul telefon pe care l-am avut cu România înaintea căderii lui Ceaușescu a fost cu St. Aug. Doinas, care mi-a spus ce se întîmplase în noaptea de Joi spre Vineri. Avem nevoie de informații în primul rînd, și de informații foarte precise, mai ușor de obținut astăzi, de oameni competenți în toate domeniile. Acesta poate fi principala ajutor pe care-l putem solicita.

D.O.: Cred că am fost neclar eu întrebarea mea. Mă gîndesc de ajutor în studiile dumneavoastră de istorie...

M.B.: Eu lucrez mai ales cu documente din arhivele otomane, adică cu documente de la Istanbul. Voi avea nevoie desigur, de ceea ce cu foarte mare greutate am putut obține, de cărți apărute în România și pe care n-am putut să le obțin; și voi avea nevoie de contacte, de contacte reale cu istoricii români, cu turologii mai ales.

Interviu realizat de DAN OPRESCU

Prin grija ambasadei Bulgare și a Crucii Roșii Bulgare, 80 de copii au plecat cu două autobuze în Stațiunea Albena
Foto: MIHAI SANDA

Arheologia românească sub presiune

ACTIVIȘTI ȘI SECURIȘTI ÎN TEMPLUL LUI CLIO

(Urmare din numărul trecut)

Ne-a preocupat în paginile anterioare aspecte diverse dar semnificative ale cercetării arheologice românești din ultimii 12 de ani, oprindu-ne la exacerbările tracomane declanșate de „operația Burebista”, componentă antică a cultului personalității dictatoriale.

Nedreptii am fi dacă am lăsa în afara acestei evocări preliminare pe un alt mare colaborator, sfetnic și protejat totodată, al politrucilor de la comitetul central, pe profesorul clujean Ștefan Pascu. Avind în vedere că nu poate invoca lipsa pregătirii profesionale, cum ar putea de pildă invoca semișcolăritatea sa doctorandă Elena Bărbulescu pe care a consacrat-o ca „om de știință” și fiind seama de cantitatea de prestigiu de care s-a bucurat mai ales în rândurile celor nevizitați și în cercul mai larg al consumatorilor de literatură istorică, daunele pe care le-a adus istoriografiei românești sunt imense și de neiertat. Profitând de președinția sa la secția de istorie a Academiei în care l-a proiectat poziția sa de „istoric de serviciu”, a trecut sub controlul său direct însemnatele fonduri ale comisiei create pentru studierea etnogenezei românești și astfel s-a erijat în „arheologul de onoare” al istoriografiei noastre, în pofida faptului că arheologia l-a fost la fel de străină pe cât l-a fost extragera carbunilor protectorului său „miner de onoare”. Situațiile par de domeniul incredibilului, dar cele mai mari gantiere arheologice transilvănene — Dăbica, Sarmizegetusa, Alba Iulia, Cenad și multe altele — l-au avut ca responsabil investit de către „tovarășa Tamara” și ca îndrumător pe Ștefan Pascu, a cărui înșafălbăie foame în culgerea de președinții, titluri, responsabilități profitabile, demnități politico-istorice, „munci de răspundere” sau sefii mai mari și mai mici, invers proporțional cu numărul paginilor de interes și calitate pe care le-a scris sau doar semnat, va rămâne foarte probabil unică în istoriografia mondială.

Cît privește problemele etnogenezei românești în a cărei reconstituire rolul principal revine arheologiei, evoluțiile din ultimii 15—20 de ani au înregistrat un adevărat miracol. De la profunzile slavizare afliată la modă în anii '50 s-a ajuns la dispariția totală a așezărilor slave de pe teritoriul României, în pofida și disprețului numeroaselor și detaliatele informații din izvoarele scrise privind prezența acestor migratori la nordul Dunării de Jos în secolele VI—X. Cel mai curajos și mai corect dintre arheologi au ajuns să admită cel mult o influență slavă în așezările daco-romane sau o coabitare romano-slavă în cuprinsul așezărilor așezări, ca și cum ar fi de crezut că din prima zi a soarelui acestor migratori pe meșteșugurile de la răsărit și mijlocii de Carpați, ei, împreună cu femeile, cu copiii și cu calabalcurile lor s-ar fi „înfrățit” bordei lângă bordei cu băștinaii și și-ar fi îngropat morții unul lângă altul. Necropole declarate ca fiind slave la vremea descoperirii lor au fost ulterior „daco-românizate”, în perfectă armonie cu „opera” de omogenizare etnică promovată de regim.

Este foarte probabil ca în apotele acestor fenomene, păgubitoare sub toate aspectele istoriografiei românești, să se afle, cel puțin în parte, exasperarea unora dintre arheologi care au decisa să-și publice „cifra” descoperirilor, în folosul generațiilor viitoare, după cum și practica în alte cazuri a unui patriotism piș și oarecum naiv, dar de bună credință, este evidentă. Nu este mai puțin adevărat că, pe plan mai general, toate aceste situații au făcut ca cercetarea și reconstituirea procesului de formare a poporului român și a continuității sale istorice, temă declarată tot timpul ca fiind prioritară dar fără evidențierea încălcării politice a acestui prioritarism, a bătut pasul pe loc sau a înregistrat chiar regrese, indiferent de incontestabila acumulare de documentație.

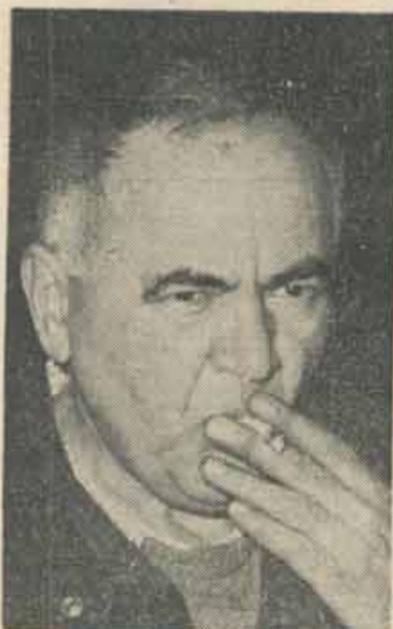
Urind pe firul cronologic pînă în secolele IX—X ale erei noastre, s-a considerat de către „organele de decizie” din istoriografie și mai ales din arheologie — că prezența la nord de Dunăre a autorității militar-politice a primului țar bulgar, pe atunci a treia mare putere în Europa între Bizanț și Imperiul carolingian, sau poate doar a unor colectivități slavo-bulgare purtătoare ale unui inventar specific, ar echivala cu o groaznică rusine pentru istoria României. Ca urmare, printr-o echilibrată puerilă și penibilă, de natură să discrediteze pe plan internațional, urmând indicațiile forurilor diriguitorie sensibile la alcătuirea unei imagini interne transalpine și dezinteresate sau pur și

simplu incompetent sub raportul imaginilor externe, informațiile certe referitoare la acest episod au fost „împinse” spre răsărit în sudul Basarabiei, sau spre apus pe teritoriul Banatului iugoslav. Asemenea antecedente istorice nu aveau ce căuta, în optica acestor foruri, pe teritoriul stăpînit de dictatorul Ceaușescu și de acoliții săi. Iar delegațiile oficiale care plecau la Sofia sau la Budapesta pentru a participa la lucrările unor comisii mixte de istorici, erau în prealabil „prelucrate” cu grijă la secția de propagandă sau la filiala „academică” a acesteia. În asemenea împrejurări a fost eliminat și cel care semnează aceste rinduri din comisia româno-maghiară de istorici, în urmă cu 18 ani.

Nu mai puțin semnificativ sînt aventurile științifice provocate de două descoperiri arheologice relativ recente și de o deosebită importanță pentru progresul cercetărilor privind Europa răsăriteană la începuturile mileniului nostru. A fost vorba de adevărate premere nu numai pentru arheologia românească ci și pentru aceea a țărilor învecinate, reflectînd un moment crucial al creației statale medievale românești. Prima constă din identificarea și cercetarea sumară, sub presiunea buldozerelor ce urmau să ridice acolo un baraj, a unui „ring” pocenog pe malul Rîului Mare în mijlocul Țării Hațegului, datînd probabil de pe la anul 1100, a doua din dezvelirea pe malul lacomitei a unei așezări de cumani sedentarizată, cam cu un secol mai tîrziu. Dar care arheolog ar fi îndrăznit să apară în fața „oficialității politico-științifice” cu asemenea isprăvi pe care o logică absurdă le considera drept dezonorante pentru trecutul României. Dat fiind faptul că descoperirile obiectivelor dispuneau de autoritate profesională mai limitată, manipularea măturilor a fost relativ simplă și astfel au mai fost inventate două „voievodate românești”, expresii ale unui oportunism științific de natură să blocheze progresul cercetărilor.

Fără îndoială că formele cele mai rușinoase și mai penibile de „aranjare” și deformare a realității, produse în cercetarea arheologică din ultimii 10—15 ani, s-au petrecut în legătură cu descoperirile de caracter maghiar, în special cu cele timpurii din secolele X—XII atestînd prezența colectivităților maghiare într-un loc sau altul. Nevinovatele și navele întrebări puse de cîte-un reprezentant local al puterii venit să vadă descoperirile, dacă ele ar fi „în avântul sau în dezavantajul istoriei noastre” (!!) reflectau, dincolo de o indușoasă similitudine de gândire, modul oficial de abordare a cercetării istorice. Aceasta a făcut ca, de pildă, o necropolă maghiară din secolul al X-lea descoperită la Deva în urmă cam cu 15 ani să reprezinte un „secret de stat”, materialele ei zăcînd și azi în depozit fără a se găsi curajul sinucidaș dispus să le publice, în timp ce fostul director al Muzeului din Timișoara, faimosul colonel de securitate Ilie Fătu, devenit important istoric pe căl ce se cer reconstituite, să-l dea afară din biroul directorial pe arheologul venit să-l anunțe de descoperirea unor măturii similare la Voiteg, atrăgîndu-i atenția că „asa ceva nu există pe teritoriul județului Timiș”. Sentimentul unei stăpîniri nelimitate și discreționare asupra oamenilor se transforma în optica acestor personaje sinistre în convingerea că ar avea drepturi depline și asupra trecutului.

O situație cu totul specială care merită a fi aici evocată a declanșat-o celebra istorie a Transilvaniei publicată în urmă cu patru ani la Budapesta. După cîte s-a putut vedea dintr-o traducere foarte aproximativă a textului, realizată de secția de propagandă a comitetului central cu traducători total străini istoriei după principiile metodei „hei rup”-iste, lucrarea cuprinde destule afirmații lipsite de acoperire și destule interpretări denaturante și tendențioase, pînă și apreciată ca o „operă de conjunctură” ce trebuie tratată ca atare și la care eventual se cuvîne răspuns urban și profesional, deci în deplină cunoștință de cauză de către oamenii de meserie, dar numai după ce aceștia vor fi avut acces la textul original. Abia dacă mai este nevoie să spunem că acel text original a fost păzît cu strîngicie și că încercarea de a-l procura a fost echivalată de către autorități cu o acțiune subversivă. Chiar și în aceste condiții, au existat răspunsuri românești decente și profesionaliste care, rîspîndite în reviste de specialitate, au trecut neobservate marelui public, în timp ce alți cercetători au con-

diționat implicarea lor de obținerea cărții incriminate. S-a răspuns în schimb „năvalnic” în publicații de mare tiraj de către incompetenți care au primit respectivelor „indicații”, la un nivel patriotard suburban sortit să adîncească diferențele — ceea ce s-a și urmărit de altfel de cei aflați în spatele lor — iar la numeroasele scrisori primite din țară de la intelectuali de bună credință aparîți de „diabolicele mașinotuni” ale istoricilor budapeșteni n-am putut da, din motive lesne de înțeles, singurul răspuns cuvenit. Acela că, apreciat în raport cu maculatura pseudo-științifică publicată în ultimul timp pe acest subiect sub egida autorităților politice românești și mai ales în comparație cu penibila încercare a lui Ilie Ceaușescu de a ne spune după părerea lui ce este Transilvania, cartea scrisă la Budapesta, cu toate scaderile, limitele și ideile ei preconcepute și chiar cu obiectivele ei extrăștiințifice, este totuși o lucrare de tinuță.

O monografie arheologico-istorică elaborată cu constinciozitate și efort îndelungat, în respectul informației existente, a trezit în urmă cu doi ani reacții autoritare, fiind eliminată de la planuța lansare festivă prevăzută la Deva, pentru că autorul ei să fie ulterior discret informat că seful județean al securității doarește să stea cu el de vorbă. Același autor, în chiar vîra trecută, dorind să vadă săpăturile arheologice de la Criscior în calitate de membru al biroului Comisiei arheologice și al Comisiei centrale de stat a patrimoniului, a mers acolo „în adîncă ilegalitate” deoarece organele securității luaseră respectiva săpătură sub oblăduirea lor. O situație similară s-a creat în 1988—1989 în legătură cu cercetările arheologice din centrul Caransebeșului ale căror rezultate au fost falsificate, de fiecare dată fiind vorba de acțiuni sau intervenții ale unor pseudo-cercetători încurajați de „organele competente”, inclusiv de sfința ierarhie a bisericii noastre, printre altele și cu mici deplasări la Viena. Pentru aceste foruri și pentru cei care s-au pus în stîmba lor, cercetarea istorică a reprezentat un fel de maldan pe care se înfruntă după principiul „care pe care” trupe de ciomăgași și de isteți prestidigitatori în scopul obținerii unor aparate și de moment succese, care n-au nimic de-a face cu adevărata cercetare și care în afara granițelor țării pot trezi cel mult zîmbete condescendente. Dar atît ciomăgași istorici cît și patronii lor erau indiferenți la pericolul discreditării externe, sfera lor de interese fiind, cu totul prioritar, piața internă.

Și pentru că am vorbit despre ciomăgași, să evocăm aici și dezagreabila apariție la ședințele de comunicări ale institutului a unor trupe de genul celor conduse de Dan Zamfirescu, un fel de Adrian Păunescu al istoriografiei românești din ultima pe-

rioadă, atît sub aspectul plusurilor cît mai ales sub cel al minusurilor etice și de altă natură, înarmată cu aparate de înregistrare și combativitate revoluționară, în scopul împunerii războțării postume a lui Mircea cel Bătrîn în „col Mare”, calificativ evident mai pe placul diriguitorilor operei de „roajustare” a istoriei românești. Confruntarea de opinii și concluziile la care s-a ajuns sînt mai puțin importante în acest context, semnificativ fiind doar faptul că instanța căreia i-a fost predat spre apreciere volumul rezultat din transcrierea textelor prezentate și a discuțiilor n-a fost alta decît sinistru secție de propagandă de la comitetul central, cea mai în măsură să pună la punct pe arheologii și istoricii refractari la indicațiile din documentele de partid. Procedul adoptat de Dan Zamfirescu și de alții ca el, amestec de informare și denunț, lămurire implicit mobilul acestui gen de inovații istoriografice.

Lista imixtiunilor, a presiunilor și dirijărilor de care-a avut parte templul lui Clio în această îndelungată perioadă, ca și aceea a slăbiciunilor sacerdotilor animați de bună sau mai puțin bună credință, s-ar putea continua pe zeci și chiar sute de pagini. Se va găsi poate cineva care să-și asume această sarcină de ocărisaj profesional, deocul ușoară și dezagreabilă sub toate aspectele. Dar numai cură-tind energic zgura adunată de-a lungul unei jumătăți de secol, vom putea beneficia de progresele reale și de acumulările autentice produse în tot acest rîstimp. Probabil că semnatarul acestor rinduri nu este persoana cea mai potrivită unei asemenea operații, fie și numai datorită faptului că mai demult s-a lăsat la rîndul lui furat de tentația unor accente de patriotism ieftin, sau pentru că, în scopul menajării relațiilor branșei cu autoritățile, nu s-a străduțit să elimine riguros din limbaj fraze stereotipe și neadveritate despre „succese pe măsura zilelor luminoase pe care le trăim”. Poate și datorită faptului că nu și-a dat foc în piața publică după apariția sub semnătura lui a unor paragrafe din penibila istorie militară, la care corectura l-a fost interzisă după ce absolut toți colaboratorii apropiați ai „marelui istoric” Ilie Ceaușescu și-au vîrit cismele în textele inițiale. El se va retrage deci cu plăcere în momentul în care va apărea o pană mai îndreptățită, mai lucidă și mai competentă.

Dar pînă atunci, nu pot scăpa de o amintire veche care m-a marcat pentru întregă activitate ulterioară. Este vorba de o discuție purtată în anul 1963 cu regretatul profesor C.C. Giurescu. Cer scuze celor nu puțin care au tinut la el și că-roră această mărturisire le-ar putea părea indecentă. L-am prețuit la rîndul meu pentru marea lui putere de muncă și pentru crezul lui în menirea profesorului, ca și pentru autoritatea științifică pe care și-a cîștigat-o. Dar episodul este mai actual acum decît oricînd. Subiectul l-a constituit sudul Dobrogei, așa numitul Cadrilater, iar discuția a fost prilejuită de vizita unui coleg de la Varna, care căuta cu îndrîcitate „cetați bulgărești” pe malul de nord al Dunării, ceea ce pînă la un punct putea să irite. A doua zi, amîntindu-mi momentele mai puțin plăcute ale schimbului de opinii, l-am spus profesorului că am înțeles asupra îndreptățirilor istorice și de altă natură ale anexării Cadrilaterului în 1913, indiferent de prezența acolo în acea vreme a unei populații majoritar turcești, deoarece astfel s-a creat o stare de animozitate cu consecințe în timp. Mi-a răspuns fără a clipi: „Dacă nu luai Cadrilaterul în 1913, ce dădeai în 1940?”.

Am admirat gîndirea lui politică, probabil cu justificări în stîrcile din prima jumătate a secolului nostru, dar m-am decis a încerca să nu amestec niciodată gîndirea politică cu cercetarea istorică. Altfel spus, să încerc a nu gîndi politic atîta vreme cît cred în istorie ca știință. M-am întrebât și cum se poate scrie o istorie a Dobrogei de către cineva care are o gîndire politică atît de pragmatică.

Dar pornind de la această amintire, cred că pot încheia cu un gînd ce mă frîmîntă dinainte și care acum s-a transformat în certitudine. Cred că evenimentele extraordinare petrecute recent în țara noastră, apreciate în raport cu transformările pe care le-a cunoscut în ultimii ani întreaga Europă răsăriteană, au creat o situație nouă oferindu-ne o șansă pe care n-au avut-o predecesorii noștri, nici măcar marea generație a istoricilor din perioada interbelică. Cred în posibilitatea reală a scoaterii cercetării istorice de sub presiunea condiționărilor politice, am convingerea și chiar șansa certe că și în țările învecinate sînt mulți care gîndesc la fel. N-avem voie să pierdem această șansă, deoarece altfel vom ajunge din nou, mai devreme sau mai tîrziu, la cuburile de beton și gardurile de sîrmă ghimpată ale unui naționalism întors spre interior. Evoluția pe care o întrevăd și în care cred, nu va fi nici rapidă și nici ușoară — prea multă zgură s-a strîns în decenile din urmă datorită dirijărilor politice, zgură ce s-a adăugat peste aceea mai veche —, dar aceasta este singura cale pe care istoria ne poate ajuta să pășim înainte în direcția casei noastre comune europene.

RADU POPA

„Totul pentru front, totul pentru victorie”

■ ocupații externe și interne ■ riscul dictaturii ■ inițiativa și anarhia ■ scenariu mereu reluate ■ căderea controlată ■ mazilu mazilit ■ puterea și partidele ■ limita de jos

■ Riscul dictaturii

Nu văd de ce am susține că situația creată după căderea dictaturii în România ar fi greu de explicat cu noțiunile obișnuite ale politologiei autentice. Când spui că o situație este nouă, originală, ne-măifăcilită, spui în același timp că totul este permis, căci nimic din cele trecute nu seamănă cu ceea ce îți văd ochii. Or, dacă ceva este limpede în România de astăzi, atunci tocmai acest lucru este o separație notă între ceea ce a adevărat este permis și ceea ce nu mai este nimeniul permis.

Cineva spunea că la 22 decembrie 1989 s-a terminat cel de-al doilea război mondial pentru români. Nu e corect, dar există ceva bine prins în această formulare. România a fost condusă din 1938 prin regimuri politice dictatoriale, fie de dreapta, fie de stânga, distincție de altfel din ce în ce mai greu de făcut. Și nu numai atât. Peste dictatură s-a adăugat un regim de ocupație militară sau paramilitară, mai întâi a unor trupe străine (1944-1959), apoi a unei adevărate armate interne. Gh. Dej a reușit să scoată din țară trupele de ocupație străină, deși nu a făcut nici cea mai mică încercare de a elimina structurile aduse de această ocupație. Ceaușescu a creat o armată paralelă, clandestină, ilegală, enormă, cu ajutorul căreia conducea și se pregătea pentru războiul cu întregul popor. În vremuri mai liniștite vom putea studia cum a fost posibilă crearea acestei armate de ocupație internă. Acum nu e timp și nici nu avem informațiile necesare. Dar va trebui să facem această analiză, căci multă vreme de acum încolo ne va pândi pericolul reînnoirii dictaturii sau, cel puțin, a spiritului totalitar.

Și această nu pentru că ar fi credibil ca un nou Ceaușescu să se instaleze treptat la conducere, situație posibilă, dar improbabilă. Ci pentru că dictatura, ocupația internă și ideologiile lor specifice au distrus clasa politică a țării și au făcut imposibilă apariția unei noi. Deoarece sistemul totalitar comunist nu avea un regim politic, ci numai o structură de putere, transformată de fapt într-o structură de dominație, el nu avea nevoie de o clasă politică, rezultat firesc al diviziunii sociale a muncii în orice societate nedictatorială, de la Atena antică și până la sistemul parlamentar american de astăzi.

Riscul revenirii la un spirit dictatorial este însă agravat de faptul că dictaturile, ocupațiile și ideologiile lor specifice au mutilat conștiințele, au deformat obiceiurile comportamentale, au distrus comunicarea normală între oameni, au sectionat compartimentele sociale și au falsificat valorile morale. Nu vorbesc aici despre gradul de culpabilitate morală a fiecărui dintre noi. Cum spunea Gabriel Liiceanu — spirit lucid, avertizat și eliberat de mai multă vreme de riscurile partizanatului formal — numai copiii și un mic număr de oameni cu adevărat de excepție nu au fost cîți de cîți complicități la ceea ce am trăit în ultimele decenii. Fie chiar și prin tăcere și am fost vinovați. Cumpănite vremuri cele în care și a tăcea înscamnă a colabora! Spiritul dictatorial ne pîndește încă și pentru că educația noastră s-a desăvîrșit în condiții dictatoriale. Așteptăm ordine. Ne sperie orice inițiativă — în care vedem adesea tentații vedetismului, răzburării sau egoismului, după atîta vreme în care inițiativa personală sau de grup a fost privită ca un fapt de anarhie. Privim cu suspiciune pe cel care lea din rînd. Dorim încă acea minimă garanție a unanimității, pe care o învelim în tot felul de considerente morale, de parcă majoritatea nu ar putea greși și nu a greșit de atîtea ori de la începuturi și pînă acum. Ne place dreptul de a citi, cu care am fost momești decenii de-a rîndul, nu dreptul de a vorbi. Cultivăm prudenta — o, Doamne, și ce estetic sîntem în justificarea ei! — și neimplicarea. Va fi nevoie de multă energie pentru a ajunge în situația de a gândi normal — adică numai cu capul nostru — de a ne comporta normal, de a face lucruri normale. O dictatură nu e numai un regim de dominație. O dictatură este și o stare filosofică. Și nici o revoluție din lume nu a transformat un singur filosof născut să fie comentator al istoriei în fabricant de istorie. Revoluțiile nu au făcut decît să interpreteze filosofice; acum se pun problema să schimbăm filosofia.

■ Scenarii bine însușite

Cum a căzut dictatura în România? Între noi și o parte a străinătății există astăzi un dezacord profund asupra structurii explicației. Nu cred că există o conștiință lucidă în România care să se gîn-

doască o clipă măcar la ideea că dictatura a căzut printr-o conspirație politică, o lovitură de palat a apacatului de stat, de partid sau a securității. Această dictatură a căzut pentru că a încălcat condițiile descrise ale contractului social care stă la baza oricărui sistem social-politic de tip socialist. Anume, societățile de tip bolșevic, stalinist sau brejnevist asigură un minimum de garanții sociale unei uriașe mase de salariați, stimulează diferențele dintre salariați și restul societății pentru a canaliza energia socială spre obținerea unui anumit statut care oferă privilegii, obținînd în schimb o independență reală și formală pentru un aparat de dirijare și dominație care crește continuu. Și clasele politice sau instituțiile politice din regimurile nedictatoriale nu o anumită independență. Aceasta este însă rezultatul din diviziunea socială a muncii și nu din diviziunea politică a privilegiilor. Și în societățile democratice există un contract social. Spre deosebire însă de societățile totalitare acest contract este individual și nu colectiv, este întemeiat pe un cod de norme, nu pe o listă de privilegii. Departe de mine gîndul de a apăra integral democrațiile occidentale. Dar nu pot să nu constat că valorile libertății (chiar fără garanții sociale) demnității individuale, democrației au fost și sînt mult mai bine impregnate în societățile care încep de dincolo de cortina de fier. Aceste societăți evoluează, pe cînd cele din est în cel mai bun caz stau pe loc. Măsur această evoluție prin progresul tehnologic, chiar dacă el nu a dus deloc ceea ce bătrînul Fourier spera să aducă, adică fericirea universală. Sînt însă că regimurile totalitare comuniste nici nu au progresat, nici nu au adus fericirea. Din două rele îl prefer pe cel mai mic, căci binele integral nu l-am găsit decît în cărfie grațios redactate ale moralistilor.

Și totuși, teoria căderii controlate a dictaturii în România bîntuie Europa și — mai ales — Statele Unite, cu o eficiență mai mare decît interviurile în cascadă ale noilor noastre notabilități. Există două argumente valide sau validabile pentru această teorie. Primul argument este de tip logic: post hoc, ergo propter hoc, cu alte cuvinte, după aceea, deci din cauza aceea. Începînd din august 1989 (primul guvern necomunist în est, în Polonia) evenimentele s-au succedat rapid, atît în R.D.G., Cehoslovacia, Bulgaria, țările baltice, cît și în raporturile dintre S.U.A. și U.R.S.S. De la lăta cu împărțire teritorială a sferei de intervenție s-a ajuns la Malta (o împărțire planetară a rolului de jandarm mondial). Urmau deci România și Albania, apoi China, Coreea de Nord, Cuba, poate nu în această ordine cronologică, în tot cazul în această ordine de idei. Și a venit într-adevăr România, într-un mod care a produs multă emoție europeană. Logica fusese respectată, prin urmare aici este vorba de un aranjament, țările din est trebuie să-și schimbe fața, să devină mai gorbacioviste, să adere de facto la perestroika și la glasnost, rezultă că în România dictatura a căzut pentru că așa cerea principiul dominoului. Invizibilele mîini ale Kremlinului și Casei Albe își fac datoria, măcar din acest punct de vedere trebuie să avem încredere în ele. Nu s-a prea curate, de l, puterea mîrdărește, dar uite dom'le își fac treaba. De aici provine și cel de-al doilea argument și anume faptul că evoluția României nu a degenerat în anarhie, puterea a fost preluată imediat de un grup de oameni printre care vechii activiști de partid, bine cunoscuți pentru relațiile lor cu Moscova, care au copleșit imediat ceva militari și ei atîngi de aripa orotitoare a spiritului rusesc, au apelat — cu sau fără știința celor în cauză — la vechii dizidenți, unii dintre ei de un anticomunism visceral (nu prea mulți), exact așa cum făcuse și Gorbaciov cînd a venit la putere, nu și l-a atras pe Saharov imediat, nu l-a dat un telefon la Gorki și l-a rugat să vină la Moscova, că ei doi au trebă împreună?

Oricum am lua lucrurile este limpede că prea multe asemănări te duc necesar la ideea unei identități. Privită din afară situația apare exact așa cum ne-o livrau ziaristii și experții care ne tocau la cap cu interviurile lor, uneori fără măcar să lasă din Intercontinental, pe străzi încă se mai trăgea, iar un salariu de 4.000 de dolari pe lună plus cheitueile nu-ți permite să-ți asumi prea multe riscuri personale.

■ Capul lui Mazilu

Pînă la 12 ianuarie 1990 îmi venea mai degrabă să rid cînd auzeam aceste teorii. Anticomunismul lui Mazilu din acea seară i-a îngrijorat pe mulți. Pe mine nu a

izbit neplăcut felul cum s-a comportat, nu ideile pe care le-a vehiculat. A acceptat să dai un decret care să scoată în afara legii partidul comunist putea fi interpretat ca o buimăcăală de moment, dar și ca un semn că lucrurile au mers puțin cam departe. Nu-l apar pe Mazilu, să mă ferocă Col de Sus de piaza rea, nu mi-au plăcut securiștii nici cînd mă anchetau. Dar felul cum s-a manifestat anticomunismul lui Mazilu — de altfel în perfect acord cu anticomunismul țării și al străzii — nu putea fi decît dovada unei structuri patologice. Și iată că Mazilu a fost convins să plece din Front. Poți să convingi un om că nu e bun pentru o anumită treabă. Mai ales cînd e vorba de cineva care preia lozințele străzii, codenză presiunilor manifestanților, se încălează verbal cu colegii lui din conducere, care oricum sînt mai versați, mai logici, mai echilibrați. Afară cu Mazilu! De acum încolo lucrurile trebuie să se îndrepte spre normal. Zile de-a rîndul campaniile de presă, de radio și televiziune, interviurile pe afară sau pe dinăuntru au sugerat ideea că la noi sînt securiști îndestrabili, nu tot, sigur că da, numai aceia care sînt de tot anticomuniști. Și a plecat Mazilu. Nu a fost mazilire, a plecat de bună voie și nesădit decît de propria conștiință.

Normalitatea trebuie deci să se instaleze. Dăm un decret cu limitarea dreptului la manifestații publice. Mai dăm un decret cu protejarea bițiilor politice, care deși s-au alăturat din primele momente Revoluției, sînt atacați, brucăți, nu mai pot ieși pe stradă, e ceva de speriat; ce să ne facem noi fără politică? Mai ales că în Ardeal se potrev lucruri necurate. Și pe la Timisoara. Aceia oameni cer tot felul de lucruri, de exemplu vor să știe unde le sînt morții, cine a ucis oameni, cine se ocupă de anchetarea crimelor, unde sînt dosarele securității, de ce nu încep odată procesele locale? Cum se face că tot aceiași oameni supraveghează democrația cu același zel și același uităci cu care supravegheau dictatura? Anta nu e democrație, dom'le. Asta e anarhie. Muncitorii trebuie să muncască, funcționarii să funcționeze, avnata să se arunce, securitatea să fie în securitate, studenții să învețe, iar noi, care sîntem putere de stat („hazată” pe consens național și pe armată”, care acum înglobază și securitatea) ne pregătim și pentru pluralism și pentru alegeri, pe care le vom câștiga și vom conduce tora spre noi culmi de democrație și progres. Ura!

Prin urmare, dacă am renunța la scoteroa în afara legii a unui partid care oricum nu mai există și era fărădelege, dacă am eliminat principial vinovat care ne-a pus într-o situație penibilă față de străinătate, și anume față de una anume, atunci putem să ne prezentăm altfel lumii. Facem o ședință după tot tipul, chemăm tot Consiliul Frontului și-l anunțăm că noi nu sîntem partid (e o formă depășită de istorie, la noi e o situație complet nouă, ne trebuie o nouă gîndire) dar ne vom prezenta în alegeri. Și trebuie să le câștigăm, căci uite, tot felul de emigranți vin cu tot felul de ajutoare pentru fosilele astea de la partidele istorice, vor să pună țara la dispoziția capitalului străin, să producă șomaj și inegalitate socială, să se implanteze aici și să ne readucă într-o stare pe care noi am mai cunoscut-o și la care țara noastră nu se va mai întoarce niciodată. Sîntei de acord? Sîntem de acord. Începem campania electorală, de fapt noi am început-o mai demult, dar acum și voi trebuie să participați la ea, mergeți în fabrici, în uzine, clasa muncitoare e împreună cu noi, armata (cu securitate cu tot) e cu noi, poporul e cu noi, vom câștiga. Parec am auzit undeva chestia asta, dar nu-mi pot aduce deloc aminte unde.

Deci nu sîntem partid. Deci nu trebuie să ne înregistrăm la tribunal, nu trebuie să ne declarăm resursele, nu trebuie să avem o listă de 251 de aderanți, nu trebuie să numim un președinte — secretar general nu se mai poate — nu trebuie să corem televiziunii 30 de minute pentru a ne explica programul, programul îl vom face peste o lună, mai încolo, mai avem ceva de lucru la legea electorală.

Nu sîntem partid, dar ne prezentăm în alegeri. Păi, cum altfel? Nu noi am invins trupele teritoriale? Nu noi l-am judecat? Nu noi am dat de mîncare oamenilor? Nu noi am dat energie electrică? Nu noi am declarat limpede că sîntem putere de stat în România? Nu noi am depolitizat armata, pompierii, funcționarii televiziunii, adică le-am interzis să facă propagandă pentru vreun partid în locul de muncă? Pentru noi pot face propagandă, căci noi nu sîntem partid. Noi doar ne prezentăm în alegeri. Dar partid nu sîntem. Sîntem mișcare. Iar o mișcare se mișcă, nu stă pe loc. S-ar putea intitula Bloc, dar parcă numele asta l-am mai folosit o dată. E mai bine front. Seamănă a Forum, și ne duce cu gîndul la o democrație nici totalitară, nici occidentală, o a treia cale pe care din 1917 au căutat-o atîta amar de oameni, iar noi am găsit-o. Ce dacă seamănă cu ce vedeți voi peste mări și țări. E o iluzie.

■ Limita de jos

Scriu aceste lucruri și-ți ascult la radio pe domnul Ion Iliescu vorbind unei uriașe mulțimi de oameni adunați în Piața Victoriei. A mai încercat să le vorbească și ieri, duminică 28 ianuarie, dar nu a fost lăsat. Din prima zi după anunțarea intenției Frontului de a se prezenta în alegeri pichete din ce în ce mai mari de studenți, intelectuali, elevi, muncitori, funcționari se strîngeau în Piața Victoriei și încercau să atragă atenția Consiliului Frontului că decizia de prezentare în alegeri sub formă de Front este o încercare de manipulare, o reactivare a ideii de partid dominant, care utilizează mijloace nepermise, contrazicînd propozitiile hotărîri și decizii. Au venit din ce în ce mai mulți. Unele partide politice au aruncat o manifestație pentru duminică, 28 ianuarie. Nu am putut merge decît spre ora 12. Și am fost absolut socr. O masă de oameni adună din timp în Piața Victoriei scandau pentru Front. În spate un alt cordon de manifestații care strigau: „Nu mai vrem să fim cobai!”. „Frontul asta ce mai e? P.C.R. și dispreț Ana Ipătescu veneau coloane ale partidelor țărăniștii și liberalii în special. Democrație? Nu. Decizia Consiliului Frontului de a se prezenta în alegeri ca Front este ilegitimă, neconformă cu propriile sale decizii-legi, și a reușit să distrugă consensul național care nu se refera numai la eliminarea clanului Ceaușescu, ci și la eliminarea securității și a comunismului din România.

Spre seară Frontul s-a întîrît. Coloane întregi de autocare și camioane s-au îndreptat spre Piața Victoriei, au înălțat cordonul de studenți anticomuniști și au dominat piața pînă la încheierea manifestației. L-am auzit pe Căzimir Ionescu mulțumind celor care l-au ajutat și primind că și Frontul îi va ajuta. El auzi-se și pe Ion Iliescu la Televiziune acuzînd partidele politice de organizarea unei manifestații care ar putea duce la consecințe „regretabile”. Nici un cuvînt despre problema în discuție, despre tinerii și mai puțin tinerii care acuză Frontul că încearcă să congeleze procesul democratic și să-l livreze României necorinat, pe cartelă, obținută în funcție de adăunarea la ideile Frontului.

Astăzi, luni, 29 ianuarie 1990, o nouă manifestație pentru Front, bine organizată. În Piață sînt însă și din ce în ce mai mulți oameni care se referă la problemele chestie, anume participarea la alegeri a Frontului. Sper să mă înel, dar lucrurile nu se vor opri aici. Oamenii din Consiliul Frontului trebuie să înțeleasă că nu ei au cucerit puterea, ci le-a fost dăruită și oferită cu generozitate de popor, în absența unei clase politice și de cîi distincte. Dacă vor să devină oameni politici, să candideze în alegeri, e treabă și dreptul lor. Dar atunci trebuie să lasă din Consiliul Frontului.

Aceasta este puterea de stat în România, nu partid, nu mișcare, nu feudă și nici platformă pentru scaune sculptate. Ajunge cu minciuna și impostura în această nefericită țară, al cărei tîncrot nu mai poate fi mintit și nici păcălit. Această este limita de jos a onestității noastre de astăzi. Consiliul Frontului a căzut sub această limită. A mai făcut-o odată. Dar din 1943 au trecut 45 de ani.

ALIN TEODORESCU

DINU ȘERBESCU

URBS

Despre lumina caselor de lumină

„...această elegantă a aerului”
DANIEL TURCEA

Am deschis Cartea cărților și am cerut picătura de înțelepciune ca trimițând-o înaintea mea, ca pe o mamă, ea să mă ocrotească cu dragostea ei.

Încerc acest cuvânt către dumneavoastră rusinat de potopul luminii acestei Cări și cuvântul meu este mai slab acum decât al celui înecat.

Astfel spun că stam eu, acum zece ani, dinaintea bisericii Colțea, pe cealaltă parte, gof, doar cu un ștergar alb încins, nevrednic de înaintașul meu Iov. Picioarele, pînă deasupra gleznelor, mi erau în zăpadă, arse de ger. Trupul bisericii era incandescent, fiindcă zidirea ei era ca dintr-o zăpadă, incendiată de o lumină albă.

În spatele ei se ridica un subpaal de munte și presărați, dinjos de pilcurile dese de copaci, erau bulgări mari din aceeași lumină de zăpadă, cit un sălas omeneș; și dinaintea acestor bulgări de lumină se vedeau coperișurile de șită ale unor foisoruri, întocmai ca cele ce m-au înfiorat în drumetile mele.

Am trecut pe partea bisericii, spre ea, și acolo am aflat că zăpada în care gof călăuzi era caldă și nu-mi venea să trec mai departe. Lăpșit de orice, mi-am amintit pe loc de nevrednicia mea și de moșul meu Iov care nu s-a lăsat deznădejdit și a strigat: Domnul a dat, Domnul a luat, numele Domnului fie binecuvîntat.

Și am îndrăznit și am pășit spre acele sălășuri ce avuau în fața bisericii Colței; și zăpada și mai caldă mă îmbrățișa și goliciunii mele bucuria îi da strale. Desi împresurat de locuri și lucruri și de lumina ce le cădea, inima mea cugeta ca și poetul creștin, Daniel Turcea, știam „că tot ce ating e din cuvinte”.

Ochii mei legaui ființa cu sălășurile de sub poartele din spatele bisericii. Începeam să înțelegem că mi se dăruia epifania unei tradiții și a unui adevăr înnoitor al locului. Simțeam cum libertatea mea are bună înțelegere și trezia veghet. Știam că mi se luminează un dar, că trebuie să-l păstrez și să-l transmit, că nu sînt decît podul pe care o permanentă este chemată de din sus să-și continue procesul. Nerăbdător și fără evlavie aș fi gata să scap darul în noroi; dar cită dragoste am avut ca să merit atât, mă întrebam; căci chiar darul prorociei de laș fi avut, fără dragoste doar chinul răsunător aș fi rămas. Și mă chinaiu întrebările urcînd poalele și nu găseam în mine bogatul Izvor al rivnet; decît un firav fir.

Și totuși acele case de lumină mi-erant tot mai aproape și le vedeam tot mai deslusit. Mă înunda din ce în ce bucuria și înțelegem că descoperindu-mi-se acestea devin purtătorul unui sens.

Lumina acestor bulgări de zăpadă se răfrîngea prin tot împrejuriul. Locul se bucura de cununia unei înnoite locuiri. Peste cununia copacilor un duh de sărbătoare, un duh înnoitor se lega, domol, risipind o pace adîncă. Mă uimeau cum înfîințea tălentele din jurul meu înflorea în parfumată calici. Toate rodau într-un duh al SACRULUI ce chiar el le aprindea învîind-o-le; un adevăr și un sens existențial. Timpul era și el sacru, cit de ușor reverent, paradoxal. Părea un timp estic logic, născut din Cuvînt, un timp al necesității, al adevărului, unde totul se înțelesese, păcînd paradoxal; nu mai exista nici un interval relaxator, nimic nu se mai destrăma. Însăși invocarea era smerită, respectînd evlăviile.

Am văzut acolo cum Tradiția, arhitectura de lemn a foisorului, autentică purtătoare a înțeleșului, a permanentei, unui adevăr al locuiri poetice, sîrta bulgărele de lumină sau cum, mai bine zis, păstrînd proporțiile, era îmbrățișat. Era o cunune, fascicoul tesăturii de lemn al foisorului, ca niște coarde de vioară, se îmbrățișa cu bulgărele de lumină, cîntînd.

Am pătruns înăuntru urcînd scara exterioară, de lemn, a foisorului și apoi continuînd spre bulgărele de lumină. Foisorul nu se oprea la marginea calotei transuicide ca de albă zăpadă; pătrundea înăuntru, cum se bănuia și de afară, ducîndu-și mai departe, în interiorul bulgăreului, alcătuirii de lemn compuse din minunate serii de arnăuș. Acolo, înăuntru, lumina se cerea blind, în roluri largi, aerul obtar, parcă era o suferă albă-aurie. Popii, căprioarii, cocoroabele, contrafiecile, lemnul acesta încercat de calitatea tradiției, de adevărul și sensul ei, se triza de ruda acestei lumini, boterîndu-se, ca în vremurile sacruului primordial.

Cîndul mi s-a întors la acel timp sacru zînd Iordanul s-a întors spre Izvoare, cînd cerurile s-au deschis spre binecuvîntare, cînd lumina s-a pogorît din înșăși Ființa Creatorului chemîndu-ne la primire.

Cine a putut atunci măsura forța de expresie a esteticii continute în divina procesualitate a Sfîntului Iotez? Cine poate măsura seva frumuseții ce s-a revărat prin aceste miracole asupra ochiului și inimii celor ce au fost de față? Cine poate ști ce fundamentale întoarceri, reconșiderări și renasteri au putut zidi numai cele văzute, nemeivorbînd de cele decurse din înțelesul lor, din înșăși Sfîntul Iotez, liber, înfăptuit de Ioan, înaintemergătorul Mintuitorului.

Eram înăuntru unei case care avea de toate, după cum identitatea mea mă decupa din cîmpul larg al nevoilor și aspirațiilor omenești.

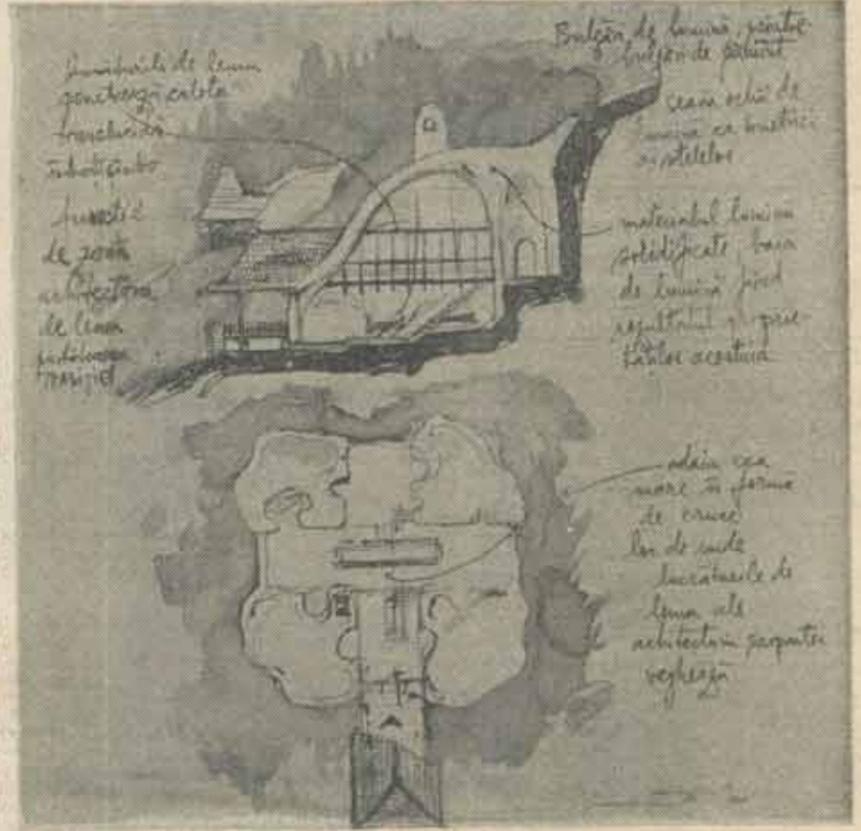
Alcătuirea de lemn a șarpantei foisorului pătrunsă înăuntru participa la compartimentarea pe verticală a locului, fiind pe tot parcursul eliberată de adiacențe onace, adică se vedea mereu, ca un fascicol de coarde, o rețea cîntînd; lemnul era încrustat și patinat, părea vechi de ani, chiar lustruit de atîtea miini. Un coș de cămin alb, vîrșit, se urca pe lângă lucrăturile de lemn pătrunse în interiorul bulgăreului, vatra fiind jos în odaia cea largă și deschisă, loc unde scheletul șarpantei forma o supanță, un pod-punte.

Încet, mi-am dat seama că odaia aceea, ce conținea și supanța unde stăteam, pe puntea podului de lemn, avea trei planuri orizontale ce se succedau urcînd cîteva trepte; și cele trei planuri, împreună, aveau forma unei cruci. Sub podul supanței, în planul al doilea al crucii, cel perpendicular pe axul intrării, o masă de lemn, parca veche de ani, cu două prezece scaune, tot de lemn, aștepta Cuvîntul intrupat să officieze Sfînta Cină; lemnul mesei și scaunelor se înălțau în cerneșeră luminii. În colțurile de jos ale odăii laterale erau odăile cu folosințele zilei, bucătăria, grupuri sanitare, cămări, debarate, o odaie de studiu și muzică, nișe, alcovuri; astfel ocupau locul aceste folosințe, încît forma crucii rezulta de la sine. Podul minunatelor lucrături de lemn, pătrunsa prin calota transușidă (făcîndă bineînțeles afară învîșul de șită) ducea la nivelul lui într-un tampon largut de unde se intra în cîteva dormitoare, o odaie de gimnastică și în două grupuri sanitare. Tot pe acest pod am coborît de cîteva ori pe o scară interioră, de lemn, în odaia cea mare și deschisă, cercetînd toate locurile. Aerul era mereu proaspăt și potrivit de cald. Peste tot erau aparate electronice discret încorporate, după principiile sinergetice, atît ca folosință, cit și estetice. În principal organe integrate; de la videotelefoane la terminale și analizatori bioclimaterici. Erau nițeva decît exaltabile aparatură electronice ce ne răvășeau și ne îndepărtau de la esența locuiri pe pămînt; semănuu mai mult în expresie cu optimul minim al viului, al biologicului, de altfel de atît și decurgeau, descoperitorii acestora fiind înșăși de Sfîntul Duh și nu de organele tehnologice. Puteam afla multe folosințe-mă de aceste lucruri (ființate), dar ochii-mi căutau mai mult sere zăfuriile eu cîrți, unde coterul filocalilor strălucia din auriul literelor pe albul ceruleului plînat. Frumusețea și dinale aveau o permanentă ce cutiza, survenînd din tot locul.

Am vrut să văd spre afară și m-am apropiat de peretele din apropiere; dintr-o dată, în dreptul ochilor peretele translușid, lăptos, a devenit transparent. În forma unui ochi cum de doi metri pe orizontală, ca și cînd ar fi știut că voiam să văd spre afară.

Și am văzut cum creștea unu conșc înflorit s-a sculorî deasupra aceluși ochi. De sus veghea frumosele tradiție a lemnului șarpantei împunînd un prag al înnoirii peste care nu se putea trece decît trăînd spirital tradiții, prin divorț declarat esențial și dragostei. Dar dragostea nu cade niciodată și nu-l lasă ce omul smerit să fie victima aragantei culturale și civilizatorii selvastemului cultural manipulator cu rafinamente moleculare. Mă aîndose în acest timp la Sfîntul apostol Pavel care suseșe că: „prin moșirea slăbiciunilor se învîlneste înșă puterile mele”.

Oșei dacî prin creație nu transpore Creația, învîlnișă nu mai luminează din dragoste și știință și nu mai are constinșta înșite, atunci Adevărul e rînit de virtutasele demoaștrării constinștative și nu se mai conșază pe totalitatea potențială a șpătușului împlinit de semnificații, pe întegrearea valorilor conștuite surd ori expresiv. Măsurată trebuie să fie încercîtura purtătorilor de sens, cu o anumită umilitate trebuie ei să dezvolte înțelesul esenței locuiri. Purtătorul de sens trebuie să

Schițe de arhitectură MATEI LICHARDOPOL și MIRCEA NICOLESCU

fi umplut de sens intruct e continut de acest sens; sensul este înăuntru și așa cum e marea într-un vas de pe fundul ei, cum spunea Andrei Pleșu.

Mereu trebuie să întoarcem privirea spre enclavă primordială de unde vom primi lumina măsură pentru locuire, șitul și natura; șitul a reușit să îmblînzească toate dihotomiile și să găsească un loc firesc și pentru adversități. Miracolul care există din nunta tradiției locuiri (arhitectura lemnului) cu bulgărele de lumină (foarte lăruit cu compozitiia firului de păr de la arșul polar), pe lângă bucuria ce o învîlnă, căci este o sunță, se mai poate manifesta și îmbrăcînd aparatele cele mai neșemantificative — cum spune M. Eliade — undeva deșere miracol. Locul acestui înnoiri trebuie să fie loc, decît să rezume în transparentă sferică remorșurile omului cu ei, definiind privilegiul unei suveranități șemantice. Locuirea fiind în lucruri, ea reprezintă ce este mai adînc în ele, mult mai mult decît ele înșele.

Și Heidegger spunea în „Originea operei de artă”:

Locuirea nu survine înșă decît atunci cînd creația poetică ajunge în esența sa: ca luare a măsurii pentru orice măsurare. Ea este autentică măsurare delimitativă și niciodcum o simplă măsurare cu instrumente — etalon, pentru întocmirea unor planuri.

De aceea, creația poetică nici nu este o construire în sensul obișnuit al edificării și amenajării unor clădiri. În schimb, ea autentică măsurare prin intermediul căreia obținem dimensiunea locuiri, creația poetică este construirea originară. Abia creația poetică este cum care apază locuirea omului în esența ei. Creația poetică este ceea ce acționează originară care lasă să survină locuirea. Construirea autentică survine acolo unde există poezii.

Căci chiar așa glășușește Hölderlin, poetul:

„Plin de merite, și totuși în chip poetic, locuiește Omul pe acest pămînt”.

NOTĂ

Materiașul acestor bulgări de lumină a fost descoperit (cercetare bionică) de Universitatea din Kyoto acum zece ani. Avea proprietăți complexe, proprietăți captătoare de energie solară și alte forme de energie, de stocare a energiei captate (ștoca) pe mai mult ani. Era ca zăpada și cernea lumina creînd o bule de lumină ce determina șimnati. De atunci se poate ca materiașul să fi fost rafinat, adăugîndu-i-se proprietăți neșănuite.

În anul 1981, au participat la expoziția Studiu — 2 Timișoara, cu propunerea acestei noi locuiri (6 desene color) și 6 fotografii ale șitului de vacanță „Polana Soarelui”-Brasov, proiectat de mine (continînd elementele băii de lumină, deschizînd porțile miraculoșului). De atunci aceste proiecte s-au îmbogățit aspirînd la o viașune.

Arh. BUCUR CRĂCIUN